

Inflytande över stöd till
riksdagsledamöternas och
partigruppernas arbete i riksdagen

ISSN 1652-6885
ISBN 978-91-85943-20-3
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2008

Till riksdagsstyrelsen

Härmed överlämnas rapporten *Inflytande över stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen* som utarbetats med anledning av uppdraget om extern uppföljning av ledamotsstödet enligt riksdagsförvaltningens *Föreskrift om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen* (RFS 2005:7). Utredningens huvudsakliga syfte har varit att genomföra en uppföljning av hur stödet använts och hur de enskilda ledamöterna uppfattat stödet.

Professor Gullan Gidlund har på riksdagsstyrelsens uppdrag ansvarat för utredningen och har tillsammans med fil.dr Anna-Karin Frih, båda från Örebro universitet, svarat för det praktiska genomförandet. Katrin Gramenius, controller på riksdagsförvaltningen, och Annalena Hanell, enhetschef vid kammarkansliet, har fortlöpande bistått utredningen. Synpunkter har inhämtats från rådet för ledamotsnära frågor och underlag har inhämtats från riksdagens utredningstjänst.

Uppdraget är härmed slutfört.

Örebro den 29 februari 2008

Gullan Gidlund

Anna-Karin Frih

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning	8
1.1 Uppdraget (kapitel 2)	8
1.2 En europeisk utblick (kapitel 3)	9
1.3 Organisering och inflytande (kapitel 4).....	9
1.4 Arbetsuppgifter och användning av stödet (kapitel 5).....	10
1.5 Arbetsrelationer, tydlighet i arbetsuppgifter och organisation (kapitel 6).....	11
1.6 Ledamöternas synpunkter och förslag till förändring (kapitel 7)	12
1.7 En årlig redovisning (kapitel 8).....	13
2 Inledning	14
2.1 Utredningsuppdraget	16
2.2 Utredningsarbetet, metod och material.....	16
2.3 Från avgifter till riksdagsanslag	18
2.4 Stöd till ledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen	19
2.5 Riksdagens samlade anslag till partier och partigrupper	21
2.6 Den offentliga finansieringen.....	24
3 Europeisk utblick	25
3.1 Konstitutionella förutsättningar.....	25
3.2 En skandinavisk lösning.....	26
3.3 Nya demokratier.....	27
3.4 Gamla demokratier.....	28
3.5 Europaparlamentet	31
4 Organisering och inflytande.....	32
4.1 Fördelning av resurser.....	32
4.2 Partispecifika lösningar	34
4.3 Fördelar och nackdelar med organisationsmodellerna.....	38
4.4 Ledamöternas möjlighet att påverka organisationen	41
4.5 Kännedom om stödet.....	44
5 Arbetsuppgifter och användning av stödet	47
5.1 De politiska sekreterarna om sitt arbete	47
5.2 Användningen av ledamotsstödet.....	49
5.3 Möjligheter att få hjälp.....	50
5.4 Betydelsen av ledamotsstödet och arbetsuppgifter ledamöterna fått hjälp med.....	54
6 Arbetsrelationer, tydlighet i arbetsuppgifter och organisation	59
6.1 Tydlighet och arbetsbeskrivningar	59
6.2 Anställningsförhållande	61
7 Ledamöternas synpunkter och förslag till förändring.....	63
7.1 Upplevelser av förändringar efter valet 2006	63
7.2 Önskemål om förändringar.....	65
7.3 Ytterligare synpunkter på stödet.....	67

8 En årlig redovisning	69
8.1 Förtydligande av regelverket	69
8.2 2006 års redovisningar.....	70
8.3 Det norska regelsystemet.....	72
8.4 Avslutande kommentarer.....	73

Bilagor

Bilaga 1 Uppdraget	75
Bilaga 2 Lag (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen	77
Bilaga 3 Föreskrift (RFS 2005:7) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen	80
Bilaga 4 Enkät om uppföljning av stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen hösten 2007	83
Bilaga 5 Europaparlamentets assistentersättning och de svenska ledamöternas organisering	90

Tabellförteckning

Tabell 1: Partistöd och stöd till partigrupperna	22
Tabell 2: Antal politiska sekreterare i relation till mandatfördelning i riksdagen efter valet 2006.....	33
Tabell 3: Uppfattning om fördelningsmodell i den egna partigruppen (procent)	34
Tabell 4: Möjligheter att påverka organisationen av de politiska sekreterarna (procent)	41
Tabell 5: Möjlighet till inflytande i personfrågor, rekrytering och fördelning av politiska sekreterare (procent)	43
Tabell 6: Kännedom om ledamotsstödet och dess användningsområden (procent)	44
Tabell 7: Kännedom om ledamotsstödet och dess användningsområden fördelat på parti (procent)	45
Tabell 8: Användning av de politiska sekreterarna (procent)	49
Tabell 9: Användning av de politiska sekreterarna fördelat på parti (procent)	50
Tabell 10: Möjligheter att få hjälp av politiska sekreterare (procent)	51
Tabell 11: Möjligheter att få hjälp i behövd utsträckning av politiska sekreterare (procent)	52
Tabell 12: Uppfattningen om politiska sekreterare underlättar arbetet som riksdagsledamot (procent).....	53
Tabell 13: Arbetsuppgifter (rangordnade) som ledamöterna fått hjälp med av de politiska sekreterarna (procent)	55

Tabell 14: De fyra främsta arbetsuppgifterna som ledamöterna i opposition resp. regeringsställning har fått hjälp med av de politiska sekreterarna	56
Tabell 15: Arbetsuppgifter (rangordnade) som ledamöterna anser vara viktigast att få hjälp med av de politiska sekreterarna (procent) .	57
Tabell 16: Tydligheten i politiska sekreterares arbetsuppgifter (procent)	60
Tabell 17: Uppfattning om förändrade möjligheter att få hjälp av politiska sekreterare efter valet 2006 (procent)	64
Tabell 18: Andel ledamöter som önskar förändring av ledamotsstödet	65

1 Sammanfattning

1.1 Uppdraget (kapitel 2)

Utredningen är en uppföljning av *stödet till riksdagsledamöternas och parti-gruppernas arbete i riksdagen* och har utförts på uppdrag av riksdagsstyrelsen. Den sker mot bakgrund av den föreskrift som förtydligar regelverket och som stipulerar att ”vartannat år skall en mer omfattande uppföljning genomföras av stödets användning och hur enskilda ledamöter uppfattar stödet. För uppföljningen skall oberoende expertis anlitas” (RFS 2005:7, 17 §). Det är främst ledamotsstödet som är i fokus för studien.

Syftet är att undersöka *hur stödet har använts samt riksdagsledamöternas inflytande och uppfattningar om stödet*. Följande undersökningsområden omfattas: organisering och inflytande, arbetsuppgifter och användning av stödet, tydlighet och arbetsrelationer, ledamöternas synpunkter på stödet, ekonomisk redovisning samt europeisk jämförelse. Undersökningen är baserad på en enkätundersökning till riksdagsledamöterna, intervjuer med kanslichefer, telefonintervjuer med ett urval ledamöter och politiska sekreterare, uppgifter om ledamotsstödet i ett antal europeiska länder samt partigruppernas årsredovisningar. Vissa jämförelser har även gjorts med en tidigare utvärdering av ledamotsstödet (2002/03:URF3).

Stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen regleras i en lag från 1999 (SFS 1999:1209) och omfattar tre stödformer: basstöd till partigrupperna, stöd till kostnader för politiska sekreterare åt riksdagens ledamöter (ledamotsstöd) samt stöd till kostnader för ledamöternas utrikes resor. Stödet kanaliseras till partigrupperna och har successivt byggts ut. Från och med juli 2006 beräknas ledamotsstödet efter normen att det ska motsvara kostnaden för *en politisk sekreterare per riksdagsledamot*. 2007 anslag riksdagen cirka 400 miljoner kronor till partier och partigrupper varav 242 miljoner till partigrupperna. Basstödet utgjorde 37 miljoner, ledamotsstödet cirka 203 miljoner och utrikes resor ca 2 miljoner.

Expansionen av stödet till partigrupperna kan ses mot bakgrund av förändrade villkor för politiskt arbete för såväl riksdag som partier där inte minst ökad internationalisering, snabb informationsteknik och mediernas utveckling ställer nya krav på anpassning av arbetssätt och beslutsprocesser. Särskilt har professionaliseringen fått genomslag där experter inom olika sakområden och professionella inom medier och kommunikation blir allt viktigare för de valda ledamöterna, som själva är professionella politiker med politiken som levebröd. Parlamentsgrupper runt om i Europa blir allt starkare politiska maktstrukturer och tenderar att bevilja sig allt större ekonomiska resurser. Det ligger nära till hands att det internationella samarbetet skapar förebilder som påverkar anspråksnivåer och synen på avvägning mellan arbetsvillkor och skattebetalarnas kostnader.

1.2 En europeisk utblick (kapitel 3)

Ledamotsstöden i de europeiska nationella parlamenten varierar i omfattning och konstruktion. De *konstitutionella förutsättningarna spelar roll för utformningen av stöden* och påverkar ansvarsförhållandena mellan ledamot, partigrupp och parlament. Två huvudmodeller kan identifieras – en där stödet är utformat som ett bidrag till partigruppen och en annan där ledamoten har större inflytande och ibland är arbetsgivare. Den senare innebär att assistenter (motsvarande) är mer personligt knutna till sina respektive ledamöter. Parlament i länder med kandidatorienterade valsystem, som Finland, Storbritannien och Polen, tenderar i högre utsträckning knyta ledamotsstödet mer personligt till ledamoten än exempelvis parlamenten i de skandinaviska länderna där partiorienteringen är starkare. Europaparlamentets ledamotsstöd är mycket generöst vilket även svenska partier erfar. Sammantaget serverar 47 huvudsakligen heltidsanställda personer, varav ca 34 är politiska sekreterare/assistenter, 19 svenska ledamöter i Europaparlamentet.

1.3 Organisering och inflytande (kapitel 4)

Valet 2006 medförde regeringsskifte och ombytta roller i fråga om regeringsparti och oppositionsparti; förändringar som fick konsekvenser för organisationen för de politiska sekreterarna. I vissa fall blev konsekvensen neddragningar av personal och för de flesta partigrupper betydande omstruktureringar, nyrekryteringar och omflyttningar. Under den undersökta tiden har också ledamotsstödet och basstödet höjts.

I Sverige är ledamotsstödet kanaliserat via partigrupperna som också är arbetsgivare för de politiska sekreterarna. Samtliga partigrupper i riksdagen har valt att organisera stödet som en *gemensam resurs*. Den nya organiseringen av politiska sekreterare visar att det *administrativa stödet har minskat och att betoningen nu ligger på "kommunikation"*. Det kan ses som ett uttryck för anpassningen till förändrade förutsättningar, personvalsreformen men även mediernas ökade roll som gör det viktigare för ledamöterna att ha kontinuerlig kommunikation, att synas och höras i synnerhet i sin hemregion. Partigruppernas arbetsorganisation för de politiska sekreterarna varierar. En del partigrupper har olika avdelningar eller team där de politiska sekreterarna har antingen breda eller mer specialiserade tjänster. Samtliga politiska sekreterare är placerade i Riksdagshuset med undantag för 8 från den socialdemokratiska partigruppen som är stationerade ute i landet. De flesta partigrupperna följer normen och har ungefär lika många politiska sekreterare som deras parti har mandat förutom Socialdemokraterna, Moderaterna och Miljöpartiet som avviker och har färre.

Organiseringen av ledamotsstödet som gemensam resurs visar sig inte vara helt accepterad. Många ledamöter är positiva men en del efterfrågar ändå ett utrymme för *ett mer personligt inriktat stöd*. Det är uppenbart att flera leda-

möter haft förväntningar att normen en politisk sekreterare per ledamot skulle betyda en mer individuellt anpassad modell.

Knappt hälften av ledamöterna som besvarade enkäten anser att de har goda möjligheter att påverka organiseringen av de politiska sekreterarna. Här finns vissa partiskillnader. Högsta andelen inflytelserika hade kristdemokraterna där 70 procent ansåg sig ha mycket goda/goda möjligheter till inflytande. Motsvarande siffra för folkpartisterna var 59 procent och för socialdemokraterna 50 procent. Vad beträffar möjligheterna till inflytande i personfrågor, rekrytering och fördelning av politiska sekreterare visar resultatet att endast hälften av de tillfrågade ledamöterna ansåg sig ha goda möjligheter. Här finns både en köns- och en ålderskillnad. Undersökningen visar att äldre, eller mer erfarna, ledamöter anser sig ha bättre möjligheter till inflytande i personfrågor än vad yngre ledamöter har. Det är främst i åldersgruppen 36–50 år som ledamöterna anser sig ha bättre inflytande än i de övriga åldersgrupperna. Vidare att män i något högre utsträckning än kvinnor anser sig ha bättre möjligheter till inflytande i personfrågor. Resultatet att i genomsnitt endast hälften av ledamöterna anser att de har inflytande i personfrågor i samband med exempelvis nyrekryteringar, indikerar att föreskriftens föresats inte uppnås i tillräcklig utsträckning.

Av de tillfrågade ledamöterna menar 80 procent att de känner till ledamotsstödet väl. Kännedomen om stödet är dock sämst bland de yngre ledamöterna. Några av kanslicheferna säger sig vara medvetna om att *förtrogenheten med stödet varierar* hos ledamöterna och att flera nya ledamöter ännu inte skolats in i partigruppernas organisationer för politiska sekreterare.

1.4 Arbetsuppgifter och användning av stödet (kapitel 5)

De politiska sekreterarna är av allt att döma i huvudsak nöjda med sitt arbete. De nackdelar med arbetet som kommer fram i intervjuerna är bland annat att det kan vara ojämn arbetsbelastning, tidvis stor press och att det kan vara en utsatt position att som tjänsteman slitas mellan arbetsgivare eller kansliet och arbetsledaren eller ledamoten. Det uppstår ibland konflikter mellan vad kansliet prioriterar och vad enskilda ledamöter vill ha hjälp med:

Enkätundersökningen visar att *användningen av de politiska sekreterarna har ökat sedan utökningen av ledamotsstödet*. I 2003 års undersökning var det 35 procent av ledamöterna som uppgav att det använde politiska sekreterare dagligen, motsvarande siffra är nu nästan 60 procent. Så gott som nio av tio ledamöter svarar att de använder de politiska sekreterarna minst en eller ett par gånger i veckan. Användningen varierar dock mellan olika partier. Endast en dryg tredjedel av de socialdemokratiska ledamöterna använder politiska sekreterare dagligen medan moderater och kristdemokrater tycks anlita tjänstemännen i högst utsträckning, dvs. 80–85 procent använder dem dagligen.

Drygt 80 procent av ledamöterna tycker att deras möjligheter att få hjälp av de politiska sekreterarna är goda. De flesta tycker att stödet är kvalificerat,

men det framhålls också att det är ett problem att man inte kan rekrytera de bästa och mest kvalificerade politiska sekreterarna på grund av de låga lönerna. Något färre kvinnor än män anser att de har goda möjligheter att få kvalificerat stöd. Yngre ledamöter anser i högre utsträckning att de har sämre möjligheter att få stöd i behövd utsträckning.

84 procent av ledamöterna svarar att de politiska sekreterarna underlättar arbetet som ledamot mycket. Men det tycks finnas behov och önsknings om mer stöd. Trots att stödet har blivit större har uppdraget som ledamot också förändrats, och flera menar att de upplever högre press att hinna mer, vara insatt i fler och mer omfattande frågor och prestera och synas mer. Utbyggnaden av stödet tycks dock ha medfört att ledamöternas arbete underlättas i viss utsträckning. Betydelsen av de politiska sekreterarnas arbete skattas enbart marginellt mer av ledamöternas nu jämfört med 2003 (80 procent jämfört med 77 procent).

De uppgifter som ledamöterna anger att de främst får hjälp med är att samla information och skriva debattartiklar. Därefter följer kontakter med medier, skriva motioner, fungera som "bollplank", skriva interpellationer och frågor. Här finns en skillnad mellan partigrupper som representerar oppositionen och de som tillhör regeringspartierna och som speglar de olika roller och uppgifter som förknippas med positionerna. De förra får mest hjälp med att skriva motioner, debattartiklar och att samla information, medan motsvarande arbetsuppgifter för de senare är att samla information, skriva debattartiklar och fungera som "bollplank". Även om "samla information" inte närmare specificeras kan ändå konstateras att de uppgifter som främst anges utan tvekan tillhör det parlamentariska arbetet. Kontakter med respektive partioorganisation tycks variera beroende på parti. Enligt enkätundersökningen får de moderata ledamöterna i högst utsträckning hjälp med kontakter med partioorganisationen (42 procent), därefter kristdemokraterna (42 procent) och socialdemokraterna (31 procent).

Det tycks finnas en viss "konjunktur" i arbetsuppgifterna som har att göra med riksdagens arbetsformer och regelbundet återkommande val. Under valkampanjerna kan även politiska sekreterare medverka i större eller mindre utsträckning.

1.5 Arbetsrelationer, tydlighet i arbetsuppgifter och organisation (kapitel 6)

Det tycks finnas arbetsbeskrivningar vid samtliga kanslier, men få uppger att de används eller vet vad det står i dem. *Åsikten om tydligheten i de politiska sekreterarnas arbetsuppgifter varierar.* Intervjuade politiska sekreterare tycks i huvudsak uppleva en ganska god tydlighet, men få ledamöter har i enkätundersökningen svarat att de anser att tydligheten är mycket god i de politiska sekreterarnas arbetsuppgifter, av samtliga endast 6 procent. Osäkerhet om vilka arbetsuppgifter som ingår i arbetet kan bero på att arbetsbeskrivningarna

är vaga eller vida, men för sekreterarna kan det också bero på vilken ledamot de jobbar med och vilka krav denna person ställer.

De flesta intervjuade politiska sekreterare menar att arbetsrelationerna fungerar bra, men att det förekommer påfrestningar på grund av otydliga prioriteringar. För kanslierna, som är arbetsgivare, kan det vara ibland vara svårt att lyckas tillgodose önskemål från ledamöterna liksom från de anställda. Dessutom finns ibland arbetsuppgifter från kansliet som ledamöterna inte är medvetna om.

De tillfrågade politiska sekreterarna tycks eniga om att det inte vore bra att vara anställd och kopplad till en enskild ledamot som en personlig resurs. De skulle bli mer sårbara om exempelvis ledamoten slutar, samarbetet inte fungerar eller kraven blir för hårda. Att inte vara beroende av en enda person som kan bli utbytt vid nästa val anses vara tryggare och bidrar till ett bättre arbetsklimat på kanslierna menar de intervjuade politiska sekreterarna.

1.6 Ledamöternas synpunkter och förslag till förändring (kapitel 7)

Olika förändrings- och anpassningsprocesser på grund av valresultatet, nyrekryteringar och omorganiseringar ägde rum på flera av partikanslierna till långt in på hösten 2007. *Av ledamöterna svarade 55 procent att förändringarna efter valet 2006 hade påverkat deras möjligheter att som enskild ledamot få det stöd som man behöver i sitt arbete.* Det är tydligt att de som främst svarat att de upplevt förändring kommer från de partier som förlorade flest mandat efter valet, dvs. Socialdemokraterna och Folkpartiet.

Av dem som i enkätstudien svarat ja på frågan om de vill ha förändringar av ledamotsstödet svarade hälften att de skulle vilja se *förändringar av resursen*, vilket kan tolkas som att de inte är helt nöjda med stödet i nuvarande form; ungefär en femtedel svarade att de vill ha *ett mer enskilt stöd* med en egen sekreterare; en fjärdedel svarade att de vill ha *ett utökat ledamotsstöd*.

Det saknas således inte kritik mot ledamotsstödet i dess nuvarande form.

Flera berörda har i samtal, intervjuer och i enkätsvaren fört fram synpunkten att *de små partigrupperna missgynnas* av den nuvarande fördelningen av ledamotsstödet som baseras på mandat. De små partigrupperna anses helt enkelt ha för lite stöd i förhållande till de stora. För en liten partigrupp blir det påtagligt att stödet i utskottsarbetet blir ojämnt beroende på om man tillhör ett stort eller ett litet parti. De stora partigrupperna kan ha fler ledamöter och politiska sekreterare kopplade till utskotten.

Även *förslag om ökad decentralisering* förekommer. Det framförs önskemål om utökat stöd för att partigrupperna ska kunna ha regionalt förankrade politiska sekreterare, något som endast Socialdemokraterna har i dagsläget. Angående redovisningen av stödet anser några ledamöter och kanslicheferna att regler och krav skulle kunna bli mycket bättre och framför allt tydligare.

1.7 En årlig redovisning (kapitel 8)

Partigrupperna ska, enligt föreskriften (RFS 2005:7) årligen redovisa användningen av stödet till riksdagsledamöterna och partigruppernas arbete i riksdagen. Denna skyldighet utgör ett visst avsteg från den traditionella frivilliglinje med partiöverenskommelser som präglat det svenska partifinansieringsområdet. *Några närmare riktlinjer om hur redovisningen ska utformas ges inte*, men eftersom syftet med användningen av stödet ska redovisas innebär det att en kostnadssida förväntas ingå. En grundläggande förutsättning är att stödformerna ska kunna identifieras och vara synliga i redovisningarna.

Friheten för partierna att själva bestämma typ av redovisning har resulterat i varierande grad av måluppfyllelse. De till riksdagsförvaltningen inlämnade redovisningarna för 2006 kan delas in i huvudsakligen två kategorier: Den ena utgörs av redovisningar av bokslutskaraktär som omfattar både koncern och riksorganisation (c, kd och m) som har det gemensamt att riksdagsgrupperna inte särredovisas och därmed inte stödet till grupperna. I den andra kategorin redovisningar identifierar riksdagsgruppen och i viss mån även stöd (mp, s, v och fp). Endast Socialdemokraternas och Vänsterpartiets respektive partigrupp utgör egna juridiska enheter. Inom den senare kategorin finns dock betydande variationer där vissa inslag minskar klarheten på både intäkts- och kostnadssidan och därmed även jämförbarheten mellan partigrupperna. Inte heller här är det möjligt att följa en enskild stödforms användning. Sammanfattningsvis indikerar en integrering av partigruppstöd i riksorganisationens redovisning ett problem; existensen av en gråzon mellan stöd som ska gå till partigruppernas och ledamöternas parlamentariska arbete och partiverksamhetens domäner. *Genomgången av 2006 års inlämnade redovisningar visar att redovisningskrav utan närmare riktlinjer ger ytterst begränsat informations- och insynsvärde*. Några kanslichefer har också framhållit problemen med avsaknaden av riktlinjer.

För att skapa insynsmöjligheter i de årliga redovisningarna krävs mer preciserade riktlinjer av liknande karaktär som de norska, som nyligen utformats och där en gemensam mall utarbetats för partigruppernas redovisningar till Stortinget.

Enligt föreskriften ska vartannat år en mer omfattande uppföljning genomföras av stödets användning och hur de enskilda ledamöterna uppfattar stödet. Det kan tyckas ambitiöst med sådana omfattande undersökningar vartannat år. *Under förutsättning att riktlinjer utvecklas som skapar god insyn och förbättrad jämförbarhet av stödets användning mellan partierna borde en mer omfattande uppföljning en gång per valperiod vara tillräcklig*.

2 Inledning

Villkoren för det politiska arbetet förändras snabbt. Internationaliseringen med ökat omvärldsberoende, den snabba informationstekniken och utvecklingen av medierna har ställt den politiska sfären inför utmaningar att anpassa sina organisationer, verksamhetsformer och beslutsprocesser till nya villkor. Utmaningarna har även påverkat den svenska riksdagen som sökt att anpassa sitt arbetssätt och beslutsprocesser till förändrade förutsättningar.¹ I dagens kunskapssamhälle tycks informations- och kommunikationsbehoven ständigt öka, förhållanden som riksdagsledamöter i hög grad upplever och på olika sätt söker bemästra. Politiska partier och förtroendevalda lever dessutom numera under mer osäkra villkor när traditionella lojalitetsmarkeringar som partidentifikation, partimedlemskap och partiaktivitet minskar bland väljarna.² I en pågående sociologisk studie konstateras att riksdagsuppdraget präglas av en ökad arbetsbörda i form av tilltagande informations- och kommunikationsflöde, en snabbare ström av ärenden, breda och flera kontakter med väljare, medlemmar och andra politiker nationellt och internationellt.³ Riksdagsledamöter behöver därför i likhet med andra förtroendevalda skapa mer kontinuerliga kontakter med medier och medborgare. Personvalsreformen har bidragit till denna utveckling.

Även riksdagen har uppmärksammat ledamöternas förändrade arbetsvillkor liksom partigruppernas behov av större resurser för att kunna organisera det parlamentariska arbetet. Sedan 1970-talet har stödet till ledamöterna och partigrupperna successivt utvecklats och beloppen höjts. 1999 års reformering innebar att delar av stödet inriktades på att bekosta kvalificerad handläggarehjälp (politiska sekreterare) åt ledamöterna (SFS1999:1209). Beloppen har kontinuerligt höjts till att från mitten av 2006 motsvara kostnaderna för normen en politisk sekreterare per ledamot.⁴ Detta ledamotsstöd utbetalas, i likhet med basstödet och stödet för utrikes resor, till partigrupperna i riksdagen. För 2007 anslog riksdagen 242 miljoner kronor till riksdagsgrupperna.⁵ Det innebär således en fördubbling sedan 2002 då motsvarande kostnader var ca 120 miljoner kronor (2002/03:URF3). Ledamöterna och partikanslierna i riksdagen har därutöver tillgång till fria lokaler, teknisk utrustning och annan

¹ Se t.ex. Riksdagen inför 2000-talet (2000/01:RSI).

² Om partiets förändrade villkor se t.ex. Dalton, Russel J. & Wattenberg, Martin P. (eds.) *Parties without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford University Press, Oxford 2002; Gidlund, Gullan, "Folkrörelsepartiet och kunskapssamhället" i Ruin, Olof (red) *Politikens ramar och aktörer*. Hjalmarsson & Högberg, Stockholm 2004.

³ Hansson, Jenny, "Svenska riksdagsledamöters livsvillkor: en översikt", pm om pågående sociologisk studie vid sociologiska institutionen, Umeå universitet.

⁴ För beräkning av normen och den successiva höjningen se SFS 2004:771.

⁵ Se tabell 1 i kapitel 2.

service från riksdagsförvaltningen. Till partiernas allmänna verksamhet, enligt partistödslagen, utgick bidragsåret 2007/08 ca 164 miljoner kronor.⁶

Partigrupper i parlament är mindre kända strukturer i partiorganisationerna. Om detta kan även den ännu rätt begränsade forskningen vittna. Historiskt har sådana parlamentsgrupper varit utgångspunkter för s.k. kaderpartier vilka utifrån riksdagen sökte väljarstöd. De studier som gjorts under senare tid ger dock underlag för bedömningen att parlamentsgrupper i europeiska demokratier utvecklas till att bli allt starkare politiska maktstrukturer.⁷ Partiers starkare orientering mot val och offentligt beslutsfattande i kombination med försvagning av basorganisationerna tenderar att förstärka parlamentsgruppernas maktställning. Dessutom har den offentliga finansieringen, där staten tagit ett mer eller mindre stort ansvar som bidragsgivare till partier, öppnat för en generös finansiering. I Sverige liksom i flera andra demokratiska länder tenderar stöden till parlamentsgrupper att expandera.⁸ En viktig förklaring är de förändrade villkoren som inte minst skapat en ökad professionalisering av såväl parlament som partier. Numera utgör experter eller handläggare inom olika sakområden och professionella inom medier och kommunikation ett allt viktigare stöd för de valda ledamöterna, som själva är professionella politiker och har politiken som levebröd.

Ökat stöd till partigrupper och ledamöter kan motiveras ur ett demokratiperspektiv där anpassning till nya villkor är en viktig förutsättning för att parlamenten ska fungera. Men utvecklingen av dessa stöd rymmer även mer principiella frågeställningar. En sådan gäller rågången mellan partiorganisation och parlamentsgrupp/parlament liksom mer långsiktiga konsekvenser av förstärkningen av den parlamentariska rollen för partierna. I partifinansieringslitteraturen ställs dessutom angelägna frågor om parlamentariskernas förmåga till ansvar för de offentliga stödets konstruktion, expansion samt fungerande regelsystem för insyn och kontroll. De offentliga stöden är på intet sätt neutrala utan har effekter på den politiska konkurrensen, eftersom de stöder den ”kartell” som redan erövrat makten i riksdagen.⁹

⁶ SFS 1972:625.

⁷ Heidar, Knut & Ruud Koole (eds.) *Parliamentary Party Groups in European Democracies. Political parties behind closed doors*. Routledge, London 2000; Borgchert, Jens & Jurgen Zeiss (eds) *The Political Class in Advanced Democracies*. Oxford University Press, Oxford 2003.

⁸ Heidar, Knut & Ruud Koole (eds) a a;

⁹ Katz, Richard & Mair, Peter, *How Parties Organize. Change and Adaption in Party Organizations in Western Democracies*, Sage, London 1994; von Arnim, H.H, ”Campaign and Party Finance in Germany” i Gunlicks, A.B (ed.), *Campaign and Party Finance in North America and Western Europe*. Westview Press, Boulder 1995; Nassmacher, Karl-Heinz (ed.) *Foundations for Democracy*. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 2001; Gidlund, Gullan, ”Konsten att rigga ett jämlikt val” i Bengtsson, Åsa & Grönlund, Kimmo (red.) *Partier och ansvar*. SNS Förslag, Stockholm 2004; Allmänhetens insyn i partiers och valkandidaters intäkter (SOU 2004:22).

2.1 Utredningsuppdraget

Föreliggande utredning är en uppföljning av stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen och utförs på Riksdagsstyrelsens uppdrag (se bilaga 1). Syftet är att fastställa hur stödet har använts samt riksdagsledamöternas inflytande och uppfattning av stödet. Det är framför allt ledamotsstödet som är i fokus för föreliggande studie. Följande frågor är centrala att undersöka:

- Hur och i vilken utsträckning stödet ger ett kvalificerat handläggarsöd i ledamöternas parlamentariska arbete.
- Om medlen fördelas så att möjlighet ges till individuellt anpassade lösningar och önskemål.
- Om ledamöterna ges ett inflytande i organisations- och personfrågor.
- Hur bestämmelsen om redovisning av stödet tillämpas.

Frågorna refererar till de målsättningar som omgärdar stödet och som återfinns i föreskriften RFS 2005:7. Denna föreskrift är ett förtydligande av lagen SFS 1999:1209 om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen.

För att undersöka hur stödet använts och hur det uppfattats av ledamöterna och på riksdagskanslierna har fem områden fokuserats: organisering och inflytande, arbetsuppgifter och användning av stödet, tydlighet och arbetsrelationer, ledamöternas synpunkter på stödet samt ekonomisk redovisning. Dessutom har vissa jämförelser gjorts av motsvarande stöd i några andra europeiska parlament.

De som utför handläggarghjälp benämns i denna utredning – i likhet med föreskriften – politiska sekreterare. Flera olika tjänstebestämmelser tillämpas emellertid på kanslierna: förutom politisk sekreterare, politiskt sakkunnig, handläggare, pressekreterare, administratör och expert.

2.2 Utredningsarbetet, metod och material

Flera strukturer och kategorier av personer berörs på olika sätt av ledamotsstödet. Det är partigrupperna och partigruppernas kanslier som är mottagare av stödet, rekryterar, organiserar och är arbetsgivare för de politiska sekreterarna. Dessa har kopplingar till partiernas riksorganisationer, och även om stödet inte ska gå till partiernas övriga icke-parlamentariska verksamhet är det troligt att ett flertal frågor och uppdrag för ledamöterna ligger i gränsområdet mellan dessa intressesfärer. Viktiga aktörer är självfallet riksdagsledamöterna för vilka stödet i praktiken ska fungera, de politiska sekreterare som utför handläggarghjälp samt kanslicheferna som ansvarar för organisationen. Stödet har konsekvenser även för riksdagsförvaltningen som också är mottagare av årliga redovisningar om hur stödet använts.

Ledamotsstödet har varit föremål för en tidigare utvärdering som återfinns i betänkandet *Det reformerade ledamotsstödet* (2002/03:URF3), och dess

uppläggning och struktur har fått tjäna som modell i föreliggande utredning.¹⁰ Att på någon avgörande punkt förändra metod eller urval för insamling av data riskerar innebära att möjligheterna till intressanta jämförelser över tid försvåras.

Samtliga sittande riksdagsledamöter har ombetts besvara en enkät med i huvudsak samma frågor som i 2003 års enkätundersökning.¹¹ Enkätundersökningen har administrerats av SCB. Efter påpekande från kanslicheferna vid ett möte i riksdagen i augusti 2007, beslöts att enkätutskicket skulle ske så sent som möjligt för att de relativt nya organisationerna efter 2006 års riksdagsval skulle få tid att sätta sig. Fördelen med att vänta till senare delen av hösten var också att ledamöterna skulle ha minst ett års erfarenhet av ledamotsstödet. Undersökningen utfördes som en totalundersökning bland samtliga riksdagens ledamöter. Register över riksdagsledamöterna tillhandahölls av riksdagsförvaltningen. Enkäten sändes ut den 10 oktober 2007 och datainsamlingen avbröts den 30 november efter tre skriftliga påminnelser.¹² Svarefrekvensen blev slutligen 73 procent,¹³ det vill säga av 349 ledamöter svarade 254 på enkäten.¹⁴

Telefonintervjuer har genomförts med 14 ledamöter. Urvalet av ledamöter gjordes utifrån följande kriterier: två ledamöter från varje parti, en kvinna och en man, samtliga skulle ha suttit under mer än en mandatperiod (för att täcka in förändringen vid valet 2006) och det skulle vara en blandad ålderssammansättning med ledamöter födda mellan 1946 och 1976. Under den pågående mandatperioden 2006–2010 är sju partier representerade i riksdagen, och följaktligen har ledamöter från dessa tillfrågats att delta i intervjustudien.¹⁵

Telefonintervjuer har även genomförts med 10 politiska sekreterare som intervjuats om sina arbetsuppgifter och sin arbetssituation. Urvalet av politiska sekreterare baserades på en förhoppning om att täcka flera typer av tjänster som bekostas av ledamotsstödet, det vill säga politiska sekreterare med breda eller specialiserade tjänster, administrativa sekreterare, pressekreterare samt politiska sekreterare placerade utanför riksdagens lokaler. Här tillfrågades således ett antal politiska sekreterare utifrån en blandning av kön, ålder och partikansli.¹⁶

¹⁰ Den tidigare utredningen genomfördes med hjälp av en omfattande enkätundersökning samt ett flertal intervjuer. Samtliga sittande riksdagsledamöter samt ledamöter under riksmötet 2001/02 ombads besvara en enkät (totalt 487), 17 slumpvis utvalda riksdagsledamöter intervjuades. Dessutom gjordes en kartläggning av partigruppskansliernas organisation av ledamotsstödet med hjälp av enkäter och intervjuer. En inventering av riksdagsförvaltningens erfarenheter av stödet gjorde genom ett antal intervjuer och enkäter.

¹¹ Skillnaden i jämförelse med den tidigare undersökningen är att enkäter till ledamöter under föregående riksmöte slopas.

¹² De två sista påminnelserna innehöll ny frågeblankett och nytt svarskuvert.

¹³ Vilket kan jämföras med den förra utredningen då 83 procent av ledamöterna svarade. Svarefrekvensen per politiskt parti (i procent): s 60, m 78, c 76, fp 79, kd 88, v 95, mp 74.

¹⁴ En ledamot valde att avstå.

¹⁵ Intervjuerna har varit semistrukturerade och flexibla till formen för att ge utrymme för ledamöternas egna tankar och funderingar kring stödet.

¹⁶ Samtliga partier blev dock inte representerade då ingen av de tillfrågade politiska sekreterarna från ett parti besvarade kontakter eller valde att delta. Både ledamöter och politiska sekreterare som intervjuats är anonyma och uppgifterna kan inte härledas till enskilda personer i den publicerade utredningen.

Förutom enkäten och de ovan angivna intervjuerna gjordes inledningsvis besök på samtliga riksdagskanslier samt intervjuer med partigruppernas kanslichefer under augusti månad 2007.¹⁷ Vissa kompletterande uppgifter har inhämtats fortlöpande.

För att undersöka hur bestämmelsen om redovisning fungerat i praktiken har 2006 års redovisningar som inlämnats till riksdagsförvaltningen inhämtats. Riksdagens utredningstjänst har varit behjälplig med att ta fram uppgifter om motsvarigheter till ledamotsstöd i några andra europeiska nationella parlament samt Europaparlamentet.

2.3 Från avgifter till riksdagsanslag

Partigrupsbildningar i riksdagen har visserligen existerat sedan 1866 års representationsreform¹⁸, men mer permanenta kanslier hos riksdagens partigrupper kom betydligt senare. Fram till mitten av 1960-talet var det främst ledamöterna själva som genom obligatoriska avgifter finansierade uppgifter i gruppkanslierna. Därutöver bidrog partiorganisationerna centralt med vissa administrativa resurser som behövdes för ledamöternas parlamentariska arbete (2000/01:RSI:45).

Författningsutredningen framförde i ett betänkande 1963 ett förslag om förbättring av arbetsförhållandena i riksdagen. Enligt förslaget skulle varje i utskott representerat parti erhålla bidrag till sekreterarbeträde (SOU 1963:18). Vid 1965 års riksdag anvisades medel till *kanslistöd*, dvs. bidrag till gruppkanslier. Första året 1966 anslag riksdagen totalt 1,4 miljoner kronor. (BaU 1965:54, rskr. 1965:492). Kanslistödet kom dock att länkas samman med *det statliga stödet till partiernas allmänna verksamhet* som riksdagen också fattade beslut om 1965. De båda stöden författningsreglerades 1972 i *lagen om statligt stöd till politiska partier* (SFS 1972:625). Kanslistödet utgör således en del av det statliga partistödet och utbetalas till partiernas riksorganisationer.

På förslag av Förvaltningsstyrelsen infördes från juli 1971 en *kontorshjälp*; ett särskilt anslag för partigrupperna att anställa kontorsbiträden till riksdagens ledamöter (förs. 1971:14, KU 38, RD 101). Normen för beräkningen av stödet var tio ledamöter per biträde. Vid behandlingen i konstitutionsutskottet uttalades att varje partigrupp själv borde få besluta om hur anslaget skulle disponeras – detta med tanke på ledamöternas olika behov av service.

¹⁷ Kanslicheferna från respektive parti: Katinka Hort (s), Liselotte Florén (hösten 07) samt H.B. Ekström (våren 08) (m), Bengt Falemo (c), Margareta Bosved (fp), Ingrid Friman (kd), Inger Lundgren (v) samt Pär Ångquist (mp).

¹⁸ Thermaenius, Edvard, *Sveriges politiska partier*. Hugo Gebers förlag, Stockholm 1933.

Under 1970-talet uppmärksammades i flera utredningar brister i de ekonomiska och personella resurserna i partigrupperna.¹⁹ I en utredning gjordes bedömningen att en ökning av det statliga partistödets kanslistödsdel inte kunde garantera en destination till partigrupperna. Utredningen föreslog därför *ett nytt direkt stöd till partigrupperna och ett ökat kontorsstöd till ett biträde per åttonde mandat* (förs. 1975/76:15). Det nya specialdestinerade stödet till partigrupperna var konstruerat på samma sätt som det ovan nämnda kanslistödet, dvs. med ett grundbidrag lika för alla partigrupper samt ett mandatbidrag större för oppositionspartier än för regeringspartier. 1989 reformerades detta stöd²⁰ och höjdes, vilket innebar en ökning från totalt 5 miljoner kronor per år till nästan 20 miljoner per år. Även kontorshjälpsstödet omfattades av reformen, vilket bl.a. innebar att normen förändrades till en assistent per fyra ledamöter från januari 1989 och från juli 1991 med en assistent per tre ledamöter.

Under 1990-talet utvärderades det reformerade partigrups- och kontorshjälpsstödet vid två tillfällen, 1991 och 1993. Resultatet visade bl.a. på stora variationer mellan partierna vad gällde antalet handläggare och assistentservice till ledamöterna. Ledamotsbidraget förtecknades i lagen om statligt bidrag till partigrupperna i riksdagen (SFS 1994:1066). Bidraget var avsett för assistent-, kontors- eller utredarresurser till ledamöterna. Stödet höjdes sedan i två steg – det första från juli 1995 till 2,5 ledamöter per assistent och det andra steget från januari 1997 till två ledamöter per assistent.

2.4 Stöd till ledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen

År 1999 fattade riksdagen beslut om en mer genomgripande reformering av stödet till ledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen.²¹ Reformen föregicks av ett utredningsarbete inom riksdagens förvaltningskontor på uppdrag av riksdagen i syfte att undersöka ledamöternas åsikter om dispositionen av assistent/utredarstödet och därefter eventuellt komma med förslag till utformningen av stödet. Det ansågs finnas grundade skäl för att undersöka om ledamöterna var nöjda med hur det dåvarande stödet disponerades.

Den beredningsgrupp som utredde frågan rekommenderade att stödet skulle kanaliseras via partigrupperna, och även om dessa skulle vara arbetsgivare betonades att ledamöterna skulle ges stort inflytande i personfrågor och i frågan om stödets organisering. Förslaget var att stödet skulle byggas ut successivt. Målet borde enligt beredningsgruppen vara att varje ledamot skulle

¹⁹ Grundlagsberedningen om riksdagens informationsbehov i SOU:1972:15; talmanskonferensen tillsatte Utredningen om riksdagens informationsbehov (förs. 1975/76:15); Utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer (förs. 1978/79:15).

²⁰ Grundbeloppet differentierades mellan oppositionspartier och regeringspartier medan mandatbeloppen blev lika för alla partier.

²¹ Bakgrunden var ett förslag från KU (med anledning av fem motioner) att riksdagen skulle uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att utreda frågan.

kunna påräkna en politisk sekreteraresurs. I den första etappen föreslogs en genomsnittlig beräkningsnorm av en halv politisk sekreteraresurs per ledamot; därefter borde stödet byggas ut helt under mandatperioden 2002–2006. I beredningsgruppens förslag ingick även en ökning av basstödet till partigrupperna. Motiveringen var att med hänsyn till förändrade förutsättningar och ökade krav i riksdagsarbetet utöka riksdagsgruppernas basresurser. Detta skulle enligt beredningsgruppen förbättra partiernas möjlighet att pröva och göra egna bedömningar av förslag som lämnas till riksdagen.

Förslaget i sin helhet bifölls av konstitutionsutskottet, och riksdagen fattade beslut i frågan den 1 december 1999 (prot.1999/2000:37). Resultatet återfinns i *lagen om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen* (SFS 1999:1209) som reglerar tre stödformer:

- basstöd,
- stöd till kostnader för politiska sekreterare åt riksdagens ledamöter (ledamotsstöd), samt
- stöd till kostnader för riksdagsledamöternas utrikes resor.

Reformen innebar således ett ledamotsstöd med syfte att bekosta handläggarghjälp i form av politiska sekreterare till ledamöterna (i stället för den tidigare s.k. kontorshjälp). Målsättningen var att ledamöterna skulle få hjälp med kvalificerade uppgifter. Vid reformens tillkomst beslutades att det skulle göras en utvärdering av reformens första etapp 2002. Uppdraget att utvärdera gavs till riksdagens utredningstjänst som 2003 överlämnade betänkandet *Det reformerade ledamotsstödet* (2002/03:URF3) till uppdragsgivaren riksdagsstyrelsen. Utredningens syfte var att beskriva hur ledamotsstödet använts, organiserats och fungerat för ledamöterna och partigruppkanslierna. Bedömningen som gjordes var att den pågående reformen hade haft ”avsedd effekt”. Detta innebar att de politiska sekreterarna arbetade med kvalificerat handläggararbete; de bistod ledamöterna i insamlandet av information, utformandet av politiska texter och fungerade som ”bollplank” eller diskussionspartner. En majoritet av ledamöterna använde sig av de politiska sekreterarna minst en gång i veckan, och de ansåg att stödet var mycket viktigt för deras uppdrag som ledamot. Flertalet ville dock se en utökning av stödet. 2004 följde riksdagen utredningens rekommendation och biföll en fortsatt utbyggnad. I juli 2006 var reformen fullt genomförd till dagens nivå med en beräknad politisk sekreteraresurs per ledamot.

Stödet till kostnader för politiska sekreterare, det s.k. ledamotsstödet, beräknas i dag således efter normen att det ska motsvara kostnaden för *en politisk sekreterare per riksdagsledamot*. Varje parti beslutar dock självt hur stödet ska användas och fördelas inom kansliet och mellan ledamöterna. Syftet är att bekosta kvalificerad handläggarghjälp till ledamöterna. Beloppen som ligger till grund för beräkningen av stödet till partigrupperna har regelbundet justerats från 32 200 kr per månad 1999 (SFS 1999:1209) till 47 400 kr per månad (SFS 2006:1439). Från och med 2008 gäller 48 800 kr per månad (SFS 2007:1355).

Stödet till partigrupperna i riksdagen regleras i den av riksdagsförvaltningen utfärdade föreskriften *Stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen* (RFS 2005:7) som reglerar stödet till partigrupperna i riksdagen i syfte att bekosta handläggarghjälp – politiska sekreterare – till riksdagens ledamöter i deras parlamentariska arbete. Detta är samtidigt en markering att det inte är fråga om ett stöd till partiernas allmänna verksamhet.

Partigrupperna ska disponera medlen enligt det angivna syftet, dvs. att bekosta handläggarghjälp till riksdagens ledamöter. Partigrupperna ska också besluta hur medlen ska användas. Det framgår även att det är av särskild vikt att medlen fördelas så att ledamöternas behov och önskemål tillgodoses, dvs. att det ges möjlighet till individuellt anpassade lösningar. Ledamöterna ska också ges stort inflytande i personfrågor. Det framgår av föreskriften att de politiska sekreterarna ska utgöra ett kvalificerat handläggarghjälp i ledamotens parlamentariska arbete. Verksamheten ska i första hand vara förlagd till riksdagens lokaler. Även om det också talas om en viss flexibilitet med tanke på enskilda behov så betonas placeringen i riksdagens lokaler.

Av föreskriften framgår att partikanslierna årligen ska redovisa till riksdagsförvaltningen hur stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen har använts. Redovisningen ska vara styrkt av en behörig revisor. Därutöver ska vartannat år en mer omfattande uppföljning genomföras av stödets användning och hur enskilda ledamöter uppfattar stödet. För detta ska en extern oberoende expertis anlitas.

2.5 Riksdagens samlade anslag till partier och partigrupper

Årligen anslår riksdagen närmare 400 miljoner kronor till de politiska partierna. Det finns flera former av statliga stöd. 1965 introducerades *det statliga partistödet* som är ett anslag till partiernas allmänna verksamhet för partier som deltagit i val till riksdagen.²² Det statliga partistödet regleras i *lagen* (SFS 1972:625) *om statligt stöd till politiska partier* och utgår som partistöd och kanslistöd. Partistödsdelen utgår som mandatbidrag och kanslistödsdelen som grundstöd och tilläggsstöd. Ansökan om statligt partistöd ska årligen göras hos Partibidragnämnden, och till ansökan ska bifogas partiets årsredovisning för det senaste avslutade räkenskapsåret.²³

Som tabellen visar uppgår anslaget till partiernas allmänna verksamhet (det statliga partistödet) under bidragsåret 2007-10–2008-10 till 164 miljoner kronor.

Förutom anslag till partiernas allmänna verksamhet ger riksdagen, som ovan nämnts, *stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i*

²² Om det statliga respektive det kommunala partistödets framväxt och tidiga utveckling, se Gidlund, Gullan, *Partistöd*, Liber, Stockholm 1983.

²³ Partistödet betalas ut till respektive partis riksorganisation. På begäran av partiet kan kanslistödet betalas till riksdagsgruppens kansli.

riksdagen (enligt lagen 1999:1209). Detta stöd består av basstöd, ledamotsstöd (politiska sekreterare) samt stöd till ledamöternas utrikes resor.²⁴

Stödet till ledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen uppgår till 242 miljoner kronor, varav drygt 200 miljoner är *ledamotsstöd* för att bekosta politiska sekreterare. Den stora ökningen skedde i samband med den etappvisa uppbyggnaden från 2004.

Basstödet till kanslierna består av ett grundbelopp på 1,7 miljoner kronor per år och ett tilläggsbelopp på 57 000 kr per år och ledamot. Partigrupper som representerar regeringen har rätt till ett grundbelopp, och ett oppositionsparti har rätt till två grundbelopp (SFS 2000:1195). För kalenderåret 2007 utbetalades totalt ca 37 miljoner kronor i basstöd.

Utöver dessa stöd ges bidrag till *ledamöternas utrikes resor*; ett stöd som är beräknat till 5 000 kr per ledamot. För resekostnader inom EU har tillkommit bidrag med 2 500 per år (SFS 2006:997).

Under kalenderåret 2004 uppgick det sammanlagda stödet till riksdagsledamöterna och partigrupperna i riksdagen till 120 miljoner. Det kan konstateras att stödet fram till i dag har fördubblats, från ca 120 till ca 240 miljoner på tre år.

Utöver dessa stöd har ledamöterna och partikanslierna i riksdagen tillgång till fria lokaler, teknisk utrustning och annan service.

Tabell 1: Partistöd och stöd till partigrupperna 2006/07¹⁾

	s	m	c	fp	kd	v	mp	Summa
Partiernas allmänna verksamhet ¹	56,29	28,05	13,94	21,26	16,86	16,00	11,93	164,68
Partistöd	47,33	20,66	7,67	15,00	10,67	9,67	5,67	116,67
<i>Kanslistöd</i>								
Grundstöd	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	40,60
Tilläggsstöd	3,16	1,59	0,47	0,46	0,39	0,53	0,46	7,34

²⁴ Därutöver kan riksdagen anslå vissa medel inför val för t.ex. särskilda informations-satsningar.

2006²⁾

	s	m	c	fp	kd	v	mp	Summa
Riksdagsledamöter- nas och parti- gruppernas arbete	88,51	44,86	17,79	31,78	22,99	20,40	13,98	240,32
<i>Basstöd</i>								
Grundbelopp	2,13	3,12	3,12	3,12	3,12	3,40	3,40	21,39
Tilläggsbelopp	8,08	3,93	1,39	2,55	1,80	1,67	1,01	20,42
Politiska sekreterare	77,83	37,54	13,16	25,94	17,94	15,20	9,48	197,08
Utrikes resor	0,48	0,27	0,13	0,18	0,14	0,13	0,10	1,43

2007/08³⁾

	s	m	c	fp	kd	v	mp	Summa
Partiernas allmänna verksamhet	54,62	32,72	14,94	18,93	15,9	15,00	12,26	164,33
Partistöd	45,66	25,33	8,67	12,67	9,67	8,67	6,00	116,67
<i>Kanslistöd</i>								
Grundstöd	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	40,60
Tilläggsstöd	3,16	1,59	0,47	0,46	0,39	0,53	0,46	7,06

2007⁴⁾

	s	m	c	fp	kd	v	mp	Summa
Riksdagsledamöter- nas och parti- gruppernas arbete	86,38	62,94	20,04	21,17	17,65	18,01	15,43	241,62
<i>Basstöd</i>								
Grundbelopp	3,40	1,70	1,70	1,70	1,70	3,40	3,40	17,00
Tilläggsbelopp	7,41	5,53	1,65	1,60	1,37	1,44	1,08	20,08
Politiska sekreterare	74,87	55,17	16,50	17,69	14,41	13,00	10,81	202,45
Utrikes resor	0,70	0,54	0,20	0,19	0,17	0,16	0,14	2,09

Kommentar: Siffrorna i tabellerna avser miljoner kronor. 1) avser bidragsåret 2006-10-15–2007-10-14; 2) avser kalenderåret 2006; 3) avser bidragsåret 2007-10-15–2008-10-14; 4) avser kalenderåret 2007.

Källa: Riksdagens utredningstjänst.

2.6 Den offentliga finansieringen

Den offentliga finansieringen består inte enbart av de stöd som riksdagen anslår utan även av kommunalt partistöd, som kommuner landsting enligt kommunallagen har rätt att anslå till partier som är representerade i fullmäktige.²⁵ Därtill förekommer i vissa fall även andra stöd som utbildningsbidrag och politiska sekreterare för förtroendevalda. Någon offentlig kontroll över hur de offentliga partistöden används finns inte. Krav på revisorer och årsredovisning har dock ställts upp som villkor för det statliga partistödet.

Flera studier har visat på de svenska partiernas stora beroende av den offentliga finansieringen. De offentliga intäkterna stannar inte alltid på respektive partinivå utan transfereras i vissa partier – i större eller mindre grad – uppåt till riksorganisationerna. En undersökning av riksorganisationernas ekonomi i början av 2000-talet visar att beroendet i genomsnitt under ett mellanårsår låg på nära nog tre fjärdedelar av partiernas intäkter, medan det under valår tillkom andra intäkter som gjorde att beroendegraden sjönk till i genomsnitt ca 65 procent av de totala intäkterna. En studie från 1990-talet visade att beroendet av kommunalt partistöd var fortsatt högt i partiernas kommunorganisationer. Genomsnittet låg på 75 procent.²⁶ Det kan konstateras att Sverige i en internationell jämförelse tillhör den grupp länder vars partier har det högsta beroendet av offentlig finansiering.²⁷

²⁵ För en kort redovisning av de svenska offentliga stöden, se kapitel 6 ”De offentliga stöden och andra offentliga stöd” i *Allmänhetens insyn i partiets och valkandidatens intäkter* (SOU 2004:22).

²⁶ Kap. 2 i SOU 2004:22; Gidlund, Gullan & Möller, Tommy, *Demokratins trotjänare*, SOU 1999:30.

²⁷ Pinto-Duschinsky, Micheal, ”Financing Politics: A Global View”. *Journal of Democracy*. Vol. 13, No. 4. 69–86.

3 Europeisk utblick

Olika former av stöd till ledamöter och partigrupper anslås av parlament runt om i den demokratiska världen. Ambitionen är här att göra vissa europeiska jämförelser av det svenska ledamotsstödet. Riksdagens utredningstjänst har för utredningens räkning inhämtat uppgifter om ledamotsstödet i ett antal europeiska länder.²⁸ Närmare bestämt omfattar kartläggningen de nordiska grannländerna Danmark, Finland och Norge för att se om det finns några gemensamma drag i utformningen av stöden. Vidare ingår de nya demokratierna Polen, Rumänien och Ungern samt de gamla demokratierna Belgien, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland. Vilka skillnader och likheter framkommer när vi jämför dessa länders ledamotsstöd?

Riksdagens utredningstjänst har även inhämtat uppgifter om Europaparlamentets assistentersättning och de svenska ledamöternas organisering.²⁹ Uppgifterna återfinns i sin helhet i bilaga 5 och kommer i detta kapitel endast kort att beröras.

3.1 Konstitutionella förutsättningar

En närmare granskning av de insamlade uppgifterna visar, inte överraskande, att ledamotsstöden i de europeiska nationella parlamenten varierar både i omfattning och i konstruktion. De konstitutionella förutsättningarna spelar roll för utformningen av parlamentens ledamotsstöd. Inte minst avspeglas detta i skilda relationer och ansvarsförhållanden mellan ledamot, partigrupp och parlament i utformningen av stöden. I vissa länder är parlamentet arbetsgivare medan det i andra är partigrupp eller ledamot. Det är möjligt att utkristallisera två huvudmodeller, en där stödet är utformat som ett bidrag till partigruppen och en alternativ modell som ger ledamoten större inflytande och ibland arbetsgivaransvar. Den senare innebär att assistenter (motsvarande) är mer personligt knutna till sina respektive ledamöter. I vissa fall är antalet assistenter (motsvarande) maximerat eller har ett kostnadstak eftersom bidraget är begränsat medan det i andra fall saknas sådana restriktioner. Antalet (eller normen) varierar mellan en och sex assistenter (motsvarande) per ledamot. I vissa länder har anslag från parlamentet inte setts som den enda tänkbara lösningen för att bistå parlamentsledamöterna i deras politiska arbete. Som ett större eller mindre komplement till bidrag från parlamentet tillåts frivilligt, obetalt arbete.

²⁸ Utredningstjänsten pm 2008-02-17 (dnr 2008:2185). Uppgifterna om förhållandena i de nordiska länderna har inhämtats genom enkätutskick till respektive parlament i januari 2008, för övriga europeiska länder enkäter förmedlade genom organisationen European Centre for Parliamentary Research and Documentation (ECPRD), Request No. 2005:350 – Status Assistants MP:s, Request No. 2006:673 – Requirements for and Hiring of Parliamentary Assistants, and more och Request No. 2007:903 – Reimbursement of Expenses Concerning Parliamentary Assistants. Dessutom från Europaparlamentet (2006) Key Issue: status of Assistants.

²⁹ Utredningstjänsten pm 2008-02-28 (dnr 2008:262).

Länder med kandidatorienterade valsystem tenderar i högre utsträckning att knyta ledamotsstödet mer personligt till ledamoten än vad länder med partiorienterade valsystem gör. Ett utpräglat personvalssystem ställer större krav på den enskilda ledamoten att stå i kontinuerlig kontakt med sina väljare, att ständigt mer eller mindre befinna sig i en kampanj – än i motsvarande partiorienterat system. I det senare har partierna en starkare organiserande och ledande roll för ledamöternas politiska arbete. Typ av statsbildning spelar även roll för ledamotsstödet. I federala system blir ledamotsstödet i första kammaren en fråga för delstaterna och inte för det federala parlamentet.

3.2 En skandinavisk lösning

Det finns betydande likheter i ledamotsstödens utformning i Danmark, Norge och Sverige. Det finska har en annorlunda konstruktion och är, inte oväntat med tanke på ett starkare personvalssystem, starkare kopplat till den enskilda ledamoten.

I danska *Folketinget* har ledamöterna möjligheter att få hjälp av sekreterare eller motsvarande sekreterarhjälp. Medel utgår till partigrupperna och respektive partigrupp står som arbetsgivare, ansvarar för rekryteringen och fastlägger dessutom arbetsuppgifterna. Det finns också möjligheter att komma överens om att de enskilda ledamöterna tar över ansvaret för rekrytering och vilka uppgifter som ska utföras.³⁰ Bidraget är begränsat men det finns ingen restriktion för hur många sekreterare som får anställas. Arbetsuppgifterna, liksom var arbetet ska utföras, varierar och fastställs i de individuella avtalen mellan assistenter/sekreterare och partigrupperna.³¹

Ledamöterna i det norska *Stortinget* har möjlighet att få stöd av politiska rådgivare/sekreterare. Partigrupperna är arbetsgivare och ansvarar för rekryteringen. Medel för att avlöna rådgivare utgår i form av stöd till parlamentets partigrupper och inget särskilt belopp eller norm är specificerad för just rådgivare, men en uttalad målsättning med höjningen av partistödet som beslutades 2001 var att ledamöterna skulle ha möjlighet att anställa var sin rådgivare/sekreterare. De norska politiska rådgivarna ”ska bistå ledamöterna i deras politiska uppdrag genom att exempelvis ta fram bakgrundsmaterial i aktuella frågor, koordinera partiets arbete på olika områden, skriva tal och upprätthålla kontakter med intresseorganisationer”.³² Sekreterarna utför däremot sedvanliga sekreteraruppgifter. För både politiska rådgivare och sekreterare gäller att arbetet endast får utföras i *Stortinget*.³³

Det finska parlamentet har, som tidigare nämnts, en mer individuell modell för ledamotsstödet, vilket innebär att ledamöterna har möjlighet att få hjälp av

³⁰ Ringvard, Christina Elisabeth, Folktinget, Bibliotek, *Arkiv og Oplysning*. Skriftliga uppgifter 2008-01-28.

³¹ 2006 utbetalades 100 998 000 danska kr till partigrupperna i Folketinget. Det belopp som går till sekreterare går inte att urskilja.

³² Skjorstad, Jarle, Stortingets utredningsseksjon. Skriftliga uppgifter 2008-01-30.

³³ Skjorstad a a. För 2007 utbetalades totalt 120 500 000 norska kr till partigrupperna i Stortinget. Det belopp som går till politiska rådgivare/sekreterare går inte att urskilja.

en personlig assistent.³⁴ Assistenten rekryteras av ledamoten men parlamentet är formellt arbetsgivare.³⁵ Ledamoten har även möjlighet att köpa tjänster från ett företag, alternativt att ledamoten för över anslaget till parlamentsgruppen som i sin tur ordnar med assistent. Om tjänsten köps av ett företag är assistenten anställd av företaget och skriver avtal med riksdagen (måste gälla för minst en månad). En ledamot som köper tjänster av företag eller parlamentsgrupp har 2 692 euro i månaden till sitt förfogande. Assistenterna utför sedvanliga sekreteraruppgifter, håller kontakt med ledamotens referensgrupper och sammanställer bakgrundsmaterial. Arbetet kan utföras i eller utanför parlamentet och i det senare fallet vanligtvis i ledamöternas valkretsar.³⁶

3.3 Nya demokratier

I det polska underhuset, *sejmen*, har ledamöterna möjligheter att dels anställa personal till sina kontor under den period som motsvarar ledamotens mandatperiod, dels att få stöd av obetalda, frivilliga assistenter.³⁷ Den senare kategorin är betydelsefull, i december 2006 fanns i underhuset inte mindre än 1 300 obetalda assistenter, fördelade mellan 460 ledamöter.³⁸ Det ska påpekas att dessa frivilliga assistenter också kan få ersättning av ledamoten för en speciell utförd uppgift. Detta är möjligt tack vare särskilda fonder som avsatts för att täcka kostnader för arbetet i ledamöternas kanslier.³⁹ Ledamöterna har ansvar för rekryteringen av sin personal.⁴⁰ Den kategori som betalas av parlamentet finansieras med hjälp av det bidrag som samtliga ledamöter har rätt till och som motsvarar 25 procent av det månatliga ledamotsarvodet. Bidraget, som utbetalas i klumpsomma, ska täcka kostnader som uppkommer i samband med parlamentsuppdraget. Bidraget uppgick i december 2007 till 670 euro. Att bidraget har använts korrekt kontrolleras av underhuset i början av varje år.⁴¹ De betalda anställda omfattas av gällande arbetsrätt medan de frivilliga och obetalda assistenterna vilar på ett informellt avtal som inte måste vara nedtecknat. För båda kategorierna gäller att de saknar kontor i underhuset utan arbetar i ledamotens kansli ute i valkretsen.⁴² Även i det polska överhuset har ledamöterna rätt att anställa en eller flera assistenter, här benämnda senatorsassistenter, som bekostas av senatens kansli. Ledamoten erhåller ett månatligt bidrag på omkring 2 800 euro som ska täcka kostnaderna för ett

³⁴ Uppgifterna om det finska ledamotsstödet är hämtade från Backman, Linda, Finlands riksdag, Interna utredningstjänsten. Skriftliga uppgifter 2008-01-28.

³⁵ Lönen är 2 071 euro i månaden, för en assistent som arbetar för två ledamöter högst 2 762 euro i månaden.

³⁶ De totala kostnaderna för assistenterna 2006 var 7 173 000 euro, för 2007 motsvarande 6 646 000 euro (anställningarna var ännu inte klara p.g.a. valet).

³⁷ ECPRD, 2007, Request No. 903.

³⁸ ECPRD, 2006, Request No. 673.

³⁹ Europaparlamentet, 2006.

⁴⁰ ECPRD, 2006, Request No. 673.

⁴¹ ECPRD, 2007, Request No. 903.

⁴² Europaparlamentet, 2006; ECPRD, 2007, Request No. 903.

eller flera kontor ute i den egna valkretsen, inklusive kostnader för kontorspersonal. Dessutom får varje senator omkring 670 euro per månad för att täcka kostnader för ”parlamentariska sysslor”, inklusive löner för de anställda. I likhet med underhusets ledamöter är senatorerna skyldiga att redovisa föregående års utgifter. Medel som inte förbrukats måste återbetalas. Även senatorerna kan knyta till sig frivilliga, obetalda assistenter som vill stödja senatorerna i deras parlamentariska arbete.⁴³

Även de rumänska parlamentsledamöterna har tillgång till assistenter. Både i underhuset och i överhuset anslås en klumpsumma för att täcka kostnaderna. Assistenterna anställs dels som stöd för ledamöternas arbete inom parlamentet, dels ute i den egna valkretsen. Assistenterna rekryteras av ledamoten och får ett arbetskontrakt som löper under ledamotens mandatperiod.⁴⁴ I överhuset kan ledamöterna utöver assistenter även anställa assistenter för partigrupperna. Senatorernas assistenter är placerade ute i valkretsarna medan partigruppernas motsvarigheter har kontor i senatsbyggnaden.⁴⁵

I Ungern, slutligen, ersätter enkammarparlamentet sina ledamöter för rekrytering av en assistent. Ledamoten kan välja att sluta avtal med ett företag eller att rekrytera på egen hand, skriva anställningsavtal endera direkt med den anställda assistenten eller med tjänsteföretaget.⁴⁶ Anställningen löper under ledamotens mandatperiod. Ledamöterna kan ersättas för personalutgifter upp till 60 procent av sin grundersättning.⁴⁷

3.4 Gamla demokratier

Även i länder som Storbritannien och Nederländerna, som länge haft en restriktiv inställning till att staten finansierar politiska partier, finns utvecklade lösningar för ledamotsstöd.⁴⁸

⁴³ ECPRD, 2007, Request No. 903.

⁴⁴ Det finns inget tak för hur många assistenter en ledamot kan anställa till sin valkrets, men i praktiken finns begränsningar både i lagstadgade minimilöner och i storleken på anslagna klumpsummor.

⁴⁵ ECPRD, 2007, Request No. 903.

⁴⁶ Avtalet ska kontraheras av parlamentet, vilket innebär att parlamentet ansvarar för dokumentation, rapportering och revision som relateras till anställningen.

⁴⁷ Men inte för inbetalning till socialförsäkringssystemet eller momsavgifter (Europaparlamentet, 2006).

⁴⁸ Storbritannien saknar statligt partistöd men anslår sedan 1970-talet ”short money” för oppositionspartiernas parlamentariska arbete. Anslaget har höjts kraftigt under senare tid och nya former införts för bl.a. forsknings- och utredningsarbete. I Nederländerna har statliga stöd anslagits för specificerade ändamål inom näraliggande organisationer men inte till partier förrän 1999. Det finns dock restriktioner i användningen, medlen får inte användas i valkampanjer (SOU 2004:22, s. 111).

I det nederländska parlamentets underhus, *Tweede Kamer*, är det parti-grupperna som har rätt till professionell och administrativ hjälp, inklusive assistenthjälp – och alltså inte de individuella ledamöterna. Varje parti tilldelas anslag i relation till partigruppens mandatantal för att täcka assistentkostnader. Partigrupperna kan i stort sett bestämma själva hur de vill fördela sina pengar. Det kan vara anställning av sekreterare, personliga assistenter eller utredare. Anställningsformerna varierar och vissa partigrupper kopplar anställningen till särskilda stiftelser medan andra är arbetsgivare. Assistenterna är placerade i parlamentets lokaler.⁴⁹

I Storbritannien har ledamöter i underhuset, *House of Commons*, tillgång till tre betalda utredningsassistenter. Därutöver får ledamöterna ha en frivillig assistent som arbetar en gång i veckan.⁵⁰ Ledamöterna är arbetsgivare och ansvariga för rekryteringen. Assistenterna är placerade i olika lönelägen beroende på arbetets karaktär, de kan vara såväl heltids- som deltidanställda, vara placerade i London eller ute i valkretsarna.⁵¹ I överhuset, *House of Lords*, kan ledamöter inom ramen för sitt parlamentariska arbete få ersättning för sekreterare, utredningsassistenter och annan personal. Ersättning för kostnader (lönkostnader och kostnader för nödvändig utrustning, t.ex. telefon och datorer) utgår från parlamentet till ett maxbelopp per dag.⁵²

I den tyska andra kammaren, *Bundestag*, har ledamöterna rätt till ett antal personliga assistenter. Ledamöterna är arbetsgivare med ansvar för rekrytering och löneutbetalning. Det råder inget arbetsrättsligt förhållande mellan assistent och förbundsdagsförvaltning. Samtliga ledamöter får ett månatligt bidrag på 13 660 euro från parlamentet, och detta ska bl.a. täcka lönekostnader för assistenter. Det finns fyra assistentkategorier med skilda lönekostnader, nämligen 1) skriv- och kontorspersonal 2) sekreterare och kontorshandläggare 3) handläggare 4) utredare.⁵³ Det är ledamöterna själva som bestämmer var assistenterna ska vara placerade, i förbundsdagen i Berlin eller ute i valkretsarna. I det utpräglat federala Tyskland har ledamöterna i den övre kammaren, *Bundesrat*, inte tillgång till några assistenter med placering i parlamentet. Eftersom ledamöterna är valda av delstatsinvånarna ansvarar delstatsparlamenten själva för assistenter till sina respektive ledamöter.⁵⁴

Frankrike har generösa villkor för parlamentsledamöterna. Ledamöterna i nationalförsamlingen, *Assemblée Nationale*, har ett ledamotsstöd som baseras på ett månatligt assistentbidrag som möjliggör rekrytering av upp till fem

⁴⁹ ECPRD, 2007, Request No. 902. Uppgifter om det nederländska parlamentets överhus har inte funnits tillgängliga.

⁵⁰ Europaparlamentet, 2006.

⁵¹ Det finns för närvarande sju löneskalor: Office Managers/Executive Secretaries, Senior Secretaries, Junior Secretaries, Senior Caseworkers, Caseworkers, Senoir Research/Parliamentary Assistants och Research/Parliamentary Assistants (ECPRD, Request 2006:673).

⁵² Motsvarande 907 SEK per dag (ECPRD, 2007, Request No. 903).

⁵³ Lönekostnaderna varierar (uppgifter från ECPRD, 2007, Request No. 903) inom kategori 1 från 1 332–2 594 euro; kategori 2 från 1 600–3 662 euro; kategori 3 från 1 862–3 996 euro; kategori 4 från 2 464–6 195 euro.

⁵⁴ ECPRD, 2007, Request No. 903.

assistenter.⁵⁵ Ledamoten är arbetsgivare och ansvarar för rekryteringen och sätter assistenternas löne- och anställningsvillkor. Ledamoten rekryterar i regel sina assistenter på ett öppet civilrättsligt kontrakt, vilket innebär ett kontrakt som löper så länge ledamoten behåller sitt mandat. Assistenternas arbetsuppgifter är beroende på kvalifikationer. Några har enkla administrativa uppgifter medan andra är behjälpliga med att skriva tal, förbereda motioner och ändringsförslag. Vissa ledamöter placerar sina arbetsgrupper ute i den egna valkretsen medan andra placerar en del av gruppen i valkretsen och en annan del vid nationalförsamlingen. Vanligast är att placera assistenterna i valkretsarna. Enligt en aktuell uppgift befinner sig fyra femtedelar där medan resterande femtedel återfinns vid parlamentet.⁵⁶

I Belgien finns en differentiering av stödet beroende på ledamotens position. Ledamöter i parlamentets underhus, *Chambre des représentants*, har tillgång till en heltidsanställd assistent, alternativt två deltidsanställda. Dessutom har fyra kategorier rätt till extra sekreterare nämligen: partigruppsordförande, medlemmar av *collège des questeurs*, vice talmän samt ordförande i stående utskott. Partigrupperna kan knyta till sig "universitetsmedarbetare" vars antal baseras på partigruppens storlek. I underhuset är parlamentet formellt arbetsgivare och är aktivt i rekryteringsprocessen. Assisterer rekryteras av ovan nämnda *collège des questeurs*, på förslag av ledamoten. Universitetsmedarbetarna tillsätts däremot på förslag av respektive partigruppsordförande, *collège des questeurs* och talmanskonferensen. Beträffande assistenterna löper deras anställningar under ledamotens mandatperiod.⁵⁷ I regel har assistenterna någon form av högre utbildning, men detta utgör inget formellt krav. De arbetar antingen i ledamotens kontor eller ute i dennes valdistrikt.⁵⁸ Ledamöterna i det belgiska överhuset, *Sénat*, har tillgång till två assistenter varav en heltidsanställd och en deltidsanställd. Även i senaten finns en differentiering av ledamotsstöd så att ledamöter av *collège des questeurs* och de vice talmännen kan få använda sig av ytterligare en heltidsanställd assistent. Utskottsordförande och medlemmar av rådgivande kommittéer har också rätt till ytterligare en deltidsanställd assistent. Rekryteringen sker med ett civilrättsligt arbetskontrakt, vilket innebär att senatens assistenter saknar juridisk koppling till parlamentet.⁵⁹

⁵⁵ Sedan början av 2007 uppgår bidraget till 8 949 euro (ECPRD, 2007, Request No. 903).

⁵⁶ ECPRD, 2007, Request No. 903.

⁵⁷ Europaparlamentet, 2006.

⁵⁸ Lönenivåerna bestäms av talmanskonferensen och är densamma för samtliga assistenter. Assisterer kan befordras till en högre status efter bestämd tjänstgöringstid (ECPRD, Request No. 2006:673).

⁵⁹ Europaparlamentet, 2006.

3.5 Europaparlamentet

Ledamöterna av Europaparlamentet (EP) har rätt till ett assistentbidrag för att rekrytera eller använda sig av en eller flera assistenter (EP 2006, kap. 2, art. 3). Ledamoten kan endera anställa assistenten själv och fungera som dennas arbetsgivare, eller rekrytera genom ett tjänsteföretag. Ledamöter kan även gå samman för att anställa en eller flera gemensamma assistenter. Det månatliga assistentbidraget uppgick den 1 januari 2007 till 15 496 euro. Det maximala antalet assistenter bestäms av EP:s *questors* (EP, 2007).

Parlamentsledamoten är skyldig att bifoga ett privaträttsligt avtal till en ansökan om assistentbidrag. Avtalet ska ha ingåtts i enlighet med relevant nationell rätt (EP 2006, kap. 3 art. 5). EP:s enda skyldighet är att utbetala assistentens ersättning i enlighet med ledamotens instruktioner.

De 19 svenska ledamöterna under mandatperioden 2004–2009 representerar 9 partier – förutom de 7 riksdagspartierna även Junilistan och Feministiskt initiativ.⁶⁰ Socialdemokraterna har 5 ledamöter, Moderaterna 4, Junilistan, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna vardera 2. Folkpartiet, Centerpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ har vardera ett mandat. De två största grupperna med moderater och socialdemokrater förfogar över vardera 9 heltidsanställda personer; samtliga är placerade i Bryssel. Fem av dessa vid vardera kontor är politiska assistenter. Av Junilistans 5, liksom Vänsterpartiets 4 assistenter, är vissa placerade i Stockholm medan andra är i Bryssel. Centerpartiets 3 assistenter och Folkpartiets motsvarande 2 har placeringsort Bryssel. Kristdemokraternas ledamöter har tillsammans 4,5 assistentresurser i Bryssel samt en assistent vid partiets kansli i riksdagshuset. Feministiskt initiativ förfogar över 2 assistenter som båda finns i Bryssel medan Miljöpartiet delar sina 3 assistenter mellan Bryssel och Stockholm.⁶¹ Sammantaget serverar 47 huvudsakligen heltidsanställda personer, varav ca 34 är politiska sekreterare/assistenter, 19 svenska ledamöter i Europaparlamentet. För en närmare redovisning av organisering och arbetsuppgifter, se bilaga 5 om Europaparlamentets assistentersättning och de svenska ledamöternas organisering.

⁶⁰ Maria Carlshamre som valdes in på Folkpartiets mandat har bytt parti till Feministiskt initiativ. Lars Wohlin har bytt från Junilistan till Kristdemokraterna.

⁶¹ Miljöpartiet har två heltidsanställda samt två halvtidsanställda personer, vilket här räknas som tre resurser.

4 Organisering och inflytande

Följande kapitel om organiseringen av ledamotsstödet i de olika partigrupperna bygger främst på samtal med partigruppernas kanslichefer, enkäter till riksdagsledamöterna och intervjuer med ett urval av ledamöter och politiska sekreterare. Kanslicheferna har redogjort för strukturerna och bakgrunden till de rådande organisationerna. Dessutom har ledamöter och politiska sekreterare tillfrågats om vilka för- och nackdelar som finns med dessa organisationer. Vi har också varit intresserade av att ta reda på vilka möjligheter till inflytande över organisationen som ledamöterna anser att de har och om informationen om stödet är bra och tillräcklig.

Ledamotsstödet går till partigrupperna och de har rätt att själva bestämma hur stödet ska användas och fördelas. I utredningen *Det reformerade ledamotsstödet* (2002/03:URF3) konstaterades att samtliga partigrupper hade organiserat ledamotsstödet som en gemensam resurs, främst utifrån utskottsarbetet men även utifrån valkretsarna. Inget av partierna hade då valt att koppla politiska sekreterare till enskilda ledamöter som ett personligt stöd. Även under innevarande mandatperiod har samtliga partigrupper valt att organisera de politiska sekreterarna som en gemensam resurs. Partigruppskanslierna är arbetsgivare, och i de flesta fall är de politiska sekreterarna indelade utifrån utskottens arbete. Detta är ingen ovanlig modell i ett internationellt perspektiv. Som tidigare visats finns i åtskilliga länder en alternativ modell där stödet och sekreterare eller personliga assistenter är direkt kopplade till och i vissa fall även anställda av enskilda ledamöter.

Trots att partierna har valt samma övergripande organisationsmodell, finns en del olikheter på det mer konkreta planet i arbetsorganisationen. Exempelvis finns politiska sekreterare som är indelade i grupper utifrån regioner, t.ex. hos Socialdemokraterna och Moderaterna. Det finns också partigrupper med olika avdelningar eller team, ofta baserade på utskott, där sekreterarna har antingen breda eller mer specialiserade tjänster.

Även om dessa två huvudmodeller kan utmejslas, bör det framhållas att modellerna i praktiken kan närma sig varandra. Det vill säga att inom ramen för en modell där resurserna förs i hop till ”gemensam resurs” under partigruppens ledning kan enskilda ledamöter på olika sätt utveckla en praktik som upplevs som mer lik en personlig assistens. Vi ska i det följande se närmare på specifika likheter och skillnader i partiernas organisering av de politiska sekreterarna.

4.1 Fördelning av resurser

Beräkningen av ledamotsstödet bygger som redan nämnts på partiets mandat och motsvarar i dagsläget en politisk sekreterare per ledamot. Valresultatet 2006 och att samtliga partier berördes av ökat eller minskat antal mandat och/eller gick från opposition till regeringsställning eller tvärtom, skapade

behov av att förändra organisationen för ledamotsstödet. Det kan noteras att ledamotsstödet har en avtrappningsregel, 13 § (SFS 1991:1209), som innebär att ett parti som har fått färre mandat än tidigare får under ytterligare fyra månader efter att den nyvalda riksdagen samlas stöd med det belopp per månad som partigruppen var berättigad till närmast före valet.

För flera partier har dock omställningen efter valet inneburit betydande förändringar och för vissa kännbara neddragningar. Vi har kunnat konstatera att det på en del håll fortfarande pågår rekryteringar och omstruktureringar, förhållanden som ibland påverkat möjligheten att få exakta uppgifter om t.ex. antalet politiska sekreterare.

Som synes i tabell 2 nedan varierar antalet politiska sekreterare i partigrupperna. Tabellen visar antalet politiska sekreterare per partigrupp (anställda på kanslierna oavsett tjänstebestämmelse) samt partiernas mandat (nedan redovisade i storleksordning). Siffrorna som tillhandhållits från respektive kanslichef under februari månad 2008 bör betraktas som ungefärliga. Som tidigare nämnts kan det dels vara svårt att skilja mellan tjänster som bekostas av ledamotsstöd respektive basstöd, dels förändras bemanningen på grund av tjänstledigheter och vikarier.⁶² Tabellen visar även att avvikelser från normen en politisk sekreterare per ledamot är störst hos den socialdemokratiska partigruppen, partigruppen för Moderaterna respektive Miljöpartiet. I den första gruppen finns 90 politiska sekreterare (samt motsvarande) på 130 ledamöter efter valet 2006. Motsvarande för Moderaterna är enligt uppgift 58 och 97 ledamöter och för Miljöpartiet 11 på 19 ledamöter. De andra partigrupperna ligger betydligt närmare normen. En förklaring till avvikelser från normen är att partigrupper vill behålla ett utrymme för att kunna ta in tillfällig arbetskraft under arbetsintensiva perioder samt experter för särskilda uppgifter. En ytterligare förklaring är att vissa verksamhetskostnader också är förknippade med partigruppernas arbete.

Tabell 2: Antal politiska sekreterare i relation till mandatfördelning i riksdagen efter valet 2006

Partigrupper för	Mandat	Politiska sekreterare
Socialdemokraterna	130	90
Moderata samlingspartiet	97	58
Centerpartiet	29	22
Folkpartiet liberalerna	28	28–30
Kristdemokraterna	24	20
Vänsterpartiet	22	23
Miljöpartiet	19	11

Kommentar: Mandatuppgifter från www.riksdagen.se, antal politiska sekreterare enligt uppgift från partigruppskanslierna 2008-02.

⁶² I denna utredning har vi frågat partikanslierna vilka som finansieras med hjälp av ledamotsstödet och som per definition således kan kallas politiska sekreterare. I utredningen från 2003 skildes inte på de tjänster som bekostades av basstödet respektive ledamotsstödet, och siffrorna över antalet politiska sekreterare är därför inte jämförbara.

Även om samtliga kanslichefer uppger att deras partigrupp organiserat ledamotsstödet utifrån en gemensam fördelningsmodell kan man konstatera att en tredjedel av samtliga ledamöter som besvarat enkäten uppger att ledamotsstödet i deras partigrupp är organiserat mer som en enskild resurs. Hälften svarar ”som en gemensam resurs” medan 5 procent anger ”vet ej”. I frågan definierades enskild resurs som ”dvs. politiska sekreterare är kopplade till enskilda ledamöter”. Här finns dock avsevärda skillnader mellan partierna som tabellen nedan visar.

Tabell 3: Uppfattning om fördelningsmodell i den egna partigruppen (procent)

	Alla	s	m	c	fp	kd	v	mp
Som en gemensam resurs	49	86	12	86	36	15	57	43
Som en enskild resurs	33	4	74	0	23	65	19	21
Enligt annan modell	9	5	8	9	9	10	14	21
Vet ej	5	3	5	0	18	5	0	7
Ej svar	4	3	1	5	14	5	10	7
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kommentar: N=251. Fråga 6 i enkäten löd: ”Enligt vilken fördelningsmodell organiseras ledamotsstödet i Din partigrupp?”

Uppfattningen om stödets fördelning tycks således skilja sig åt mellan kansliledningarna och ledamöterna. Att så många ledamöter svarar ”enskild resurs” kan bero på att de, som tidigare nämnts, uppfattat stödet som personligt i praktiken. I flera fall är resursen indelad utifrån utskott och politiska sekreterare arbetar då huvudsakligen med den eller de ledamöter som sitter i detta. En annan förklaring skulle kunna vara att de nya organisationerna efter valet 2006 ännu inte satt sig. Den nya riksdagen har dessutom en stor andel nyvalda ledamöter som har begränsad erfarenhet av ledamotsstödet.

4.2 Partispecifika lösningar

Det är framför allt de socialdemokratiska och centerpartistiska ledamöterna som svarar ”gemensam resurs” på frågan om vilken organisationsmodell som tillämpas inom deras partigrupp. Moderater och kristdemokrater svarar i högst utsträckning ”enskild resurs”. Det finns således ingen skiljelinje mellan hur små och stora partigrupperns ledamöter svarar på frågan. Vi ska se närmare på hur partigrupperna har valt att organisera de politiska sekreterarna.

Efter att ha förlorat regeringsmakten och påbörjat en oppositionsroll har den socialdemokratiska partigruppen valt att organisera de politiska sekreterarna i två avdelningar: avdelningen för politik och avdelningen för kommunikation. Inom den förra ryms politiskt och kommunikativt stöd till utskottens ledamöter. Den senare avdelningen har till uppgift att ge stöd för utåtriktade

kontakter med väljare, medborgare och medier. Här finns också administrativ support för ledamöterna när det gäller länsbänkar, möten och kontakter på hemmaplan. Åtta av partigruppens politiska sekreterare är dessutom placerade regionalt på olika håll i landet. Partierna som tvingades minska organisationen efter 2006 valde olika lösningar på hur man skulle prioritera. Socialdemokraterna har gjort en dramatisk nedskärning från 130 till 90 anställda. Dessa 90 personer är anställda på ledamotsstödet och har politiska sekreteraruppgifter, de servar ledamöterna men benämns lite olika. Det var framför allt i den kommunikativa avdelningen som partigruppen skurit ned på tjänstemän. Resurserna prioriterades inom utskottsarbetet och stödet till ledamöternas regionala arbete minskade. Till denna omställning ska även läggas avsaknaden av tidigare personella resurser som regeringsbärande parti. Även i intervjuerna framkommer att de stora förändringarna efter 2006 års val är kännbara. En intervjuad ledamot beklagar t.ex. att det regionala stödet har minskat och erfar att de har färre medarbetare ute i landet. Det framkommer vidare att organisationen har blivit otydlig och att det har varit svårt att få arbetsro samt att veta vem man ska vända sig till för att få hjälp.

De moderata riksdagsledamöterna är de som i högst utsträckning tycks uppfatta de politiska sekreterarna som en enskild resurs. Moderaterna var det parti som ökade mest och dessutom hamnade i regeringsställning. Det innebar stora förändringar för kansliet i form av utökat ledamotsstöd och många tjänstemän i departementen.⁶³ Inom Moderaternas partigrupp har man valt att satsa stödet på det kommunikativa arbetet. Organisationen består av avdelningarna kommunikation och politik. I den kommunikativa avdelningen finns de politiska sekreterarna som är indelade i regionala grupper. De är dock placerade i riksdagens lokaler. De flesta inom denna avdelning har allmänpolitisk kompetens. Dessutom finns handläggare och experter med specialistkompetens inom den politiska avdelningen, och dessa är kopplade till utskottsarbetet. Det är de moderata ledamöternas behov av regional förankring som vägt tungt i organisationen av politiska sekreterare. Detta sätt ansågs passa och främja enskilda ledamöter som varit angelägna om att vårda relationerna med hemregionens väljare. De moderata riksdagsledamöterna är de som i högst utsträckning svarat att deras ledamotsstöd organiseras som en ”enskild resurs”. Kanske beror det, som tidigare nämnts, på att partigruppen satsat på regionala grupper och att de politiska sekreterarna jobbar mot ledamöterna. En politisk sekreterare på det moderata kansliet uttrycker att han jobbar med ”två ledamöter och arbetet är ej bundet mot särskilt utskott”.

Folkpartiet var det parti som förlorade flest mandat, men behovet av nyrekryteringar blev ändå stort efter valet eftersom många tjänstemän flyttade över till Regeringskansliet. Samtliga politiska sekreterare i Folkpartiets riksdagskansli är placerade i huset för att vara ett samlat och centralt stöd. Bedömningen är att det finns för få politiska sekreterare för att skapa en effektiv

⁶³ Liselotte Florén var kanslichef för Moderaternas riksdagskansli då samtalen genomfördes i augusti 2007. H.B. Ekström är fr.o.m. hösten 2007 kansliets chef.

organisation med politiska sekreterare som är utlokaliserade i landet eller organiserade utifrån en regional indelning. På kansliet arbetar 21 tjänstemän som politiska sekreterare, varav 17 benämns politiska sekreterare och 4 utredare. Stödet är nu främst inriktat på ledamöternas arbete i utskotten. Hur stödet fördelas mellan ledamöterna beror till viss del på hur aktiva de själva är och hur mycket stöd de efterfrågar.⁶⁴ En av de intervjuade folktopisterna vittnar om en turbulent period efter valet, och kanske kan svaren i enkäten tolkas som om organisationen fortfarande till viss del är otydlig för ledamöterna. Arton procent vet inte vilken organisationsmodell som råder inom partigruppen (jfr med 5 procent av samtliga svarande), en relativt stor andel har inte svarat och övriga svarar som gemensam, enskild eller annan modell.

Även Kristdemokraterna förlorade mandat i valet 2006 och fick en sänkning av ledamotsstödet. I likhet med Folkpartiet var det många från kansliet som slutade och gick till Regeringskansliet. Kanslichefen menar ändå att resurserna på ett sätt blev bättre när partiet fick sakkunniga på departementen. Det bedrivs ett viktigt samarbete mellan dem och kansliets politiska sekreterare. Det är dock oklart varför kristdemokratiska ledamöter i hög utsträckning svarar att partigruppen har organiserat stödet som en enskild resurs medan kansliledningen menar att det fattades ett gemensamt beslut inom partigruppen efter valet om att välja att organisera stödet som en gemensam resurs. Partigruppen har valt att dela upp tjänsterna i politiska sekreterare, politiskt sakkunniga samt pressekreterare. De politiska sekreterarna arbetar med ledamöterna medan de politiskt sakkunniga arbetar både med ledamöter men också i kommittéer och utskott. På kansliet är 24–25 tjänstemän anställda. Det administrativa stödet var större förr, nu satsas mer resurser på kommunikation.

Det är också ovisst varför vänsterpartister och miljöpartister i relativt hög utsträckning svarar ”enskild resurs” när båda kanslierna har satsat på ett brett stöd, där det inte ens finns en politisk sekreterare per utskott. På Vänsterpartiets riksdagskansli diskuterades gemensamt vilka behov som skulle prioriteras, vilket ledde till att man enades om att gå mot bredare kunskaper och erfarenheter hos politiska sekreterare än mot specialister. Det finns 18 anställda med titeln politisk sekreterare och 5 press- och informationssekreterare, dvs. totalt 23 som kan räknas ha politiska sekreterartjänster, enligt kanslichefen. De förra är i huvudsak inriktade mot utskottsarbetet och de senare mot kommunikation. Partiet gick visserligen bakåt i valet 2006, men den tidigare utökningen av ledamotsstödet och utdragna rekryteringar gjorde att en av de intervjuade ledamöterna inte upplevde någon direkt förändring 2006. Kanslichefen framhåller att de politiska sekreterarna har en viktig och stabiliserande roll när partiet för övrigt förändras och minskar eller ökar sina mandat i samband med val. Efter det senaste valet, då fler än hälften av partiets ledamöter var nya, stod de politiska sekreterarna för kontinuiteten och erfarenheten. Utan dessa tjänstemän hade det varit betydligt svårare och otydligare för de nya

⁶⁴ Gruppledare Johan Pehrson deltog i samtalet med kanslichef Margareta Bosved den 23 augusti 2007.

ledamöterna att komma in i arbetet, hävdar hon. Flera intervjuade ledamöter och politiska sekreterare har påtalat att resurserna i ett litet parti är så begränsade att de inte skulle kunna gå att fördela på annat sätt än som gemensamt stöd om det ska räcka till gemensamma kostnader. Ändå är det intressant att konstatera att flera ledamöter från mindre partier uppfattar att ledamotsstödet fördelas som en enskild resurs.

Miljöpartiet, som ökade sina mandat något i och med valet, förlorade samtidigt sin position i regeringsställningen. Detta innebar en betydande kompetensförlust för partigruppen då man inte längre hade förstärkning av sakkunniga i departementen. Den nuvarande organisationen skiljer sig från flera andra eftersom den är så liten. Miljöpartiet är det minsta partiet i riksdagen och har således ett relativt sett litet ledamotsstöd. Enligt kanslichefen är det 21 personer anställda på riksdagskansliet. Av dessa har 11 titeln politisk sekreterare, 3 pressekreterare och 2 är språkrörssekreterare. De politiska sekreterarna är huvudsakligen inriktade mot utskottsarbetet och organiserade inom den s.k. politiska avdelningen. Pressekreterarna samt språkrörssekreterarna finns inom pressavdelningen. Kansliet har inte haft råd att anställa några nya politiska sekreterare efter valet, och de intervjuade ledamöterna anser inte att det ägde rum någon särskild förändring eller förbättring av resurserna efter regeringsskiftet. De förändringar som har ägt rum den senaste tiden är svåra att hänföra till utökat ledamotsstöd eller regeringsskifte och ändrade mandat. En av de intervjuade politiska sekreterarna menar att stödet blev tydligare organiserat som gemensam resurs efter valet 2006. Tidigare var de i praktiken mer kopplade till enskilda ledamöter menar han, men nu är de flesta politiska sekreterare kopplade till två tre utskott var och ska även fungera som gemensam resurs för de ledamöter som behöver hjälp. Därför har partigruppen satsat på breda politiska sekreterare med kompetens inom flera områden. Miljöpartiet har ingen regional organisation, och de politiska sekreterarna hinner inte stödja ledamöternas regionala arbete.

Ett av de partier som ökade sina mandat var Centerpartiet. Kansliet genomgick en omfattande förändring dels till följd av ökat ledamotsstöd, dels till följd av att många medarbetare valde att börja på Regeringskansliet. Liksom den socialdemokratiska och den moderata partigruppen, har den centerpartistiska två avdelningar eller enheter: politikenheten och kommunikationsenheten. Det är 22 av de 28 anställda på kansliet som finansieras med hjälp av ledamotsstödet. Inom den politiska enheten arbetar 16 politiskt sakkunniga som är indelade i fyra team (två politiska team, ett administrativt och ett team i Bryssel). Sex anställda (exempelvis pressekreterare) arbetar inom kommunikationsenheten. Vid kansliet påbörjades en omfattande nyrekrytering efter valet 2006 och denna var egentligen inte avslutad förrän hösten 2007. Även ledamöterna vittnar om en stor omställningsprocess och så småningom större resurser. En ledamot säger dock:

– Flera tjänstemän började på departementen och de som var kvar fick dra ett stort lass. Jag tror att en del ledamöter kände sig lite utelämnade ett tag efteråt.

Till följd av utökat ledamotsstöd, valet 2006 och regeringsskiftet har kanslierna som vi ovan sett fått förändra sina organisationer för att tillgodose nya eller förändrade behov. Det utökade ledamotsstödet innebar först och främst en förstärkning av stödet i det parlamentariska arbetet och att kanslierna bemannades med fler tjänstemän. Riksdagsgrupperna har således under de senaste åren fått mer stöd för att arbeta politiskt. Samtidigt har den samhälleliga utvecklingen med fler informationskanaler, ett expanderande massmedialt intresse och granskning samt ökad kommunikation med medborgare, väljare och medlemmar, gjort att informations- och kommunikationsbehoven blivit större på kanslierna. Samtliga berörda vittnar om att antalet frågor, brev och mejl från allmänheten och andra instanser har ökat och att mycket av resurserna går åt till dessa kommunikationer. Flera av de politiska sekreterarna har till uppgift att svara på frågor och brev, och några av kanslierna har t.o.m. särskilda ”brevsvarare.”

I föreskriften om ledamotsstödet poängteras att detta ska vara kvalificerat, vilket bl.a. fått till följd att det administrativa stödet har minskat. Denna utveckling berättar också ledamöterna om. Några tycker att det är en positiv utveckling medan vissa är negativa till att numera får sköta en del av det administrativa arbetet själva. En ledamot anser t.ex. att det är onödigt att hon får kopiera och utföra andra enkla sysslor i stället för att lägga all kraft på det politiska arbetet. Konsekvensen av denna utveckling har således inneburit att kommunikationsområdet har prioriterats på bekostnad av administrationen.

En utveckling som påverkat organisationen är det ökade inslaget av personvalskampanjer, vilket fått till följd att det blir allt viktigare för ledamöterna att synas och höras i synnerhet i sin hemregion. Detta har förmodligen haft till följd att fler ledamöter önskar ett mer personligt stöd, dels för att marknadsföra sig som politiker, dels för att ha bättre kontakt med sin hemregion. Den moderata partigruppen har, som vi tidigare sett, också valt att i högre utsträckning än de andra satsa på ökat personligt stöd till ledamöterna så att de kan vara mer aktiva och inriktade på det lokala och regionala arbetet.

4.3 Fördelar och nackdelar med organisationsmodellerna

I några av partigrupperna ägde som vi redan sett betydande nyrekryteringar rum till följd av utökat ledamotsstöd, utökat mandat och politiska sekreterare som valde att flytta över till Rosenbad och departementen. Organisationerna har på många håll därför varit under uppbyggnad sedan valet. En ledamot säger angående organisationen i sin partigrupp:

– Den har kanske fortfarande en del barnsjukdomar. Det kommer att ta tid att anpassa den efter allas behov och det går att förbättra den men organisationen måste även få tid att sätta sig.

Många nya politiska sekreterare betyder också inlärningsperiod och ledamoten fortsätter: ”Ett problem med detta är att det är så många nya att man inte känner igen eller vet vad alla heter.” Även om tiden under uppbyggnaden och

omställningen till viss del har uppfattats som problematisk och rörig, vittnar många om de stora fördelarna med de nya organisationerna. Vi ska i det följande se mer vad som framhålls som positivt och negativt med att organisera de politiska sekreterarna som en gemensam resurs.

Flera fördelar men även nackdelar med att organisera ledamotsstödet som en gemensam resurs för partigrupperna har framkommit i undersökningen. De främsta fördelarna som framhållits av kanslicheferna, ledamöterna och de intervjuade politiska sekreterarna är att en gemensam resurs är bra ur ett partistrategiskt perspektiv eftersom det underlättar för tjänstemän och ledamöter att tillsammans sträva efter att föra ut en gemensam politik. Det blir ett ”bra team” och i bästa fall så jämt fördelat som möjligt, ingen ska prioriteras före någon annan. Kanslierna har när det behövs också möjlighet att fördela stöd utifrån behov. Under vissa perioder behövs extra stöd inom särskilda sakområden, och genom att kunna göra olika prioriteringar under olika perioder ökar organisationens effektivitet och flexibilitet. En annan fördel är att det går att satsa på både bredd och spetskompetens.

Kanslicheferna som företräder partigrupperna och som i hög grad varit involverade i valet av den gemensamma resursmodellen, menar att det är den bästa och i en del fall enda möjliga utifrån de resurser som finns. Gemensamma kostnader måste finansieras. Det skulle även vara svårt att ha spetskompetens, menar exempelvis Centerns och Kristdemokraternas kanslichefer. Det har också framförts att det skulle vara problematiskt med politiska sekreterare som enskild personlig resurs eftersom hon eller han skulle bli så knuten till sin ledamot. Det skulle dessutom krävas att alla politiska sekreterare hade väldigt bred kompetens, dvs. kunde och ville utföra allt från att öppna brev till att skriva kvalificerade utredningar. Viktigt att poängtera är att kansliet har arbetsgivaransvar och att ledamoten har uppdragsgivaransvar.

Det framkommer också i intervjuer med både ledamöter och politiska sekreterare att det är en trygghet och säkerhet för politiska sekreterare att vara anställda av en och samma arbetsgivare. De får en gemensam utgångspunkt, en samhörighet, likadana arbetsbeskrivningar och en anställningstrygghet i de fall det inte skulle fungera i samarbetet och relationen med en enskild ledamot. Dessutom är det bra att det finns gemensamma riktlinjer för kompetensutveckling, och det är viktigt att man försöker minimera risken för politiska sekreterare att hamna i beroendeställning till ledamöterna.

Trots positiva motiveringar till förmån för den valda gemensamma modellen kan konstateras att det inte saknas kritik av ledamotsstödet organisation. I enkätens öppna svar på frågan om personen skulle vilja se några förändringar av ledamotsstödet, uttrycker ett flertal ledamöter att de skulle vilja att stödet var mer individuellt, och en del önskar ett delvis eller helt kopplat stöd till ledamoten.

– Ledamotsstödet borde i större utsträckning användas av ledamöterna, även om det finns mycket stora fördelar med att det fördelas som en resurs bör det vara bättre balans.

Även om det finns fördelar med en gemensam resurs borde det också finnas mer utrymme för ett personligt inriktat stöd, är det flera som tycker. Alla strävar efter samma mål men ledamöterna har också olika önsknings- och behov, menar en ledamot. Riksdagsledamöterna har olika behov och en del vill ha mer administrativt stöd, andra mer politiskt och utredningsmässigt stöd. Det är dock uppenbart att flera ledamöter skulle vilja ha delvis mer eller helt enskilt ledamotsstöd.

Det tycks också finnas en uppfattning att det egna partiet utnyttjar makten över resursens användning och att delar av stödet går till andra utgifter och till partiorganisationen. Vissa ledamöter vill i högre utsträckning själva kunna bestämma hur pengarna ska användas. De vill ha mer inflytande i frågor om vad de ska få hjälp med, och en del upplever att fördelningen av resursen är orättvis och att det är svårt att dela på en politiska sekreterare.

- *Skulle vilja styra mera över det själv. Partiet tar mycket av min resurs.*
- *Stödet bör tydligt knytas till varje ledamot personligen, åtminstone huvuddelen. I dag blir pol.sek. uppslukade av parti-/gruppledning och partiapparat.*
- *Pengarna knyts direkt till varje ledamot. I dag delar vi 1 person på 2. Resterande går till partiet.*
- *Jag vill ha mer stöd! Jag + 3st andra ska dela på en pol.sek. Den som skriker mest får hjälp.*

I intervjuerna kommer det också fram att en del ledamöter upplever att de har för lite inflytande i personfrågor och att det blir problem ibland när man inte själv kan bestämma över arbetet. En ledamot säger att ett av problemen med att utgå från den gemensamma organisationsmodellen är att det blir en otydlig arbetsledaruppgift för ledamöterna. Det blir flera som drar i medarbetarna och det blir svårt att organisera och planera arbetet långsiktigt. Som ledamot har man svårt att veta vilka arbetsuppgifter de politiska sekreterarna har utöver de som man som arbetsledare ger dem. Man vet inte i förväg vilken arbetsbörda de har eller när och i vilken utsträckning de ska serva andra ledamöter samt kansliet.

En del ledamöter framhåller som kritik mot den gemensamma modellen att en fördel med en mer enskild resurs är att man kan få mer personlig hjälp. Förslag om en modell som liknar andra länders eller EU-parlamentets, framförs från olika håll. En ledamot menar att det vore bättre att varje ledamot fick förfoga över sina egna medel för att kunna fullfölja sitt uppdrag på bästa sätt. Ledamoten understryker:

- *Nackdelarna med detta system överväger men det är klart att det finns en poäng med en gemensam resurs också. Vad som är problematiskt är att skilja det parlamentariska stödet från det till partiorganisationen. Det är nu ett trixande hur man bokför stödet och ledamotsstödet används inte sålunda till annat än vad som är tänkt. Detta innebär att ledamöterna blir lidande.*

Hos en del nya ledamöter finns en förväntning om att få en egen resurs eller politisk sekreterare när de kommer till riksdagen, menar cheferna. De nya är inte alltid medvetna om alla kringkostnader och att kansliet organiserar det

utifrån en partigemensam princip. Det framkommer att det efter utökningen av ledamotsstödet har funnits ett pedagogiskt problem i att en del ledamöter hade föreställningen att de skulle få en egen sekreterare, säger en kanslichef. En ledamot uttrycker också i en intervju: ”Jag hade trott att jag skulle få mer kanslistöd när jag började.”

4.4 Ledamöternas möjlighet att påverka organisationen

I föreskriften om stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen (RFS 2005:7) uttrycks följande:

Det är av särskild vikt att medlen fördelas så att möjlighet ges till individuellt anpassade lösningar för att tillgodose ledamöternas önskemål och behov. Ledamöterna bör ges ett stort inflytande i personfrågor. (3 §)

En strävan ska således vara att ledamöternas behov och önskemål tillgodoses. I enkäten efterfrågades i vilken utsträckning ledamöterna upplevde att de hade möjligheter att påverka organisationen och vilka möjligheter till inflytande i personfrågor de ansåg sig ha.

I ledamotsenkäten ställdes följande fråga: ”Hur upplever Du Dina möjligheter att påverka organisationen av de politiska sekreterarna inom ditt parti?” Svaren avslöjar att bara knappt hälften av ledamöterna anser att de har goda eller mycket goda möjligheter att påverka organisationen av de politiska sekreterarna. Resultatet är ungefär detsamma som utredningen från 2003 visar, men något fler, 46 procent, svarar goda och något färre, 25 procent, svarar dåliga. I den tidigare utredningen var det 43 procent av ledamöterna som svarade mycket eller ganska goda möjligheter att påverka organisationen av de politiska sekreterarna medan 28 procent svarade ganska eller mycket dåliga.

Tabell 4: Möjligheter att påverka organisationen av de politiska sekreterarna (procent)

	Alla	s	m	c	fp	kd	v	mp
Mycket goda	9	7	3	9	23	20	10	7
Ganska goda	37	43	35	23	36	50	30	36
Varken goda eller dåliga	30	33	26	45	14	25	45	21
Ganska dåliga	17	16	22	18	9	5	10	29
Mycket dåliga	8	1	15	5	18	0	5	7
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kommentar: N=247. Fråga 7 i enkäten löd: ”Hur upplever Du Dina möjligheter att påverka organisationen av de politiska sekreterarna inom ditt parti?”

Under 2005 genomfördes en undersökning av jämställdheten i riksdagen som byggde på ledamöters uppfattning och upplevelser av skillnader mellan

kvinnliga och manliga ledamöters möjligheter och förutsättningar i arbetet. Den undersökningen visade att kön visserligen hade betydelse i flera fall, att riksdagen inte var helt jämställd och att det i stort sett var en fördel att vara man i riksdagen, men för att få makt och inflytande ansågs kunskap, kompetens och senioritet viktigast.⁶⁵ I fråga om möjligheterna att påverka organisationen inom partigruppen har det dock inte kunnat gå att påvisa någon påtaglig skillnad mellan kvinnor och män. Det är intressant att konstatera att en förändrad uppfattning i denna fråga har ägt rum. I den tidigare utredningen från 2003 fanns här en tydlig skillnad mellan könen. Då svarade hälften av männen att de hade goda möjligheter att påverka medan endast en tredjedel av kvinnorna ansåg sig ha detta. I den nuvarande undersökningen svarar 46 procent av männen och 45 procent av kvinnorna att deras möjligheter att påverka är goda, och fler män än kvinnor har valt att svara dåliga möjligheter, 26 procent mot 23 procent. Den positiva slutsatsen, att fler kvinnor fått möjlighet att påverka organisationen av de politiska sekreterarna, kan således dras.

En åldersskillnad kan noteras i svaren på frågan om möjligheter att påverka. I åldersgruppen 36 till 50 år är det flest som anser sig ha goda möjligheter att påverka organisationen, 51 procent, mot 44 procent av de yngre och 43 procent av dem som är 51 år eller äldre. I intervjuerna framkommer att erfarna ledamöter anser att de har stort inflytande och kan påverka organisationen. En av de yngre ledamöterna menar att det finns en åldershierarki bland ledamöterna:

... ju fler år i huset desto högre status har man. Yngre ledamöter får bida sin tid.

Även en av de äldre ledamöterna menar att det finns en åldersskillnad och att äldre, eller mer erfarna, ledamöter har mer att säga till om och har högre status. Angående inflytande över organisationen säger en kvinna:

– Som en av de mest erfarna ledamöterna har jag mycket att säga till om.

Tendensen torde vara att mer seniora ledamöter upplever att det är lättare att ta sig fram i systemet. De har i vissa fall även längre tid i riksdagen och tyngre uppdrag.

I frågan om möjligheten att påverka organisationen finns även en viss skillnad mellan partierna. Kristdemokraterna anser sig i högre utsträckning ha mycket goda eller goda möjligheter att påverka (70 procent), folkpartister (59 procent) och socialdemokrater (50 procent). De andra partierna uppger inte i lika hög utsträckning att de har så goda möjligheter i denna fråga. Moderater och miljöpartister upplever att de har minst möjlighet till inflytande och möjlighet att påverka hur partiet organiserar de politiska sekreterarna. Trettiosju procent av moderaterna och 36 procent av miljöpartisterna anger att de har dåliga eller ganska dåliga möjligheter att påverka (jfr med kristdemokraterna där endast 5 procent väljer detta alternativ). Frågan om att kunna påverka organisa-

⁶⁵ Jämställt? Röster från riksdagen 2005. 2005/06:URF.

tionen är av allt att döma inte oviktig. I enkätens öppna svar uttryckte flera ledamöter också en önskan om att ha mer inflytande och kunna påverka i högre utsträckning.

För att få reda på i vilken utsträckning ledamöterna anser att de har möjlighet till inflytande i personfrågor ställdes frågan: ”Hur upplever Du Dina möjligheter till inflytande i personfrågor, vid exempelvis nyrekrytering eller fördelning av politiska sekreterare?” Resultatet visar att endast hälften av ledamöterna anser sig ha ”goda möjligheter” till inflytande. Den mellersta åldersgruppen, 36–50 år, anser att de har något bättre inflytande än de övriga åldersgrupperna, män i något högre utsträckning än kvinnor. Liksom i föregående fråga finns dock stora skillnader mellan ledamöter från olika partier.

Tabell 5: Möjlighet till inflytande i personfrågor, rekrytering och fördelning av politiska sekreterare (procent)

	Alla	s	m	c	fp	kd	v	mp
Mycket goda	19	7	27	14	14	50	20	7
Ganska goda	33	28	41	36	32	40	15	36
Varken goda eller dåliga	19	28	12	14	18	10	35	7
Ganska dåliga	18	25	12	18	14	0	25	36
Mycket dåliga	11	12	8	18	23	0	5	14
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kommentar: N=247. Antalet miljöpartister som besvarat frågan är i förhållandevis litet, och således motsvarar den stora andelen missnöjda ledamöter endast några få personer och resultatet kan bli något missvisande.

Kristdemokraterna utmärker sig som de som i allra högst utsträckning tycks nöjda med sitt inflytande. Nittio procent svarar att de har ”goda möjligheter” och ingen har svarat ”dåliga”. Socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister upplever i betydligt lägre utsträckning att de har möjlighet till inflytande i denna fråga. De moderata riksdagsledamöterna tycks något mer nöjda med sitt inflytande medan centerpartister och folkpartister i lägre utsträckning anger goda möjligheter, runt hälften har svarat ”mycket goda” eller ”ganska goda”. En dryg tredjedel av samtliga socialdemokrater, centerpartister och folkpartister svarar ”dåliga möjligheter” till inflytande i personfrågor. Hälften av de miljöpartistiska ledamöterna gör detsamma.

Resultatet att i genomsnitt endast hälften av ledamöterna anser att de har inflytande i personfrågor i samband med exempelvis nyrekryteringar, indikerar att föreskriftens föresats inte uppnås i tillräcklig utsträckning. Intervjuerna ger också en splittrad bild. Några av de tillfrågade menar att deras inflytande är tillräckligt, några anger att de har ett gott inflytande och andra att det är ganska dåligt. De som anser att stödet är tillräckligt menar exempelvis att det är bra med representanter för ledamöterna i samband med rekryteringar. Som ledamot kan man inte vara engagerad i allt utan måste också lita på kansliets omdöme och i vissa fall på professionella rekryterare. Flera säger också att de

har inflytande då en ny politisk sekreterare ska rekryteras i anslutning till deras sakområde. En av de ledamöter som anser sig inte kunna påverka i personfrågor menar att bristen på inflytande gör att stödet inte går att utnyttja fullt ut och att det inte blir så kvalificerat som det skulle kunna vara:

– *Kansliet behöver bli mer lyhört för vem som behöver vad. Ledamöternas åsikter bör vara styrande, annars blir det fel i personfrågor.*

Kanslicheferna betonar att man på olika sätt har försökt att ge ledamöter inflytande över rekrytering av politiska sekreterare och organisationen av ledamotsstödet.

4.5 Kännedom om stödet

Eftersom en målsättning med ledamotsstödet är att det ska anpassas till ledamöterna är det av intresse att få reda på hur mycket ledamöterna vet om stödet. Känner de till det tillräckligt väl för att veta vilket stöd de har rätt till och i vilken utsträckning? I enkäten ställdes frågan: ”Hur väl känner du till ledamotsstödet och dess användningsområde?”

Tabell 6: Kännedom om ledamotsstödet och dess användningsområden (procent)

	Alla
Mycket väl	19
Ganska väl	61
Ganska dåligt	17
Mycket dåligt	2
Inte alls	0
Ej svar	1
Totalt	100

Kommentar: N= 247.

En betydande majoritet av ledamöterna, 80 procent, menar att de känner till ledamotsstödet ”mycket väl” eller ”ganska väl”. Men 19 procent känner till stödet ”ganska dåligt” eller ”mycket dåligt”. Trots att många känner till stödet väl, tycks det ändå finnas ett behov av mer eller måhända bättre information till ledamöterna.

Vid en närmare granskning av resultaten ser man också att kännedomen om stödet är sämst bland de yngre ledamöterna. En dryg tredjedel av de yngre, 36 procent, uppger att de känner till stödet ganska eller mycket dåligt medan motsvarande siffror i de andra åldersgrupperna är 20 procent (36–50 år)

och 13 procent (51– år).⁶⁶ Här är en möjlig tolkning som antytts i flera av intervjuerna att de yngre ofta är nyinvalda ledamöter som ännu inte har hunnit sätta sig in i alla sidor av uppdraget och arbetet som ledamot. En av de intervjuade ledamöterna menar att det tar ett tag innan man lär sig arbetet och det är svårt att till en början veta vad man kan kräva för stöd.

Det tycks också som om kvinnor har något sämre kunskap än män om stödet. Medan 77 procent av kvinnorna känner till stödet mycket eller ganska väl, svarar 82 procent av männen detsamma. Bland kvinnorna är det också fler som svarar att de har ganska eller mycket dåliga kunskaper om stödet, 21 procent mot 16 procent av männen. Någon skillnad mellan könen i denna fråga har dock inte konstaterats utifrån intervjuerna.

I fråga om kunskap om ledamotsstödet mellan ledamöter från olika partier, är skillnaderna inte så stora. Strax över eller under 80 procent av ledamöterna från respektive parti svarar ”mycket väl” eller ”ganska väl” om sina kunskaper om stödet. Det är endast de miljöpartistiska ledamöterna som avviker något i denna fråga. De svarar i lägre utsträckning att de har god kännedom om stödet.⁶⁷

Tabell 7: Kännedom om ledamotsstödet och dess användningsområden fördelat på parti (procent)

	Alla	s	m	c	fp	kd	v	mp
Mycket väl	19	25	14	14	14	40	10	14
Ganska väl	61	59	65	64	68	45	70	50
Ganska dåligt	17	15	19	23	14	10	20	14
Mycket dåligt	2	1	1	0	5	0	0	14
Inte alls	0	0	1	0	0	0	0	0
Ej svar	1	0	0	0	0	5	0	7
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kommentar: N=247.

Några av kanslicheferna säger sig också vara medvetna om att kännedomen om ledamotsstödet hos ledamöterna varierar. Att det finns brister i kännedom

⁶⁶ I fråga om att känna till ledamotsstödet mycket eller ganska väl, tycks de äldre vara mer insatta. I åldergruppen 51– svarar 87 procent något av dessa alternativ, i gruppen 36–50 år 80 procent och bland de yngre, –35, 58 procent.

⁶⁷ Här bör dock tilläggas att antalet svarande är få och att statistiken därför beror på få svar. De 64 procent som svarar att de känner till ledamotsstödet mycket eller ganska väl, motsvaras av enbart nio personer.

om ledamotsstödet hos en del ledamöter behöver dock inte betyda att det saknas information. Det går inte att sätta sig in i all information man får när man börjar som ledamot, hävdar en man i en intervju. ”Som det är drunknar man redan i information”, förklarar ledamoten.

5 Arbetsuppgifter och användning av stödet

I det följande undersöks de politiska sekreterarna och deras arbete. Vi har varit intresserade av att ta reda på de politiska sekreterarnas egna uppfattningar av arbetet och de arbetsuppgifter de har. Vad gör de, vad tycker de om arbetet och arbetsmiljön? Hur trivs de och finns det något de upplever som problematiskt? Stödet ska ju som bekant vara ett kvalificerat handläggarstöd i det parlamentariska arbetet, och vi ställde följaktligen frågan om ledamöterna och de politiska sekreterarna upplever att arbetsuppgifterna är kvalificerade och om ledamöterna får hjälp med de uppgifter de också anser är de viktigaste.

Gränsdragningen mellan en ledamots parlamentariska arbete och det mer partipolitiska är flytande. Det är dock möjligt att utkristallisera tydliga lägen som exempelvis att arbetsuppgifter av typen att skriva motioner, interpellationer och debattartiklar självklart hör till det parlamentariska arbetet och att mer interna partiorganisatoriska aktiviteter tillhör partiverksamheten. Det blir därför av intresse att se vilka arbetsuppgifter ledamöterna får hjälp med.

Uppgifterna bygger på intervjuer med ett antal politiska sekreterare och ledamöter, enkäter till ledamöterna samt samtal med kanslicheferna.

5.1 De politiska sekreterarna om sitt arbete

De politiska sekreterarna har givetvis olika bakgrund, erfarenheter och utbildning. Uppgifter från kanslierna och intervjuerna tyder på att många är unga och nyutexaminerade från universitet och högskolor. Flertalet har dessutom bakgrund i den politiska ungdomsrörelsen eller erfarenheter från annat politiskt arbete i organisationer eller på olika nivåer i partiorganisationen ute i landet. Medlemskap i partiet är inte nödvändigt för att bli anställd hos oss, menar en kanslichef, men de politiska sekreterarna bör dela partiets värderingar. Erfarenhet från politiskt arbete och uppdrag inom partiet verkar vara meriterande. Några av de intervjuade politiska sekreterarna uppger att de blivit tillfrågade om de ville börja jobba på kansliet. En del av tjänstemännen började på vikariat som övergick i tillsvidareanställningar, andra blev uppmanade att söka när fasta tjänster har blivit utlysta.

Att arbeta som politisk sekreterare anses av allt att döma lockande och tilltalande. De relativt sett låga lönerna, mellan ca 19 000 och 30 000 kr/mån (beroende på olika typer av tjänster och eventuella krav på specialistkunskaper), verkar inte minska tjänsternas attraktivitet. Kanslicheferna uppger att de har haft många kvalificerade sökande till tjänster som utlysts. En ledamot tycker dock att lönerna är ett problem när man vill rekrytera de mest kompetenta tjänstemännen. De intervjuade politiska sekreterarna uppger själva att de anser att det är ett attraktivt jobb och att deras omgivning tycker att det verkar vara ett spännande och fint arbete. En sekreterare menar dock att omgivning-

en ibland tror att det är ett mer glamoröst och välbetalt arbete än det egentligen är.

Samtliga tillfrågade politiska sekreterare är i huvudsak nöjda med sitt arbete. De trivs, de känner sig uppskattade och tycker att de gör en viktig insats i det politiska arbetet. Så här säger några av de tillfrågade:

- *Det är roligt att få delta i beredningen av politiken som formar Sverige.*
- *Kul att vara mitt i smeten!*
- *Det är kul att jobba nära ledamöterna.*
- *Även om man är en "bakomarbetare" är det spännande.*
- *Jobbet är varierande och flexibelt. Kul att vara på plats där det händer.*

De politiska sekreterare som intervjuats beskriver sitt arbete som tjänstemän i riksdagshuset med ord som "spännande", "roligt", "intressant", "givande" och "betydelsefullt". Fördelar som lyfts fram är att det är flexibelt i arbetsuppgifter och arbetstid, stor frihetsgrad och man ges möjlighet att ta egna initiativ. Flera medger att de ser arbetet som ett steg i karriären och räknar med att stanna några år, kanske för att gå vidare till tjänster inom departement eller organisationer. En politisk sekreterare säger sig vilja satsa på en egen politisk karriär i framtiden och tycker att detta jobb är en lämplig grund. Några trivs bra men har inga planer på att stanna någon längre tid, och andra har av olika anledningar blivit kvar längre än de planerade från början.

De nackdelar med arbetet som kommer fram i intervjuerna är bl.a. att arbetsbelastningen kan vara ojämn och tidvis en stor press. En tjänsteman säger att det är "extremt mycket jobb ibland under några intensiva månader och sedan lugnt på sommaren". Det upplevs också som påfrestande att hela tiden ha ett starkt krav på sig att prestera och att åstadkomma något bra och viktigt. En annan politisk sekreterare uppger att det kan vara negativt att aldrig vara riktigt ledig. Att ständigt vara tillgänglig och uppdaterad är visserligen inte något uttalat krav från arbetsgivare eller ledamöter, men det blir lätt ett krav man ställer på sig själv.

Andra nackdelar som nämns är att det kan vara en utsatt position att som tjänsteman slitas mellan arbetsgivare eller kansliet och arbetsledaren eller ledamöten.

- *Det kan vara svårt att prioritera när tio ledamöter kommer och vill ha hjälp genast.*
- *Det finns många starka viljor som inte alltid drar åt samma håll.*

En annan politisk sekreterare tycker att det är en nackdel att organisationen är politiskt styrd och att det kan finnas konflikter mellan personer på kansliet och i partiorganisationen. Detta kan leda till en konfliktfylld arbetsmiljö för de politiska sekreterarna som hamnar mittemellan i konflikter. Även om inte alla här tillfrågade politiska sekreterare upplever att det finns en konflikt mellan viljor och olika prioriteringar, finns här tydligen ett potentiellt problem som bör lyftas fram. Det gör också några av ledamöterna i intervjuerna. God kommunikation mellan ledamöter och kansliledning är viktigt, menar en

ledamot. Det får inte föras fram beslut till ledamöterna via de politiska sekreterarna som då kan bli utskällda och utsatta. Detta har exempelvis hänt, hävdar ledamoten, då resurser och politiska sekreterare samlas till ett gemensamt projekt och enskilda ledamöter fått stå tillbaka. En annan ledamot tycker att tydligheten i planering och prioriteringar har blivit bättre inom partigruppen, men:

– *Det blir ibland konflikter då politiska sekreterare kan hamna i kläm mellan kansliets vilja och ledamöternas önsknings om stöd.*

Ledamoten menar att även om det är kanslichefen som ska bestämma över arbetet och fördelningen måste det ju ändå vara så att de folkvaldas prioriteringar går att genomföra. Det är flera som instämmer. Det är en ”maktkamp mellan kanslichef å ena sidan och ledamöterna å andra sidan”, påstår en ledamot. En annan betonar att arbetsbördan för de politiska sekreterarna är betungande. Det blir ibland konflikter mellan vad kansliet prioriterar och vad enskilda ledamöter vill ha hjälp med:

– *Vems arbete ska prioriteras? Det spelar nog ingen roll hur mycket stöd som finns, alla vill ha mer.*

5.2 Användningen av ledamotsstödet

Med ett utökat ledamotsstöd har inte oväntat även användningen av de politiska sekreterarna ökat på några år. I den tidigare undersökningen från 2003 framkom att 35 procent använde politiska sekreterare varje dag, 37 procent en eller ett par gånger i veckan och 17 procent en eller ett par gånger i månaden. I resultatet av de nu aktuella enkätundersökningen visades att användningen hade ökat.

Tabell 8: Användning av de politiska sekreterarna (procent)

	Alla 2007	Alla 2003
Nästan varje dag	59	35
En eller ett par gånger i veckan	29	37
En eller ett par gånger i månaden	9	17
En eller ett par gånger om året	0	5
Mer sällan/Aldrig	2	5
Totalt	100	100

Kommentar: N=251. Uppgifterna för 2003 hämtade från Det reformerade ledamotsstödet, 2002/03:URF3.

Nästan 60 procent av ledamöterna använder politiska sekreterare dagligen och så gott som nio av tio ledamöter svarar att de använder de politiska sekreterarna minst en eller ett par gånger i veckan. De som använder politiska sekreterare högst en eller ett par gånger i månaden eller aldrig är enbart en tiondel

av ledamöterna jämfört med en dryg femtedel i 2003 års studie. Flera ledamöter bekräftar också att daglig kontakt är vanligt förekommande och anses viktigt. En ledamot stämmer dagligen av med sin politiska sekreterare om vad som hänt och vad som ska göras. En annan ledamot använder de politiska sekreterarna flera gånger dagligen i samband med en rad olika uppgifter och områden. Några uppger att de har daglig och närmare kontakt med en eller flera politiska sekreterare och anlitar andra tjänstemän, som pressekreterare, mer veckovis. Det finns också några som i intervjuerna svarar att de anlitar politiska sekreterare någon eller några gånger per vecka och en ledamot som i stort sett aldrig använder eller behöver deras tjänster.

Tabell 9: Användning av de politiska sekreterarna fördelat på parti (procent)

	Alla	s	m	c	fp	kd	v	mp
Nästan varje dag	59	36	80	45	55	85	76	43
En eller ett par gånger i veckan	29	43	17	41	36	15	24	21
En eller ett par gånger i månaden	9	21	0	9	5	0	0	21
En eller ett par gånger om året	0	0	1	0	0	0	0	0
Mer sällan/Aldrig	2	0	1	5	5	0	0	14
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kommentar: N=251.

Det finns till synes ganska stora skillnader mellan hur ofta de politiska sekreterarna används av ledamöter från de olika partierna (se tabell 9). Endast 36 procent av socialdemokraterna använder politiska sekreterare dagligen medan moderater, kristdemokrater och vänsterpartister tycks anlita tjänstemännen i högst utsträckning. Minst en gång i veckan används de politiska sekreterarna anger 100 procent av både kristdemokraterna och vänsterpartisterna. 97 procent av moderaterna, 91 procent av folkpartisterna och 86 procent av centerpartisterna svarar dagligen eller minst en gång i veckan. Bland socialdemokraterna och miljöpartisterna är det flest som svarar en eller ett par gånger i månaden och 14 procent, dock endast två personer, av de senare uppger mer sällan eller aldrig.

Det har i flera samtal med politiska sekreterare och ledamöter från de mindre kanslierna framkommit synpunkter på att de stora partierna har för stora resurser och har mycket mer hjälp från politiska sekreterare. Här visar dock resultatet att ledamöter från det största partiet inte alls använder de politiska sekreterarna oftare än andra, snarare tvärtom.

5.3 Möjligheter att få hjälp

Majoriteten av ledamöterna tycks uppleva att deras möjligheter att få hjälp av de politiska sekreterarna är goda (se tabell 10). Lite mer än 80 procent har

valt att svara att de har mycket eller ganska goda möjligheter att få kvalificerad hjälp av de politiska sekreterarna. En tiondel tycker att deras möjligheter varken är goda eller dåliga och 7 procent har svarat dåliga.

Tabell 10: Möjligheter att få hjälp av politiska sekreterare (procent)

	Mycket goda	Ganska goda	Varken goda eller dåliga	Ganska dåliga	Mycket dåliga	Ej svar	Totalt
Möjligheter att få kvalificerad hjälp av de politiska sekreterarna	41	40	11	6	1	0	100
Möjligheter att få hjälp i behövd utsträckning av de politiska sekreterarna	29	38	16	13	4	1	100

Kommentar: N=247.

Flertalet av de intervjuade ledamöterna tycker att de får ett kvalificerat ledamotsstöd. En ledamot tillägger att personerna som anställs är mycket kvalificerade, mycket tack vare en noggrann rekryteringsprocess. En ledamot som tycker att det är ett kvalificerat stöd menar dock att möjligheterna att få tillgång till detta stöd kunde vara bättre. De politiska sekreterarna har goda sakkunskaper och examen, säger hon, men det som saknas är tid.

Det finns emellertid ledamöter som inte anser att stödet är tillräckligt kvalificerat. En ledamot framhåller i en intervju att det är ett stort problem att man inte kan rekrytera de bästa och mest kvalificerade politiska sekreterarna på grund av de låga lönerna.

– *Departementen och flera stora organisationer har betydligt mer kvalificerad personal eftersom löneläget är ett annat. Där finns personerna som är mest kunniga inom sakfrågorna.*

Ledamoten får medhåll även av en annan som menar att de låga lönerna gör att man inte kan locka till sig de allra bästa. Det kan vara problematiskt att hitta bred kompetens hos politiska sekreterare. Ledamoten har erfarenhet av flera politiska sekreterare varav några varit bra på olika saker men sällan kunniga inom allt de förväntas göra. Till exempel hade han en politisk sekreterare som ”var jätteduktig på utspel, men medioker på sakkunskaper”.

En viss könsskillnad i möjlighet att få kvalificerat stöd kan konstateras utifrån enkätstudien. Det är något färre kvinnor än män som anser att de har goda möjligheter att få kvalificerat stöd av de politiska sekreterarna, 79 mot 84 procent. Få av de intervjuade ledamöterna säger sig dock uppleva att det finns någon skillnad mellan vilket stöd män respektive kvinnor får. De har ej heller hört talas om diskussioner om en sådan skillnad inom partigruppen. En kvinnlig ledamot tycker dock generellt att kvinnor har sämre möjligheter att få kvalificerat stöd. Det har förekommit en del diskussioner om detta, inte

bara på partinivå, säger hon, men inga konkreta åtgärder eller förbättringar har vidtagits.

I fråga om att få hjälp av de politiska sekreterarna i den utsträckning ledamöterna anser sig behöva är det fler som svarar att de har ”dåliga möjligheter” än i föregående fråga. 67 procent tycker att de har ”goda möjligheter” att få det stöd de behöver, 16 procent svarar varken goda eller dåliga och 27 procent tycker att deras möjligheter är dåliga. Svaren kan tolkas som om åtminstone en dryg femtedel av ledamöterna anser att de har behov av mer stöd.

Det tycks finnas en ålderskillnad i fråga om möjligheterna att få hjälp i behövd utsträckning. Yngre ledamöter, eller som flera av de intervjuade påpekar, säkert ”oerfarna ledamöter”, anser i högre utsträckning att de har sämre möjligheter. I tabell 11 nedan går att utläsa att 56 procent av de yngre ledamöterna anger att deras möjligheter är goda medan 68 procent av ledamöterna i åldersgruppen 36–50 år anger detta och 71 procent av dem som är 51 år eller äldre. En ledamot påstår följande:

– *Ju fler år i huset desto högre status har man. Yngre ledamöter får vänta in eller bida sin tid.*

Tabell 11: Möjligheter att få hjälp i behövd utsträckning av politiska sekreterare (procent)

	Alla	–35 år	36–50 år	51– år
Mycket goda	29	28	32	28
Ganska goda	38	28	34	43
Varken goda eller dåliga	16	25	14	14
Ganska dåliga	13	14	15	10
Mycket dåliga	4	6	4	3
Ej svar	1	0	0	2
Totalt	100	100	100	100

Kommentar: N=247.

Även om det finns en viss frustration bland vissa ledamöter över att resurserna enligt deras åsikt är för dåliga finns det flera ledamöter som uppskattar stödets positiva utveckling över tid. Några av de ledamöter som har suttit i riksdagen under en längre period eller återkommit efter en tids frånvaro påminner om att stödet är betydligt mer generöst nu i jämförelse med tiden före ledamotsstödet och före utbyggnaden av det. En ledamot som återkom 2006 efter en period i riksdagen på 1990-talet skriver följande:

– *Väsentligt bättre stöd 2006. 1999 delade jag sekreterare med 6 eller 7 andra ledamöter.*

En annan ledamot konstaterar i en intervju att i slutet av 1990-talet fanns en sekreterare på fem ledamöter på ledamotens kansli, nu är det en sekreterare på två ledamöter. Det är en ”enorm skillnad”.

Stödet är betydligt större och många fler politiska sekreterare arbetar på kanslierna i dag jämfört med på 1990-talet, men uppdraget som ledamot har också förändrats och en del menar att de upplever högre press att hinna mer, vara insatt i fler och mer omfattande frågor och prestera och synas mer. En ledamot vill påminna om att ledamöterna på 1970-talet skrev allt själva och att det fanns både för- och nackdelar med det. Det som var bra var att alla var ordentligt insatta i sina frågor. Nu innebär stödet, enligt henne, att en del ”filar mer på sin image” och sakkunskaperna blir lidande:

– *De förlitar sig till att tjänstemännen är insatta vilket inte är bra för det parlamentariska systemet.*

I anslutning till frågan om ledamöterna anser att de får hjälp i behövd utsträckning kan det vara av intresse att se om ledamöterna också anser att de politiska sekreterarna underlättar arbetet som riksdagsledamot. Här har 84 procent av de svarande ledamöterna angett att de underlättar väldigt eller ganska mycket. Endast 6 procent har svarat lite eller inte alls. Jämfört med 2003 års undersökning är skillnaden inte så stor men den finns. Då angav 78 procent att de politiska sekreterarna underlättade arbetet mycket. Flera svarade dock ”ganska lite” eller ”inte alls” på frågan. Utbyggnaden tycks således ha medfört att ledamöternas arbete underlättats i något högre utsträckning.

Tabell 12: Uppfattningen om politiska sekreterare underlättar arbetet som riksdagsledamot (procent)

	Alla 2003	Alla 2007
Ja, väldigt mycket	44	44
Ja, ganska mycket	34	40
Varken mycket eller lite	-	10
Ganska lite	17	5
Nej, inte alls	3	1
Vet ej	2	0
Totalt	100	100

Kommentar: N=251. Uppgifter från 2003 hämtade från *Det reformerade ledamotsstödet*. Svarsalternativet ”varken mycket eller lite” fanns endast i enkäten från 2007.

5.4 Betydelsen av ledamotsstödet och arbetsuppgifter ledamöterna fått hjälp med

– *Stödet är navet i verksamheten. Vi ledamöter har tusen saker att göra och den hjälp man får är ovärderlig.*

Så säger en ledamot angående betydelsen av ledamotsstödet. Flera ledamöter är av samma mening. De framhåller också de politiska sekreterarnas värdefulla insatser. En tycker att ”det skulle inte gå att utföra uppdraget närmelsevis lika bra utan dem” och ”politiska sekreterare är avgörande för att man ska kunna göra ett bra arbete som ledamot”, hävdar en ledamot i intervjuerna. Det är 81 procent av dem som svarat i enkäten som anser att betydelsen av politiska sekreterares arbete är mycket eller ganska stor. Det är endast marginellt något fler än i undersökningen från 2003 då 77 procent valde något av dessa två alternativ och alltså ansåg att betydelsen var stor.

Alla är dock inte lika ense om den stora betydelsen. Visserligen är det bra med politiska sekreterare, menar en ledamot:

– *De hjälper mig att synas i det jag gör, mitt arbete stärks och jag kan göra mer kvalitativa saker, men det skulle gå att jobba utan dem också.*

Vänsterpartister och kristdemokrater tycks i högst grad anse att de politiska sekreterarnas betydelse är stor, 95 respektive 90 procent har svarat mycket eller ganska stor betydelse. Centerpartister och folkpartister är de som i högst utsträckning svarar att politiska sekreterare har liten betydelse i deras arbete. Hela 28 procent av centerpartisterna anser att de politiska sekreterarna har liten betydelse för uppdraget, 18 procent av folkpartisterna (av samtliga ledamöter 8 procent).

Frågan om vilka arbetsuppgifter de politiska sekreterarna utför i sitt stöd till ledamöterna har ställts till samtliga berörda, dvs. till de politiska sekreterarna själva, ledamöterna och kanslicheferna, i samtalen och i intervjuerna. I enkäten efterfrågades också vilka arbetsuppgifter ledamöterna fått hjälp med och vilka arbetsuppgifter de anser är de viktigaste. En rad svarsalternativ gavs vilka för möjligheten till jämförelse över tid i stort sett var desamma som i utredningen från 2003.⁶⁸

De uppgifter som flest ledamöter har valt att kryssa i enkäten (se tabell 13) är att samla information och skriva debattartiklar (80, respektive 79 procent). Därefter följer kontakter med medier, skriva motioner, fungera som ”bollplank”, skriva interpellationer och frågor (68, 63, 62, 56 procent).

⁶⁸ I den tidigare utredningen fanns inte alternativet ”bollplank”/diskussionspartner med som alternativ. Denna arbetsuppgift lyftes dock fram som en av de viktigaste av ledamöterna själva i de intervjuer som gjordes. Av den anledningen ansågs det viktigt att ha med denna uppgift som ett svarsalternativ. Det var möjligt i denna liksom i den tidigare studien att välja flera svarsalternativ.

Tabell 13: Arbetsuppgifter (rangordnade) som ledamöterna fått hjälp med av de politiska sekreterarna (procent)

Arbetsuppgifter	Andel ledamöter
Samla information	80
Skriva debattartiklar	79
Kontakter med medier	68
Skriva motioner	63
Fungera som ”bollplank” eller diskussionspartner i politiska frågor	62
Skriva interpellationer och frågor	56
Administrativa uppgifter (t.ex. boka resor, kopiera, skriva anteckningar)	33
Förbereda arbete i utskott	33
Kontakter med medlemmar, väljare och allmänhet	32
Kontakter med partiorganisationen	29
Förbereda arbete i kammaren	26
Skriva brev	25
Redogöra för tidigare ärenden (före tiden som ledamot)	25
Redogöra för aktuella ärenden	24
Skriva tal	17
Internationellt arbete	8
Annat	7
Jag har inte fått någon hjälp	1
Jag har inte begärt någon hjälp	1

Uppgifter som fått något färre röster (mellan 33 och 17 procent) är administrativa uppgifter, förbereda arbetet i utskotten, kontakter med medlemmar, väljare och allmänhet, kontakter med partiorganisationen, förbereda arbetet i kammaren, skriva brev, redogöra för tidigare ärenden samt aktuella ärenden, skriva tal etc. 2003 ansågs den i särklass viktigaste arbetsuppgiften vara att samla information (71 procent) och därefter i samma ordning som i den aktuella undersökningen, att skriva debattartiklar, ha kontakter med medier och att skriva motioner (47, 38 samt 36 procent). Därefter angavs att förbereda arbetet i utskotten vilket kom längre ned på listan i den senaste enkätsammanställningen.

Det finns skillnader i vilka arbetsuppgifter ledamöterna har fått hjälp med utifrån partitillhörighet och särskilt i förhållande till vilka som sitter i opposition och i regeringsställning. Detta speglar de olika roller och uppgifter som förknippas med positionerna. Ledamöter från oppositionspartierna, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, svarar i första hand att de politiska sekreterarna skriver motioner, debattartiklar, samlar information samt fungerar som ”bollplank”. Ledamöterna från regeringspartierna, Moderaterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Kristdemokraterna, svarar däremot att samla information, skriva debattartiklar, fungera som ”bollplank” och ha kontakt med medier. I tabellen nedan redovisas de huvudsakliga skillnaderna mellan de två grupperna, och de motsvarar inte exakt rangordningen i samtliga partier.

Tabell 14: De fyra främsta arbetsuppgifterna som ledamöterna i opposition respektive regeringsställning har fått hjälp med av de politiska sekreterarna

	Oppositionen	Regeringspartierna
Arbetsuppgifter	Skriva motioner	Samla information
	Skriva debattartiklar	Skriva debattartiklar
	Samla information	Fungera som ”bollplank”
	Fungera som ”bollplank”	Kontakter med medier

På frågan vilka som är de huvudsakliga arbetsuppgifterna svarar de tillfrågade politiska sekreterarna lite olika beroende på vilken typ av tjänst de har, dvs. bred eller mer specialiserad. Flera anser att de har ett varierande arbete som rymmer olika typer av uppgifter som kvalificerat utredningsarbete, skriva artiklar och motioner, läsa handlingar åt eller tillsammans med ledamoten. De har också administrativt arbete som att lägga in uppgifter i databaser, boka möten, svara på brev och i telefon och hålla i kontakter.

Även om vissa arbetsuppgifter av typen samla information inte närmare specificeras kan ändå konstateras att de arbetsuppgifter som främst anges utan tvekan tillhör arbetsuppgifter som är av stor betydelse för det parlamentariska arbetet. Kontakterna med respektive partiorganisation tycks variera beroende på parti. Enligt uppgifter från enkätundersökningen anger de moderata ledamöterna i högst utsträckning att de får hjälp med kontakter med partiorganisationen (42 procent) därefter kristdemokrater (40 procent) och socialdemokrater (31 procent). Som tidigare har framgått är den moderata organisationen för ledamotsstödet starkt regionalt strukturerad även om de politiska sekreterarna är placerade i Riksdagshuset. För Socialdemokraterna gäller att åtta politiska sekreterare finns ute i regionerna. Efter valet 2006 har ansvarsområdet för dessa ökat till att huvudsakligen omfatta minst två län. Vid intervju med en externt placerad politisk sekreterare med ansvar för två län och flera ledamöter framkommer att de främsta arbetsuppgifterna handlar om att organisera och delta i ledamöternas turnéverksamhet i länen (t.ex. arbetsplatsbesök), ha kontakter med medier och över huvud taget arbeta med den utåtriktade verksamheten. Den intervjuade politiska sekreteraren såg inte några egentliga problem med att skilja ordinärt partiarbete från en ledamotsstyrd verksamhet.

Det tycks finnas en viss ”konjunktur” i arbetsuppgifterna som har att göra med riksdagens arbetsformer och regelbundna val. Under valkampanjer kan även politiska sekreterare medverka i större eller mindre utsträckning. Detta kan jämföras med det norska systemet där motsvarande tjänstemän visserligen ska arbeta med parlamentarisk verksamhet och där regelsystemet även kontrollerar efterföljden. Trots detta finns i det norska regelverket en bestämmelse om att dessa tjänstemän får användas något friare under valkampanjer.⁶⁹

Flera av de tillfrågade arbetar i huvudsak med kvalificerat arbete och har enligt dem själva ”ett stort politiskt inflytande”. En politisk sekreterare menar att de egentligen gör samma arbete som ledamöterna, men de är inte ansiktet

⁶⁹ Se mer i kapitel 8.

utåt och har inte det huvudsakliga ansvaret. Det handlar om att skriva underlag till motioner och artiklar, de fungerar som ”bollplank” och diskussionspartner med ledamöterna. Flera sekreterare menar att ”bollplanksfunktionen” är väldigt viktig, och en kvinna förklarar att det ofta händer att ledamöter tittar in på kontoret strax innan en diskussion eller ett framträdande och vill få feedback eller synpunkter på det de ska säga eller framföra. Samma sekreterare säger också att politiska sekreterare ofta får frågor om hur partiet brukar ställa sig i en viss fråga, vad man gjort tidigare och hur man brukar göra. Några politiska sekreterare säger sig inte utföra några administrativa arbetsuppgifter alls då det finns särskilda administratörer anställda som sköter det.

Ett stort antal av de politiska sekreterarna är nära knutna till utskottsarbetet och arbetar med en eller flera ledamöter i frågor kopplade till utskotten. Här handlar det ofta om att ta fram underlag och hjälpa till att läsa in handlingar som rör aktuella frågor. Det är också viktigt att vara insatt i dagspolitiska frågor i sitt arbetsområde och att följa ledamöten i det dagliga arbetet, menar flera av de politiska sekreterarna. Ledamöternas uppgifter om arbetsuppgifterna överensstämmer i stort med vad de intervjuade politiska sekreterarna anger.

De uppgifter som ledamöterna anger som viktigast sammanfaller också till stor del med det de får hjälp med. Ledamöterna tycker att det är viktigast att få hjälp med att samla information, skriva debattartiklar, fungera som ”bollplank” och ha kontakt med medier. Förbereda arbetet i utskotten och skriva motioner som de i hög utsträckning tycks få hjälp med (68 och 63 procent) anses dock inte lika viktigt. Här svarar 29 respektive 27 procent att de anser detta vara de viktigaste arbetsuppgifterna.

Tabell 15: Arbetsuppgifter (rangordnade) som ledamöterna anser vara viktigast att få hjälp med av de politiska sekreterarna (procent)

Arbetsuppgifter	Andel ledamöter
Samla information	69
Skriva debattartiklar	48
Funkera som ”bollplank” eller diskussionspartner i politiska frågor	44
Kontakter med medier	42
Förbereda arbete i utskott	29
Skriva motioner	27
Redogöra för aktuella ärenden	25
Skriva interpellationer och frågor	22
Förbereda arbete i kammaren	21
Kontakter med medlemmar, väljare och allmänhet	18
Administrativa uppgifter (t.ex. boka resor, kopiera, skriva anteckningar)	17
Redogöra för tidigare ärenden (före tiden som ledamot)	14
Kontakter med partiorganisationen	13
Skriva tal	10
Skriva brev	10
Internationellt arbete, internationella kontakter	6
Annat	6

Kommentar: Flera alternativ har kunnat väljas i enkäten.

Majoriteten av ledamöterna i intervjuerna anser att de som arbetsledare i hög grad kan styra de politiska sekreterarnas arbete och få hjälp med det de önskar. De anser att de arbetsuppgifter de får hjälp med också är de mest väsentliga som de vill ha hjälp med.

6 Arbetsrelationer, tydlighet i arbetsuppgifter och organisation

För att stödet ska kunna utnyttjas effektivt och ha avsedd effekt, är det viktigt att det finns en god tydlighet och att organiseringen främjar en bra arbetsmiljö och goda relationer mellan arbetstagare, arbetsledare och arbetsgivare. I enkäterna och intervjuerna efterfrågades hur god tydligheten är i stödets utformning och i dess funktion, både för ledamöterna och för de politiska sekreterarna. Vet de båda grupperna vilka arbetsuppgifter som ingår i de politiska sekreterarnas arbetsbeskrivningar? Vet ledamöterna vilka krav de kan ställa och i vilken utsträckning de kan kräva stöd och hjälp i arbetet av de politiska sekreterarna? Även kansliernas roll som arbetsgivare är intressant att se närmare på och om det kan finnas problem, potentiella konflikter eller kanske främst fördelar med att kanslierna är arbetsgivare till de politiska sekreterarna.

6.1 Tydlighet och arbetsbeskrivningar

I organiseringen och fördelningen av ledamotsstödet stadgas, vilket tidigare har åberopats, att ledamöterna ges stort inflytande i personfrågor. Det ligger i samtliga parters intresse att arbetsrelationerna mellan ledamöter och politiska sekreterare ska vara så goda som möjligt och att personer som jobbar bra ihop också ska kunna göra det. För kanslierna som är arbetsgivare för de politiska sekreterarna kan det dock ibland vara svårt att lyckas tillgodose önskemål från ledamöterna liksom från de anställda. Av betydelse är att sekreterarna i regel har tillsvidareanställningar som inte påverkas av mandatperioder. En kanslichef menar att man naturligtvis strävar efter att alla ska bli nöjda och ska kunna jobba bra ihop, men det kan vara problematiskt att matcha nya ledamöter med de politiska sekreterarna som redan finns på kansliet. Ledamöter får i vissa fall ”ärva” sekreterare som partikamrater varit med och rekryterat.

Ambitionen tycks dock vara att ledamöterna får inflytande över vem eller vilka tjänstemän han eller hon får arbeta med. På vissa kanslier tycks även de politiska sekreterarna ha ett visst inflytande i fråga om vem eller vilka ledamöter de ska jobba med. En politisk sekreterare menar att ledamöterna vanligtvis är med vid anställningsintervjuer och känner vem de fungerar med. Själv hade han dessutom ett önskemål om vem han ville jobba med och fick också igenom denna önskan.

Det bör ligga i samtligas intresse att alla berörda upplever att det finns en tydlighet i vilket stöd man kan kräva och få och vilka arbetsuppgifter som ska ingå i arbetet. Enligt uppgift från kanslierna finns både generella arbetsbeskrivningar för samtliga politiska sekreterare vid ett kansli samt specifika för enskilda personer om det krävs specialistkunskaper. Arbetsgivaren, den poli-

tiska sekreteraren och ledamoten går igenom dokumentet vid anställningstillfället.

Det är bara en intervjuad ledamot som uppger att hon tillsammans med sin politiska sekreterare använder arbetsbeskrivningen regelbundet. Hon tycker att detta är ett mycket viktigt dokument, särskilt för den politiska sekreteraren som utan detta kan bli utnyttjad att utföra andra sysslor än vad som är tänkt. Hon vet flera fall där kolleger utnyttjat politiska sekreterare i andra situationer som inte ingått i arbetet, exempelvis att de fått utföra privata ärenden.

I enkäten ställdes frågan: ”Hur upplever Du tydligheten i de politiska sekreterarnas arbetsuppgifter, exempelvis i form av arbetsbeskrivningar?” Här visar det sig emellertid att få ledamöter anser att tydligheten är mycket god i de politiska sekreterarnas arbetsuppgifter, av samtliga endast 6 procent. Mot det tycker 42 procent att tydligheten är ganska god, och fördelningen här är ganska lika över partigränserna. Något fler kristdemokrater svarar ganska god, 65 procent, och miljöpartisterna avviker åt andra hållet, med endast 29 procent. Av samtliga ledamöter svarar 25 procent att tydligheten varken är god eller dålig. 17 procent tycker att tydligheten i frågan är dålig och 9 procent har svarat ”vet ej”.

Tabell 16: Tydligheten i politiska sekreterares arbetsuppgifter (procent)

	Alla	s	m	c	fp	kd	v	mp
Mycket god	6	5	7	0	9	10	10	0
Ganska god	42	38	43	45	32	65	43	29
Varken god eller dålig	25	28	21	23	27	25	33	14
Ganska dålig	13	14	13	9	14	0	0	43
Mycket dålig	4	0	9	0	5	0	10	7
Vet ej	9	11	5	23	14	0	5	7
Ej svar	2	4	1	0	0	0	0	0
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kommentar: N=251. I fråga 15 i enkäten specificerades hur man upplevde tydligheten exempelvis i form av arbetsbeskrivningar.

Även i intervjuer framkommer att det i vissa fall är otydligt vad man som ledamot kan begära för hjälp. Ofta handlar det om att det kan vara svårt att veta vilka andra arbetsuppgifter de politiska sekreterarna får i uppdrag att utföra för kansliets räkning. Det kan vara svårt att planera långsiktigt, säger en manlig ledamot.

Några ledamöter menar dock att tydligheten är god och att arbetsbeskrivningar finns. Om tydligheten bara är god för omkring hälften av ledamöterna, hur är det då för dem som ska utföra stödet? Är det tydligt för de politiska sekreterarna vad de förväntas göra? De politiska sekreterarna tillfrågades följaktligen om de kände till sina arbetsbeskrivningar och om de visste vad som stod i dem. De fick också frågan om de tyckte att förväntningarna på dem från kansli och ledamöter var tydliga.

Det visade sig att de intervjuade politiska sekreterarna i huvudsak upplever en ganska god tydlighet i sina arbetsuppgifter: Vad gäller arbetsbeskrivningar känner samtliga till att de finns, men endast några få vet vad som står i dem och kan säga att de är levande dokument som används. En sekreterare menar att tydligheten i arbetet skulle kunna bli bättre både för sekreterarnas och ledamöternas skull. En viss osäkerhet i vilka arbetsuppgifter som ingår i arbetet kan bero på att arbetsbeskrivningarna är vaga eller vida, men också på att det är beroende på vilken ledamot man jobbar med och vilka krav denna person ställer. Dessutom finns ibland arbetsuppgifter från kansliet som ledamöterna inte är medvetna om. Det kan leda till en slitning mellan olika uppgifter och en stor tidspress. Tydligheten från ledamöterna kan också variera beroende på hur trygga de är i sin roll som arbetsledare. En del ledamöter upplevs också som osäkra och vilsna i sin roll, och då kan det vara svårare att vara ett bra stöd och veta vad som förväntas.

6.2 Anställningsförhållande

På samtliga partigruppkanslier tillämpas tillsvidareanställningar för de politiska sekreterarna, i vissa fall efter provanställningar. Många ledamöter är, som vi tidigare sett, nöjda med det nuvarande systemet där politiska sekreterare är anställda av kanslierna och inte direkt av ledamöterna. Vissa påpekar att det är tryggt och säkert för politiska sekreterare att ha en gemensam arbetsgivare. De politiska sekreterarna blir en grupp, med samma villkor och rätt till bl.a. kompetensutveckling. Dessutom minskar sekreterarens beroendeställning, framhåller både ledamöter och de politiska sekreterarna själva.

De tillfrågade sekreterarna tycks eniga om att det inte vore bra att vara anställd och kopplad till en enskild ledamot som en personlig resurs. De skulle bli mer sårbara om exempelvis ledamoten slutar, samarbetet inte fungerar eller kraven blir för hårda. En sekreterare säger:

– Det är bra med en organisationsmodell där man är kopplad till frågorna och inte till en enskild ledamot. En direkt koppling till ledamoten vore inte bra, för då skulle säkert kraven bli ännu högre och det skulle finnas krav på att ställa upp jämt och i alla arbetsuppgifter.

Det anses bättre att vara anställd utifrån sina sakkunskaper och knuten till ett område än vara bred och anställd för att utföra olika uppgifter åt en person. ”Man blir mindre sårbar om man har sin egen kompetens”, säger en politisk sekreterare.

Flera nämner att det är en arbetsmiljöfråga. Det innebär en bättre trygghet och ett bättre arbetsklimat för politiska sekreterare som inte är helt beroende av en enda person och samtidigt arbetsgivare. Det är också viktigt att få vara kvar i sin anställning oavsett om ledamoten försvinner i samband med ett val. För kanslierna är fördelen med att de politiska sekreterarna inte är anställda av ledamöterna också att de i bästa fall upprätthåller en kontinuitet över mandatperioderna. En sekretare säger också att en nackdel med att vara kopplad

till en enskild ledamot skulle vara att man skulle behöva vara väldigt bred, sköta allt från administrativt till kvalificerat arbete. Det vore splittrande och ineffektivt, menar hon. En politisk sekreterare anser att det vore bättre att vara anställd av riksdagen än av partikansliet. Han tror att det åtminstone vore bättre för politiska sekreterare på de små kanslierna som inte har så goda resurser.

7 Ledamöternas synpunkter och förslag till förändring

Frågan om ledamotsstödet har varit omdebatterad och flera motioner har lämnats till riksdagen med förslag till förändringar. Flera motioner har handlat om att anpassa formerna för stödet till en förändrad politisk verklighet med personval, ett tilltagande behov av kontakter i hemregionen och ett ökat informationsflöde. Ett förslag har handlat om utökad lokalt eller regionalt stöd för att främja medborgarkontakter (2001/02:K418). I ett antal andra motioner har det föreslagits att stödet blir mer personligt för att stärka den enskilde ledamotens ställning, t.ex. i form av s.k. ledamotspeng (2003/04:K411, 2005/06:K295 samt 2007/08:K341). En ledamot menade i en motion inlämnad 2003, att stödet inte användes som det var tänkt (2003/04:K411). Det har blivit en ”allmän kansliresurs som inte är knuten till den enskilde ledamoten”. Förslaget var i stället att ledamoten kunde avropa en resurs från riksdagen för att få en individanpassad lösning till stånd. Ett annat förslag har handlat om behov av ökade ekonomiska resurser. Mera pengar bör anslås, menade en moderat riksdagsledamot i en motion från 2004 (2004/05:K429). Följande kapitel behandlar således synen på ledamotsstödet och synpunkter och förslag till förbättringar som förts fram och bygger på ledamotsenkäten och intervjuer med ledamöter, politiska sekreterare samt samtal med kanslichefer.

7.1 Upplevelser av förändringar efter valet 2006

Vi har tidigare konstaterat att ledamöterna upplevt betydande förändringar av resurser och organisation av ledamotsstöd efter valet 2006. Vi frågade de ledamöter som suttit i riksdagen två år eller längre vad de anser om förändringen efter valet 2006. I enkäten frågades om förändringen efter valet i någon väsentlig utsträckning hade påverkat möjligheterna att som enskild ledamot få det stöd som man behöver i sitt arbete. Av de 141 ledamöter som besvarade frågan angav 55 procent att det hade påverkat deras möjligheter, medan 35 procent inte hade upplevt detta i någon väsentlig utsträckning. Som synes i tabellen nedan har en hög andel socialdemokrater upplevt förändringar, som är en följd dels av de stora nedskärningarna på kansliet till följd av minskat ledamotsstöd, dels av den förlorade ställningen som regeringsparti. Det kan antas att flera f.d. statsråd har erfarenhet av en annan uppbackning och andra former av stöd från Regeringskansliet.

Det är tydligt att de som främst svarat att de upplevt förändring kommer från de partier som förlorade flest mandat efter valet. Särskilt från Socialdemokraterna, som redan nämnts (som förlorade 14 mandat) och Folkpartiet (–20 mandat). Upplevelsen av förändring tycks dock inte så utbredd bland centerpartister (+7 mandat), kristdemokrater (–9 mandat) och inte alls bland

miljöpartister (+2 mandat). Vänsterpartiet förlorade också mandat och regeringspositionen (-8 mandat), och hälften av ledamöterna från detta parti har upplevt att deras möjligheter att få hjälp har påverkats väsentligt. De relativt många moderater som svarat att de känt av en förändring, 46 procent, har med stor sannolikhet upplevt ett positivt tillskott med resurser. Partiet var också det parti som ökade mest i det aktuella valet (+42 mandat).

Tabell 17: Uppfattning om förändrade möjligheter att få hjälp av politiska sekreterare efter valet 2006 (procent)

	Alla	s	m	c	fp	kd	v	mp
Ja	55	74	46	36	53	35	50	0
Nej	35	16	50	55	35	53	50	75
Vet ej	8	9	0	9	12	12	0	25
Ej svar	1	2	4	0	0	0	0	0
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kommentar: N=141. Fråga 18 i enkäten som riktades till de ledamöter som varit riksdagsledamot i två år eller längre löd: "Har förändringen efter valet 2006 i någon väsentlig utsträckning påverkat Dina möjligheter som enskild ledamot att få det stöd från politiska sekreterare som Du behöver i Ditt arbete?"

De som svarade ja på enkätfrågan ovan uppmanades att förklara i ett öppet svarsfält i vilka avseenden förändringen påverkat dem. Här skriver flera ledamöter att de antingen fått ökade eller minskade resurser som parti och att det förstas påverkat möjligheten att få hjälp. En del är förstas positiva:

- *Vi har vuxit som parti vilket har inneburit fler politiska sekreterare.*
- *Mer stöd än förut, dock inte så mycket mer/bättre än förväntat.*

Andra är negativa till följd av nedgång i valet:

- *För få politiska sekr, vilket gör att närheten o kännedom om mig o min region förminskas. Jag får sämre överblick över media hemma!*
- *Tyvärr, då vi förlorade valet fick vi mindre resurser.*
- *Det har blivit mycket sämre p.g.a. mindre resurser o färre personer! Jag känner mig oerhört stressad för det mesta.*

Andra vittnar om den turbulens som ägde rum på flera kanslier efter regeringskiftet:

- *Vi har fått minskat partistöd pga sämre valresultat. Det har tagit ett år innan vår nya bemanningsplan 'satt sig'. Varit av o till utan pol.sekr. Byte, inskoln. m.m.*
- *Det är först i höst som rekryteringen till partikansliet varit klart och jag/vi jobbar nu i majoritet istället för i opposition så det är svårt att jämföra.*

7.2 Önskemål om förändringar

2003 års utredning om ledamotsstödet hade som en av uppgifterna att undersöka behovet av en utökning av stödet. En klar majoritet var för och tyckte att det var en viktig reform. Det fanns då ingen öppen fråga som syftade till att fånga andra synpunkter på stödet eller förslag till förändringar. I denna enkät ställdes frågan: ”Skulle Du vilja se några förändringar av ledamotsstödet?” Svartalternativen ja eller nej kompletterades med ett öppet svarsalternativ.

Tabell 18: Andel ledamöter som önskar förändring av ledamotsstödet

	Procent
Ja	49
Nej	43
Ej svar	8
Totalt	100

Kommentar: N=252.

Hälften av alla ledamöter, något fler kvinnor än män, skulle vilja se förändringar av resursen vilket kan tolkas som att de inte är helt nöjda med stödet i nuvarande form. Det går inte att fastställa några betydande skillnader mellan stora och små partigrupper eller att ledamöter från oppositionspartierna skulle ha en annan åsikt än ledamöter från regeringspartierna. De som i högst utsträckning vill se förändringar av stödet är miljöpartister (64 procent) och folkpartister (59 procent). Bland ledamöterna från Centerpartiet och Socialdemokraterna önskar lite drygt hälften en förändring (55 respektive 52 procent) medan de moderata och vänsterpartistiska ledamöterna i lägst utsträckning vill se en förändring (43 respektive 35 procent).

I enkätens öppna svar valde 126 ledamöter att förtydliga vilka förändringar de skulle vilja se av ledamotsstödet. De vanligaste förslagen till förändringar har sammanfattats i följande kategorier:

- En sekreterare per ledamot/närmare koppling till enskild ledamot
- Utökat stöd
- Minskat stöd
- Friare användning av stödet
- Ledamoten bör få mer inflytande över anställning och i personfrågor
- Annan fördelning inom partiet (ej utifrån utskott utan utifrån behov)
- Mer administrativt stöd, personlig sekreterare för post, e-post etc.
- Mer till de mindre partierna
- Mer till oppositionen
- Mer kvalificerat stöd
- Mer kopplat till regionen

Det finns inga exakta siffror på hur många ledamöter som i dagsläget önskar en modell där stödet utgår till den enskilda ledamoten, men det finns anledning att uppskatta att de som så önskar blivit fler i samband med personvals-

reformen och dess utveckling. Denna reform och den ökade personifieringen av politikerna, inte minst på grund av medieexponeringen, gör att det är viktigt för den enskilda ledamoten att bli sedd och hörd samt att vårda relationerna med hemregionens väljare. Ungefär en femtedel av dem som svarat på frågan vill ha ett mer enskilt stöd med en egen sekreterare. Några förtydligar att de vill ha en ledamotspeng så att ledamoten själv kan anställa och köpa de tjänster hon eller han behöver. En personlig sekreterare kan ge mer individanpassat stöd, menar en ledamot. En person skriver: ”Varje ledamot borde själv förfoga över det ekonomiska stödet.” En annan:

– Jag skulle själv vilja ha det direkt kopplat till riksdagsledamoten. Även om det formella anställningsförhållandet är kopplat till partiet så kunde politiska sekreteraren i det dagliga arbetet vara helt kopplad till ledamoten.

Flera ledamöter framför också att de vill ha mer stöd. Några av rösterna:

- Ytterligare förstärkning o förbättrat tekniskt stöd.*
- Behov av mer resurser, mer politiskt stöd. Framförallt hem mot valkretsen.*
- Behovet är oändligt, stödet skulle därför kunna utökas ytterligare.*
- Jag vill ha mer stöd!*

En del ledamöter vill se en utökning så att det verkligen blir en hundraprocentig tjänst per ledamot, andra vill se en utökning som varje riksdagsgrupp får fördela enligt dagens system. I det öppna svarsalternativet har runt en fjärdedel av dem som skrivit här, uttryckt att de vill ha ett utökat ledamotsstöd.

Flera berörda har i samtal, intervjuer och i enkätsvaren fört fram synpunkten att de små partierna missgynnas av den nuvarande fördelningen av ledamotsstödet som baseras på mandat. De små partierna har för lite stöd i förhållande till de stora, menar en del, och en person skriver i enkäten:

– De ledamöter som tillhör de mindre partierna har ett mer övergripande ansvar över politikområden än de som är större och därmed är fler som delar ansvar, ledamotsstödet borde ta hänsyn till detta.

Det är orimligt att fördela resursen utifrån mandat eftersom även små partier måste ha kompetens och kontinuitet på alla utskottsområden, menar en annan ledamot. En annan person menar att Socialdemokraterna och Moderaterna har en stor fördel i att de kan fördela utskottsarbetet, valkretsarbetet och annat arbete på betydligt flera personer, medan en ledamot som är ensam i valkretsen för sitt parti ”får springa på alla bollar”. Här finns även synpunkter från politiska sekreterare i ett av de mindre partierna som menar att tjänstemän i små riksdagsgrupper har för stora områden att täcka och långt mer arbete att utföra än de i de stora partigrupperna. En politisk sekreterare anser att fördelningen är problematisk. För de små partierna går en stor andel till gemensamma kostnader för kansliet. Till viss del är de gemensamma kostnaderna lika för kanslierna oavsett om det är en stor eller liten partigrupp, och det som

blir över och kan fördelas på enskilda ledamöter blir mycket mindre i de små partigrupperna, menar han.

En ledamot som suttit i riksdagen sedan 2002 anser också att man bör fundera över fördelningen mellan små och stora partier. För ett litet parti blir det påtagligt att stödet i utskottsarbetet blir ojämnt. De stora partierna kan ha fler ledamöter och politiska sekreterare kopplade till utskotten medan de mindre har en ledamot och i bästa fall också en särskild politisk sekreterare som stöd. Dessutom fortsätter hon, har de stora partierna möjlighet att stödja det regionala arbetet vilket främjar kopplingen mellan väljarna och de förtroendevalda. Det finns det inte resurser till i de små partierna. Frågan är ändå inte helt enkel, tycker ledamoten. ”Å andra sidan är detta ett utslag av folkets röst.” Färre röster betyder mindre stöd och kanske är det så folket vill ha det:

– *Det kanske inte blir rättvist om riksdagen går emot folkviljan och kompenserar de små partierna för att de fått för få röster?*

Även förslag om ökad decentralisering förekommer. Det framförs önskemål om utökad stöd för att partigrupperna ska kunna ha regionalt förankrade politiska sekreterare. Det skulle vara önskvärt om alla ledamöter skulle kunna ha politiska sekreterare på hemmaplan som både skulle ha god översikt över medier och ha kontakter med väljare, medlemmar, organisationer och kommuner. Några uttrycker att det vore bra med en mer flexibel användning av stödet; politiska sekreterare kan placeras utanför riksdagen som ett stöd i distrikten, t.ex. så som den socialdemokratiska partigruppen har valt att göra.

7.3 Ytterligare synpunkter på stödet

I frågan om det finns några ytterligare synpunkter på ledamotsstödet har 46 kommentarer gjorts i enkätens öppna svar. Förutom de synpunkter som framkommit tidigare, dvs. att stödet borde bli mer personligt och knytas till den enskilda ledamoten i högre utsträckning eller att det behövs stöd till valkretsen eller att stödet bör öka, väljer flera ledamöter att lyfta fram hur bra stödet i dess nuvarande form är. Även i intervjuerna framkommer att man över lag är mycket nöjd med det arbete som de politiska sekreterarna utför.

Flera ledamöter pekar på att de politiska sekreterarna borde ha tillgång till fortbildning eller kompetensutveckling i högre utsträckning. Det framhålls av en ledamot att det i stället för enbart kvalificerade utredningssekreterare borde finnas två typer av tjänster: en politisk rådgivarroll med hög kompetens samt en ren sekreterarroll med administrativa arbetsuppgifter. Denna uppdelning av politiska sekreterartjänster är i princip genomförd på de större kanslierna, hos Socialdemokraterna och Moderaterna. Det tycks främst vara de mindre kanslierna med färre politiska sekreterare som av flera skäl valt att ha breda tjänster som kan uppleva att det kan vara svårt att förena samtliga kompetenser i en och samma person. I enkätens öppna svar skriver en ledamot:

– Svårigheten ligger i att finna en person som både kan hjälpa till med kvalificerat politiskt arbete och enklare serviceuppgifter, både väl förtrogen med det partipolitiska och kvalificerad utredare.

Andra förslag som framförs är att låta EU-parlamentet eller parlament i andra länder utgöra förebild om man skulle förändra det nuvarande systemet. ”Vi bör mer likställa oss med andra länder”, skriver en ledamot. En annan är inne på samma spår och menar att man bör titta på hur det ser ut internationellt och i samma anda utöka stödet så att det går högst två ledamöter per politisk sekreterare.

En ledamot tycker att redovisningen av stödet skulle kunna bli mycket bättre och att kraven på denna borde vara högre. Kravet på redovisningen och tydligheten i anvisningarna diskuteras vidare i nästa kapitel. I anslutning till krav på redovisning kan dock framhållas flera synpunkter på fördelningen av stödet och det, som en del tycker, ogenomskinliga systemet, där partigrupperna ”lägger beslag” på en stor del av resursen. De lägger ”pengarna på annat”. En annan ledamot skriver att det borde vara bättre kontroll av att partierna använder resursen i avsett ändamål. Ännu en röst: ”Som det är nu tar partiet resursen.”

8 En årlig redovisning

En redovisning av hur stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen har använts ska årligen lämnas till riksdagsförvaltningen. Redovisningen ska vara styrkt av en behörig auktoriserad revisor. Skyldigheten att redovisa infördes i 2005 års *föreskrift om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen* (RFS 2005:7 §17). Erfarenheten är ännu begränsad till en årsredovisning för år 2006.

I fråga om stödet för ledamöternas utrikes resor, ”den tredje stödformen”, finns redovisningsskyldighet reglerad i *lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen* (SFS 2006:997 §16).

Denna skyldighet för partigrupperna att redovisa användning av stöd från riksdagen utgör ett visst avsteg från den traditionella frivilliglinje med partiöverenskommelser som präglat det svenska partifinansieringsområdet sedan mitten av 1950-talet och som innebär att riksdagspartierna avvisat en reglering som tvingar partierna att offentligt redovisa intäkter och kostnader. I ett internationellt sammanhang har ansträngningarna att öka den demokratiska insynen och minska riskerna för korruption medfört en utveckling i riktning mot en ökad rättslig reglering. I Europa utgör Sverige tillsammans med San Marino, Malta och Schweiz undantagen som saknar en författningsreglering på området. Förslag om att införa rättslig reglering av svenska partiers och kandidaters intäkter för att öka allmänhetens insyn presenterades av en utredning 2004 men avvisades eftersom partierna inte kunde enas (SOU 2004:22).

Redovisningsskyldighet för partigrupper är dock inget främmande inslag för svenska politiker. Med ett ökat internationellt samarbete kommer allt fler i kontakt med krav på redovisningar av användningen av olika typer av medel som anslås till partigrupperna av parlamenten i Nordiska rådet, Europarådet liksom i EU.

Här är avsikten att ge en kort bakgrund till redovisningskravet i den svenska föreskriften och en sammanfattande bild av 2006 års redovisning. En central fråga i sammanhanget är hur de olika stödformerna redovisas och om ledamotsstödet kan identifieras samt om de inlämnade uppgifterna ger möjligt till insyn i och information om användningen av stödet. Avsikten är således inte att granska redovisningarnas ekonomiska innehåll utan deras utformning i förhållande till syftet. Vidare uppmärksammas tänkbara problemlösningar i fråga om redovisningar av denna karaktär.

8.1 Förtydligande av regelverket

I en riksdagsdebatt i mars 2005, som föregick beslutet om att begära tydligare regler för användningen av stödet till ledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen, betonades stödets inriktning på ledamöterna och riksdagen. Syftet med stödet, arbetsuppgifterna, liksom placeringen av de politiska sekreterarna

diskuterades. Det var framför allt Socialdemokraterna som misstänkliggjordes för att använda delar av stödet till partiarbete genom att anställa ”ombudsmän” i distrikten. Debatten utmynnade i att riksdagen genom ett tillkännagivande begärde ett förtydligande av regelverket (2004/05:KU29, prot. 2004/05:91 och 92). Det som hände var att en majoritet i riksdagen ställde sig bakom ett ställningstagande som återfanns i en reservation (nr 7) till ett betänkande från konstitutionsutskottet (2004/05:KU29) som hade följande lydelse:

Riksdagen bör föregå med gott exempel när det gäller regler för hur ekonomiska medel får användas. Det råder idag oklarheter om hur bidrag som partierna erhåller för sitt arbete i riksdagen får användas. Nyligen har beslutats om ökade resurser till partigrupperna för att öka stödet till riksdagsledamöterna. Riksdagen bör skapa tydliga regler för detta.

Reservationen fick alltså slutligen även stöd av Socialdemokraterna som i utskottet stod bakom utskottsmajoritetens och inte reservationens förslag. Riksdagsförvaltningen fick därefter i uppdrag att ta fram förslag. Ett sådant resulterade i den ovan nämnda föreskriften som trädde i kraft i juni 2005. Frågan om användning av stödet, liksom redovisningsskyldighet, var samtidigt föremål för överläggningar bland partiernas gruppledare.

Föreskriftens bestämmelse om redovisning, som återfinns i samband med ”uppföljning och revision”, utgör en av flera ingredienser i det regelverk som riksdagsstyrelsen tog fram. Här finns förutom precisering av syftet med ledamotsstödet och dess användning även bestämmelser som är relaterade till kanslierna och basstödet. Dessutom finns bestämmelser om ackreditering av medarbetare vid partigruppernas kanslier, regler om arbetsplatser i riksdagens lokaler samt viss kostnadsfördelning mellan partigrupper och riksdagsförvaltning.

8.2 2006 års redovisningar

En första fråga gäller vilka stödformer som omfattas av redovisningskravet. Tolkningen torde vara att användningen av såväl basstödet som ledamotsstödet ska redovisas enligt föreskriften även om någon precisering av stödformerna inte görs i den aktuella paragrafen som stipulerar en årlig redovisning (§ 17). Den tredje stödformen som omfattas av lagen från 1999, nämligen stödet för utrikes resor, redovisas i särskild ordning.⁷⁰

Några närmare riktlinjer om hur redovisningen av stödet ska utformas ges varken i föreskriften eller i något annat dokument. Eftersom syftet med användningen av stödet ska redovisas innebär det att en kostnadssida förväntas ingå. En grundläggande förutsättning för att stödets användning ska kunna

⁷⁰ Utrikes resor redovisas separat till riksdagsförvaltningens ekonomienhet med uppgifter om namn, resmål, tidpunkt för resan samt kostnader för resan och eventuellt utnyttjande av bonuspoäng.

redovisas är dock att stödet måste kunna identifieras och vara synligt i redovisningen.

Friheten för partierna att själva bestämma vilken typ av redovisning som ska lämnas in till riksdagsförvaltningen har resulterat i varierande grad av måluppfyllelse. 2006 års inlämnade redovisningar kan delas in i framför allt två kategorier. Den ena utgörs av redovisningar av bokslutskaraktär som omfattar både koncern och enheter av typen ”moderorganisation”, ”moderförening” eller ”riksorganisation”. Centerpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna har valt den typen av redovisning. I Moderaternas redovisning återfinns en klumpsumma för partistöd (till partiets allmänna verksamhet) och stödet till riksdagsledamöterna och partigrupperna. I Kristdemokraternas resultaträkning finns olika offentliga stödformer särredovisade i en not, bl.a. ”partigrupsstöd”, men därefter kan kostnaderna för partigruppen i riksdagen inte spåras. Utifrån Centerpartiets räkenskaper kan inte heller partigruppernas stöd och användning utläsas; här återfinns endast en samlad post benämnd ”statligt partistöd”. Gemensamt för dessa tre redovisningar är således att riksdagsgruppens ekonomi inte särredovisas, och därmed inte heller stödet till partigrupperna, utan integreras i enheternas samlade räkenskaper. I samtliga fall utgör riksdagsgruppen inte heller en egen juridisk enhet utan ingår i respektive riksorganisation.

Den andra kategorin av inlämnade redovisningar för 2006 är sådana som identifierar både riksdagsgrupp och i viss utsträckning även stöd. Här återfinns Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet samt Folkpartiet. Hos både Socialdemokraterna och Vänsterpartiet är respektive riksdagsgrupp en juridisk organisation (med organisationsnummer) som avger egen årsredovisning och bokslut med resultaträkning, balansräkning och revision (med auktoriserad revisor). Båda har således lämnat sina respektive partigrupper årsredovisningar till riksdagsförvaltningen. Miljöpartiet har visserligen en gemensam organisation för riksdagsarbetet och partiorganisationen men har lämnat in en redovisning som benämns ”Partigrupsstödet användning” och som granskats av auktoriserad revisor. Folkpartiet har lämnat en redovisning som omfattar räkenskaperna för hela riksorganisationen 2006 men har bilagt en översiktlig redovisning där riksdagskansliets intäkter och vissa utgifter kan identifieras.

Inom den andra kategorin finns betydande variationer i utformningen av redovisningarna. Vissa inslag minskar klarheten på både intäktssidan och kostnadssidan och därmed även jämförbarheten mellan partigrupperna. Exempelvis finns en förvirring kring stödets benämning, och på intäktssidan används en flora av beteckningar av typen ”partistöd” (Socialdemokraterna), ”erhållna medel” (Vänsterpartiet), ”partistöd och medlemsavgifter” (Folkpartiet). Miljöpartiet använder posterna ”partigrupsstöd” och ”grupprebidrag EU för personal”.

Inte heller inom denna grupp är det möjligt att följa en enskild stödforms användning. Socialdemokraterna har som enda partigrupp uppgifter om me-

delantal anställda med fördelning på kvinnor och män, sjukfrånvaro m.m. i riksdagsgruppen.

Uppgifter om kostnader är ofta knapphändiga och rör framför allt mer sammanfattande poster av typen ”personalkostnader”, ”verksamhetskostnader”. Miljöpartiet utgör här ett undantag som har en mer utförlig redogörelse av kostnaderna.

Sammanfattningsvis indikerar en integrering av partigruppstöd i riksorganisationens redovisning ett problem: existensen av en gråzon mellan stöd som ska gå till partigruppernas och ledamöternas parlamentariska arbete och parti-verksamhetens domäner. Genomgången av 2006 års redovisningar visar att redovisningskrav utan närmare riktlinjer ger ett ytterst begränsat informations- och insynsvärde. Här återfinns redovisningar som befinner sig långt från det grundläggande målet att visa användningen av stödet medan andra ger redogörelser där användningen i viss mån framgår men med varierande tydlighet. Jämförbarheten är mycket bristfällig. Vid samtal med partigruppernas kanslichefer har några också framhållit att de har problem med att redovisa t.ex. ledamotsstödet eftersom bokföringen inte är upplagd så att det går att urskilja detta stöd och andra former av anslag från riksdagen till partierna. Kanslichefer har även påtalat att det saknas riktlinjer som ger klarhet i hur de årliga redovisningarna ska utformas.

8.3 Det norska regelsystemet

Det kan vara av intresse att helt kort se på de nya riktlinjer för redovisning av partigruppstöd som nyligen beslutats av det norska Stortingets presidentskap (talmanskonferensen). Ännu har detta inte prövats eftersom 2007 blir det första räkenskapsåret. Partigrupperna i Stortinget har sedan 1995 haft krav på sig att föra räkenskaper och ansvara för att både en godkänd räkenskapsrapport och en revisionsrapport årligen insänts till Stortingets presidentskap. I likhet med den svenska riksdagens stöd till partigruppernas och riksdagsledamöternas arbete ska den norska motsvarigheten användas till arbete i parlamentet. Till skillnad från Sverige finns i Norge ett uttryckligt krav på att politiska sekreterare (motsvarande) ska vara placerade vid parlamentet.

Bakgrunden till att nya och tydligare regler infördes var den starka tillväxten av stödet i början av 2000-talet som gav partigrupperna en helt ny ekonomisk situation med ökade möjligheter att utveckla och bredda verksamheten. Det skulle, enligt presidentskapets bedömning, även öka svårigheterna att värdera vad som kan anses ”stortingsrelevant arbeid i Stortinget” och inte.

Det norska regelsystemet innefattar utöver bestämmelser om räkenskaper och revision även ett förtydligande av partigruppernas rättsliga ställning (som egna juridiska enheter), stödet vid olika förändrade förutsättningar (vid valresultat, återbetalningsregler m.m.) samt förhållande till partiorganisationen. Det senare innefattar följande riktlinjer (Innst. S. Nr 241 – 2005/2006): Det ska vara en klar skillnad mellan det offentliga medel som går till partiorgani-

sationen och det stöd som staten beviljar över Stortingets budget till stortingsgrupperna. Huvudregeln är att inga medel ska kunna överföras till partiorganisationen centralt, inte heller i köp av tjänster från eget parti. Undantag från detta är löne- och räkenskapshandling som kan köpas från den egna partiorganisationen. Anställda i stortingsgrupperna ska ha sin arbetsplats i Stortinget och inte i partiorganisationen centralt eller partikanslier lokalt i distrikten. Personalen får användas något friare i samband med valkampanj.

I fråga om räkenskaper och revision fastslås i riktlinjerna att stortingsgrupper är att betrakta som juridiska enheter som ska föra räkenskaper. De ska inkomma med årlig räkenskapsrapport till presidentskapet före den 15 maj påföljande år. Rapportens utformning är preciserad. Så ska exempelvis antal anställda i stortingsgruppen anges. Närmare bestämmelser om räkenskapsrapportens utformning ges i en gemensam mall. Rapporteringsmallen har utarbetats i samarbete med partigrupperna.⁷¹ Där framkommer exempelvis att kostnadssidan inte enbart gäller löner utan lönekostnader i vidare mening, olika typer av administrativa kostnader samt verksamhetskostnader av olika slag. Räkenskaperna förda av stortingsgrupper och oberoende representanter ska årligen revideras av en auktoriserad revisor (dvs. en revisor som är gemensam för samtliga partigrupper) som fått uppdraget av Stortingets presidentskap. Räkenskapsrapport och revisionsberättelse görs offentliga när de inkommer till presidentskapet.

8.4 Avslutande kommentarer

Ett av problemen med offentliga bidrag till partier är att anslagen tenderar att expandera och att det sällan eller aldrig tycks finnas behov av att skära ned på sådana medel. En framgångsrik strategi, som används både i Sverige och i flera andra länder, är att differentiera stöden och ständigt finna nya former. Resultatet minskar genomsynligheten men ökar till sist även förvirringen hos mottagarna! Redovisningarna från 2006 talar här sitt tydliga språk.

För att skapa insynsmöjligheter i partiernas och partigruppernas årliga redovisningar krävs mer preciserade riktlinjer av liknande karaktär som de norska. Här har man även försökt att finna lösningar på känsliga problem som rör ekonomiska överföringar mellan partigrupp och partiorganisation och gränsdragningen mellan reguljärt partiarbete och parlamentariskt arbete.

Enligt föreskriften ska vartannat år även en mer omfattande uppföljning genomföras av stödets användning och av hur de enskilda ledamöterna uppfattar stödet. För uppföljningen ska en extern oberoende expertis anlitas. Det kan tyckas ambitiöst att genomföra omfattande uppföljningar vartannat år. Under förutsättning att riktlinjer utvecklas som skapar god insyn och förbätt-

⁷¹ Enligt uppgift från Stortingets förvaltning (2008-02-04) tillsattes en arbetsgrupp med representanter för administrationen och två av grupperna som tillsammans utarbetade förslag till ny rapportmall. Förslaget gick på remiss till grupperna och samtliga gav sina synpunkter. Efter att man så långt möjligt tagit hänsyn till synpunkterna gjordes ett slutligt förslag som lades fram för presidentskapet för godkännande.

rad jämförbarhet av stödets användning mellan partierna borde en mer omfattande uppföljning en gång per valperiod vara tillräcklig.

BILAGA 1

Uppdraget

2006-12-13

Dnr. 250-1038-06/07

Riksdagsstyrelsen

Uppföljningsuppdrag

Ärende

Föreliggande förslag till styrelsen innebär att beslut fattas om att den uppföljning av stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen som enligt anslagsdirektivet ska planeras under 2006 genomförs under ledning av professorn i statskunskap vid Örebro universitet, Gullan Gidlund med början i december 2006. Uppföljningen ska redovisas senast i februari 2008.

Bakgrund

Stödet till partigrupperna i riksdagen regleras i den av riksdagsförvaltningen utfärdade föreskriften om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen (RFS 2005:7). Av föreskriften, 17§, framgår följande om uppföljning och revision avseende det utbetalda stödet:

”En redovisning av hur stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen har använts skall årligen lämnas till riksdagsförvaltningen. Redovisningen skall vara styrkt av behörig auktoriserad revisor”. Denna redovisning lämnar partikanslierna till riksdagsförvaltningen.

”Vartannat år skall en mer omfattande uppföljning genomföras av stödets användning och hur de enskilda ledamöterna uppfattat stödet. För uppföljningen skall extern oberoende expertis anlitas.”

I det av riksdagsstyrelsen beslutade anslagsdirektivet för riksdagsförvaltningen avseende 2006 förtydligas uppdraget genom att:

”Riksdagsförvaltningen skall under 2006 förbereda en uppföljning som skall ske 2007. För uppföljningen skall extern oberoende expertis anlitas.”

Förslag till beslut

- att riksdagsstyrelsen beslutar uppdra åt Samhällsvetenskapliga institutitionen vid Örebro universitet att under ledning av professor Gullan Gidlund genomföra en uppföljning av stödet till riksdagsledamöternas och parti-gruppernas arbete i riksdagen. Uppföljningen ska redovisas senast i februari 2008.
- att riksdagsstyrelsen utser Rådet för ledamotsnära frågor till referensgrupp i uppföljningsarbetet.

BILAGA 2

Lag (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen

Svensk författningssamling (SFS)

Lag (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen

SFS nr:1999:1209

Departement/myndighet: Justitiedepartementet L6

Utfärdad: 1999-12-09

Ändrad: t.o.m. SFS 2007:1355

[Registeruppgifter \(regeringen\)](#)**Inledande bestämmelser**

1 § Till partigrupperna i riksdagen lämnas enligt denna lag basstöd, stöd till kostnader för politiska sekreterare åt riksdagens ledamöter samt stöd till kostnader för riksdagsledamöters utrikes resor.

I 17 § finns bestämmelser om stöd i vissa fall till enskild riksdagsledamot som inte tillhör partigrupp.

2 § Som partigrupp räknas varje grupp av riksdagsledamöter för ett parti som har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket vid ett riksdagsval.

3 § Stöd enligt denna lag betalas ut förskottsvis per kvartal.

Basstöd till partigrupper

4 § Basstödet består av grundbelopp och tilläggsbelopp. Grundbelopp utgör 1 700 000 kronor per år och tilläggsbelopp 57 000 kronor per år. Lag (2000:1195).

5 § Partigrupp som förträder ett regeringsparti är berättigad till ett grundbelopp. Var och en av övriga partigrupper är berättigad till två grundbelopp.

6 § En partigrupp är berättigad till ett tilläggsbelopp för varje riksdagsmandat som har tillfallit partiet vid det senaste riksdagsvalet.

7 § En partigrupp är berättigad till basstöd från och med den månad då riksdagsval hålls till och med den månad då riksdagen samlas efter nästa riksdagsval.

Är en partigrupp berättigad till stöd med skilda belopp före och efter ett riksdagsval, lämnas stödet med det högre beloppet för den månad då riksdagsval hålls och för den månad då en nyvald riksdag samlas.

För den månad då en partigrupp blir eller upphör att vara företräd i regeringen är gruppen berättigad till det grundbelopp som gäller för en partigrupp som inte företräder ett regeringsparti.

8 § Partigruppen för ett parti som inte återkommer till riksdagen efter ett val är, sedan rätt till stöd enligt 7 § har upphört, berättigad till stöd (avvecklingsstöd) under ytterligare sex månader, uppgående per månad till det belopp som gällde för gruppen närmast före valet.

9 § Till partigruppen för ett parti som efter ett val till riksdagen återkommer med färre ledamöter än tidigare och som varken före eller efter valet är ett regeringsparti lämnas stöd enligt följande. Partigruppen får

a) dels det stöd som tillkommer gruppen enligt 5-7 §§,

b) dels under tolv månader räknat från utgången av den månad då den nyvalda riksdagen samlas stöd med 50 procent av skillnaden mellan det nya stödet och det stöd som partigruppen var berättigad till närmast före valet.

Stöd till kostnader för politiska sekreterare åt riksdagens ledamöter

10 § Stödet är avsett att bekosta handläggarghjälp åt riksdagens ledamöter. Stödet beräknas efter normen att det skall motsvara kostnaden för en politisk sekreterare per riksdagsledamot.

Vid bestämmande av stödets storlek skall beloppet 48 800 kr per politisk sekreterare och månad ligga till grund för beräkningen. Lag (2007:1355).

11 § En partigrupp är berättigad till stöd från och med den månad då riksdagsval hålls till och med den månad då riksdagen samlas efter nästa riksdagsval. Stödet beräknas efter hur många ledamöter som tillhör gruppen vid kvartalets ingång.

Är en partigrupp före och efter ett riksdagsval berättigad till stöd med skilda belopp, lämnas stödet med det högre beloppet för den månad då riksdagsval hålls och den månad då en nyvald riksdag samlas.

12 § Partigruppen för ett parti som inte återkommer efter ett val till riksdagen är, sedan rätten till stöd enligt 11 § har upphört, berättigad till stöd (avvecklingsstöd) för ytterligare fyra månader, uppgående per månad till det belopp som gällde för partigruppen närmast före valet.

13 § Partigruppen för ett parti som efter ett val till riksdagen återkommer med färre mandat än tidigare får, under ytterligare fyra månader räknat från ut-

gången av den månad då den nyvalda riksdagen samlas, stöd med det belopp per månad som partigruppen var berättigad till närmast före valet.

Stöd till kostnader för riksdagsledamöters utrikes resor

14 § Stöd till resekostnader för riksdagsledamöternas deltagande i samarbetet inom Europeiska unionen lämnas till partigrupperna med 2 500 kr per år för en ledamot som tillhör partigruppen.

Om ett parti inte återkommer till riksdagen efter ett val skall de medel som inte förbrukats betalas tillbaka till riksdagsförvaltningen. Lag (2006:997).

15 § Stöd till kostnader för riksdagsledamöternas resor lämnas för deltagande i internationella konferenser utomlands och andra utrikesresor. Stödet lämnas till varje partigrupp med 5 000 kr per år för de första 20 mandat som har tillfallit partiet i det senaste valet till riksdagen och med 2 500 kr per år för varje ytterligare mandat som tillfallit partiet i valet. Lag (2006:997).

16 § En partigrupp får inte bevilja en ledamot större stöd till kostnader för en utrikesresa än vad en tjänsteman i riksdagen skulle ha erhållit för att i tjänsten delta i en motsvarande resa.

Partigrupperna skall varje år till riksdagsförvaltningen redovisa hur utbetalade resestöd har använts under det föregående budgetåret. Lag (2006:997).

Stöd till en enskild ledamot som inte tillhör en partigrupp

17 § Till en ledamot som har blivit invald i riksdagen genom att partiet fått minst tolv procent av rösterna i den egna valkretsen lämnas stöd, med tillämpning i övrigt av bestämmelserna i denna lag, i form av

- a) basstöd till partigrupp med en niondel av vad som tillkommer ett parti som inte är regeringsparti,
- b) stöd enligt 10 §, och
- c) stöd enligt 15 a § för ett mandat.

Övergångsbestämmelser

1999:1209

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000. Genom lagen upphävs lagen (1994:1066) om statligt bidrag till partigrupperna i riksdagen.

2006:997

Denna lag träder i kraft den 2 oktober 2006 och tillämpas första gången för valperioden 2006-2010.

BILAGA 3

Föreskrift (RFS 2005:7) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen

utfärdad den 15 juni 2005, ändring införd t.o.m. RFS 2006:3.

1 § Denna föreskrift reglerar det stöd som utgår till partigrupperna i riksdagen i syfte att bekosta handläggarghjälp till riksdagens ledamöter enligt regler i lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen. Stödet syftar till att ge ledamöterna bistånd i det parlamentariska arbetet. Regler för stöd till partiernas allmänna verksamhet finns i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier.

2 § Som partigrupp räknas varje grupp av riksdagsledamöter för ett parti som har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket vid ett riksdagsval. Varje partigrupp har rätt att bygga upp ett kansli i riksdagsförvaltningens lokaler.

Denna föreskrift reglerar de resurser som riksdagsförvaltningen skall ställa till dessa kansliers förfogande. Personal som är anställd av partigruppens kansli och som finansieras med stöd som utgår enligt lagen (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen benämns i denna föreskrift politiska sekreterare.

3 § Partigrupperna i riksdagen skall disponera medlen i enlighet med angivet syfte i 1 § och beslutar hur de skall användas. Det är av särskild vikt att medlen fördelas så att möjlighet ges till individuellt anpassade lösningar för att tillgodose ledamöternas behov och önskemål. Ledamöterna bör ges ett stort inflytande i personfrågor.

De politiska sekreterarna skall utgöra ett kvalificerat handläggargröstöd i ledamöternas parlamentariska arbete och verksamheten skall i första hand vara förlagd till riksdagens lokaler. Inom ramen för stödets syfte kan dock olika flexibla lösningar förekomma anpassade efter enskilda behov.

Ackreditering

4 § Varje partigrupp har rätt att ackreditera medarbetare till riksdagens lokaler till samma antal som det totala antalet arbetsplatser som partigruppen disponerar i enlighet med 9 och 10 §§ denna föreskrift. Om möjlighet att inskränka tillträdesrätten till riksdagens lokaler finns bestämmelser i lagen (2006:128) om säkerhetsskydd i riksdagen och dess myndigheter (RFS 2006:3).

5 § Ackrediteringen innebär

- tillträdesrätt till riksdagens lokaler,
- rätt att fritt röra sig innanför skalskyddet,
- rätt att ta emot besök,
- rätt att disponera en arbetsplats i partigrups kansli, samt
- rätt att inneha IT-konto i riksdagens datasystem.

6 § Varje partigrupp har rätt att begära att en partifunktionär som inte omfattas av 4 § ges en begränsad ackreditering som huvudsakligen innefattar rätten till tillträde till riksdagsförvaltningens lokaler samt att fritt röra sig inom skalskyddet. En begränsad ackreditering beslutas av administrativa direktören efter ansökan från chefen för partigruppens kansli.

7 § Ackrediteringen styrks av ett passerkort som skall bäras synligt.

8 § Passerkort utfärdas efter att anställningsbeslutet kommit riksdagsförvaltningen tillhanda, då även telefonanknytning och IT-konto till riksdagens datasystem tilldelas. Anställningsbeslutet skall vara undertecknat av behörig person.

Arbetsplatser

9 § Om arbetsrum för riksdagens ledamöter finns bestämmelser i föreskriften (RFS 2002:9) om tillhandahållande och nyttjande av arbetsrum och övernattingsbostäder för riksdagens ledamöter. Varje partigrupp har, utöver ledamotsrummen, rätt till arbetsplatser för de politiska sekreterare som har sitt tjänsteställe i riksdagen, dock maximalt så många arbetsplatser som partigruppen erhållit mandat vid det senaste riksdagsvalet.

10 § Varje partigrupp har, utöver vad som anges i 9 §, även rätt att disponera arbetsplatser för kansliledningen. Antalet arbetsplatser för detta ändamål är relaterade till det basstöd som partigruppen i riksdagen erhåller.

11 § Arbetsplatserna i riksdagsförvaltningens lokaler är avsedda för att understödja partigruppernas arbete i riksdagen.

12 § Varje arbetsplats skall av riksdagsförvaltningen utrustas med ett skrivbord, en telefon ansluten till riksdagens växel och en PC ansluten till riksdagens nätverk. Riksdagsförvaltningen tillhandahåller mot självkostnad ytterligare datorer till partigruppens kansli.

13 § Politisk sekreterare som har sitt tjänsteställe utanför riksdagens lokaler har rätt till en begränsad ackreditering enligt 6 § samt en bärbar PC och användarkonto i riksdagens nätverk.

Vissa kostnader

14 § Riksdagsförvaltningen betalar samtalskostnader för telefoner som ingår i arbetsplatserna enligt 12 §. Övriga regler för teleanvändningen i riksdagen finns i Riktlinjer för teknisk utrustning – partigruppernas kanslier.

15 § Riksdagsförvaltningen tillhandahåller en PC till varje arbetsplats. I denna ingår ett basutbud av program som bekostas av förvaltningen. Installationer av programvara utöver basutbudet genomförs av riksdagsförvaltningen men bekostas av partigruppen.

Uppdragets återkallande

16 § När anställningen upphör eller vid tjänstledighet som omfattar längre tid än en månad skall passerkortet återlämnas. IT-kontot är vilande under tjänstledigheten men skall upphöra efter en månad när anställningen har upphört.

Uppföljning och revision

17 § En redovisning av hur stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen har använts skall årligen lämnas till riksdagsförvaltningen. Redovisningen skall vara styrkt av behörig auktoriserad revisor.

Vartannat år skall en mer omfattande uppföljning genomföras av stödets användning och hur de enskilda ledamöterna uppfattat stödet. För uppföljningen skall extern oberoende expertis anlitas.

Denna föreskrift, RFS 2005:7, träder i kraft den 1 juli 2005.

Denna föreskrift, RFS 2006:3, träder i kraft den 1 juli 2006.

Publicerad: 2007-06-11

Uppdaterad: 2007-06-15

Informationsansvarig: Juridiska enheten

BILAGA 4

Enkät om uppföljning av stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen hösten 2007

Personal som är anställd av partigruppskanslierna och som finansieras med ledamotsstödet benämns enligt föreskriften politiska sekreterare. Andra benämningar på personal som finansieras med detta stöd förekommer inom olika partigrupper (ex. politiskt sakkunniga, handläggare). När det i enkäten ställs frågor om de politiska sekreterarna och deras arbetsuppgifter avses dock samtliga anställda finansierade med ledamotsstödet.

Fråga 1	Kön
1	☐ Kvinna
2	☐ Man
Fråga 2	Vilket parti tillhör Du?
1	☐ Socialdemokraterna
2	☐ Moderata samlingspartiet
3	☐ Centerpartiet
4	☐ Folkpartiet liberalerna
5	☐ Kristdemokraterna
6	☐ Vänsterpartiet
7	☐ Miljöpartiet de gröna
Fråga 3	Födelseår
19	<input type="text"/>
Fråga 4	Hur många år har Du varit riksdagsledamot?
	<i>(Om Du är invald 2006, skriv 1 år)</i>
	<input type="text"/>

Fråga 5	Hur väl känner Du till ledamotsstödet och dess användningsområden?
1	☐ Mycket väl
2	☐ Ganska väl
3	☐ Ganska dåligt
4	☐ Mycket dåligt
5	☐ Inte alls
Fråga 6	Enligt vilken fördelningsmodell organiseras ledamotsstödet i Din partigrupp?
1	☐ Som en gemensam resurs
2	☐ Som en enskild resurs, d.v.s. politiska sekreterare är kopplade till enskilda ledamöter
3	☐ Enligt annan modell
8	☐ Vet ej
Fråga 7	Hur upplever Du Dina möjligheter att påverka organisationen av de politiska sekreterarna inom Ditt parti?
1	☐ Mycket goda
2	☐ Ganska goda
3	☐ Varken goda eller dåliga
4	☐ Ganska dåliga
5	☐ Mycket dåliga
Fråga 8	Hur upplever Du Dina möjligheter till inflytande i personfrågor, vid exempelvis nyrekrytering eller fördelning av politiska sekreterare?
1	☐ Mycket goda
2	☐ Ganska goda
3	☐ Varken goda eller dåliga
4	☐ Ganska dåliga
5	☐ Mycket dåliga

Fråga 9	Hur ofta använder Du Dig av de politiska sekreterarna?
1	☐ Nästan varje dag
2	☐ En eller ett par gånger i veckan
3	☐ En eller ett par gånger i månaden
4	☐ En eller ett par gånger om året
5	☐ Mer sällan/Aldrig
Fråga 10	Hur upplever Du Dina möjligheter att få hjälp av de politiska sekreterarna?
a	Dina möjligheter till kvalificerat stöd?
1	☐ Mycket goda
2	☐ Ganska goda
3	☐ Varken goda eller dåliga
4	☐ Ganska dåliga
5	☐ Mycket dåliga
b	Dina möjligheter i förhållande till den utsträckning Du behöver?
1	☐ Mycket goda
2	☐ Ganska goda
3	☐ Varken goda eller dåliga
4	☐ Ganska dåliga
5	☐ Mycket dåliga
Fråga 11	Anser Du att de politiska sekreterarna underlättar Ditt arbete som riksdagsledamot?
1	☐ Ja, väldigt mycket
2	☐ Ja, ganska mycket
3	☐ Varken mycket eller lite
4	☐ Ganska lite
5	☐ Nej, inte alls
8	☐ Vet ej

Fråga 12 Vilka av nedanstående uppgifter har Du fått hjälp med av politiska sekreterare? *Flera svarsalternativ kan väljas.*

- 1 Administrativa uppgifter (ex. boka resor, kopiera, skriva anteckningar)
- 1 Skriva motioner
- 1 Skriva debattartiklar
- 1 Skriva tal
- 1 Skriva interpellationer och frågor
- 1 Skriva brev
- 1 Förbereda arbete i utskott
- 1 Förbereda arbete i kammaren
- 1 Samla in information
- 1 Redogöra för aktuella ärenden
- 1 Redogöra för tidigare ärenden (*före Din tid som ledamot*)
- 1 Kontakter med medlemmar, väljare och allmänhet
- 1 Kontakter med media
- 1 Kontakter med partiorganisationen
- 1 Internationellt arbete
- 1 Fungera som bollplank eller diskussionspartner i politiska frågor
- 1 Annat: _____
-
- 1 Jag har inte fått någon hjälp
- 1 Jag har inte begärt någon hjälp

Fråga 13 Vilka tycker Du att de politiska sekreterarnas viktigaste arbetsuppgifter bör vara? *Tre svarsalternativ kan väljas.*

- 1 Administrativa uppgifter (*ex. boka resor, kopiera, skriva anteckningar*)
- 1 Skriva motioner
- 1 Skriva debattartiklar
- 1 Skriva tal
- 1 Skriva interpellationer och frågor
- 1 Skriva brev
- 1 Förbereda arbete i utskott
- 1 Förbereda arbete i kammaren
- 1 Samla in information
- 1 Redogöra för aktuella ärenden
- 1 Redogöra för tidigare ärenden (*före Din tid som ledamot*)
- 1 Kontakter med medlemmar, väljare och allmänhet
- 1 Kontakter med media
- 1 Kontakter med partiorganisationen
- 1 Internationellt arbete, internationella kontakter?
- 1 Fungera som bollplank eller diskussionspartner i politiska frågor
- 1 Annat: _____
- _____

Fråga 14 Hur stor betydelse har de politiska sekreterarnas arbete för Ditt arbete som riksdagsledamot?

- 1 Mycket stor
- 2 Ganska stor
- 3 Varken stor eller liten
- 4 Ganska liten
- 5 Mycket liten

Fråga 15 Hur upplever Du tydligheten i de politiska sekreterarnas arbetsuppgifter, exempelvis i form av arbetsbeskrivningar?

- 1 Mycket god
2 Ganska god
3 Varken god eller dålig
4 Ganska dålig
5 Mycket dålig
8 Vet ej

Fråga 16 Skulle Du vilja se några förändringar av ledamotsstödet?

- 1 Ja
2 Nej

Om ja, vilka?

Fråga 17 Har Du ytterligare synpunkter på ledamotsstödet?

Till Dig som varit riksdagsledamot i två år eller längre.

Fråga 18 Har förändringen efter valet 2006 i någon väsentlig utsträckning påverkat Dina möjligheter som enskild ledamot att få det stöd från politiska sekreterare som Du behöver i Ditt arbete?

- 1 Ja
2 Nej
8 Vet ej

Om ja, i vilka avseenden?

BILAGA 5**Europaparlamentets assistentersättning och de svenska ledamöternas organisering**

Riksdagens utredningstjänst har inhämtat uppgifter om de svenska partiernas organisering av Europaparlamentets assistentersättning efter begäran av utredningen som på uppdrag av riksdagsförvaltningen genomför en uppföljning av stödet till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen.⁷²

Det är en uppdatering av uppgifter i beredningsgruppens betänkande från 1999 (dnr 10-707-99). Uppgifterna handlar i huvudsak om hur de svenska ledamöterna av EP och deras respektive partier har organiserat EP:s assistentstöd: (1) antal assistenter, (2) assistenternas stationering och (3) assistenternas arbetsuppgifter.

Utredningstjänsten har i första hand inhämtat uppgifter från partiernas kanslier vid EP i Bryssel. Beträffande företrädarna för Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna har uppgifter inhämtats från partiernas respektive kanslier vid riksdagen.

Sveriges 19 mandat i Europaparlamentet (EP) är i dag fördelade på nio politiska partier. Av nedanstående tabell framgår vilka svenskar som för närvarande är ledamöter av EP och hur ledamöterna fördelar sig mellan de nio partierna:

Svenska ledamöter av Europaparlamentet 2004–2009 och partivis fördelning

<i>Parti</i>	<i>Ledamot</i>
Socialdemokraterna	Inger Segelström, Åsa Westlund*, Anna Hedh*, Jan Andersson, Göran Färm
Moderaterna	Charlotte Cederschiöld, Gunnar Hökmark, Anna Ibrisagic, Christofer Fjellner
Junilistan	Nils Lundgren, Hélène Goudin
Vänsterpartiet	Eva-Britt Svensson, Jens Holm
Folkpartiet	Olle Schmidt
Centerpartiet	Lena Ek
Miljöpartiet	Carl Schlyter
Kristdemokraterna	Anders Wijkman, Lars Wohlin
Feministiskt initiativ	Maria Carlshamre*

Kommentarer: Personer markerade med asterisk (*) är invalda på personröster. Två ledamöter har bytt parti efter valet. Maria Carlshamre har bytt till Feministiskt initiativ och Lars Wohlin till Kristdemokraterna. Jens Holm har ersatt Jonas Sjöstedt, Olle Schmidt har ersatt Cecilia Malmström och Göran Färm har ersatt Ewa Hedkvist Petersen.

Källa: EU-upplysningen.

⁷² Utredningstjänsten pm 2008-02-28 (dnr 2008:262).

Som framgår har två ledamöter bytt parti under innevarande mandatperiod. Det gäller Lars Wohlin som har bytt från Junilistan till Kristdemokraterna, vilket medfört att såväl Junilistan som Kristdemokraterna i dag har två företrädare i EP, trots att partierna vann tre respektive ett mandat vid valet till EP 2004. Även Maria Carlshamre har bytt, från Folkpartiet till Feministiskt initiativ vilket fått till konsekvens att Folkpartiet endast har en företrädare, trots att man vann två mandat, medan Feministiskt initiativ har gått från noll till ett mandat. I sammanhanget kan noteras att EP:s assistentstöd är knutet till ledamoten. Stödet ”följer” med andra ord ledamoten i händelse av ett partibyte.

Regler för assistentersättning

Ledamöter av EP har rätt till ett assistentbidrag för att rekrytera eller använda sig av en eller flera assistenter (EP 2006, kap. 2, art. 3). Ledamoten kan antingen anställa assistenten själv och fungera som dennes arbetsgivare, eller rekrytera via ett tjänsteföretag (eng. *service provider*). Ledamöter kan också välja att gå samman för att anställa en eller flera gemensamma assistenter. Det månatliga assistentbidraget uppgick till 15 496 euro per den 1 januari 2007. Det maximala antalet assistenter bestäms av EP:s *questors* (EP, 2007).

Ledamoten är skyldig att bifoga ett privaträttsligt avtal till en ansökan om assistentbidrag. Avtalet ska ha ingåtts i enlighet med relevant nationell rätt mellan ledamoten å ena sidan och assistenten eller tjänsteföretaget å den andra (EP 2006, kap. 3, art. 5). EP:s enda skyldighet är att utbetala assistentens ersättning i enlighet med ledamotens instruktioner. Utbetalningar kan ske på tre olika sätt: direkt till assistenten, till en av ledamoten utsedd representant (eng. *paying agent*), eller till det av ledamoten utvalda tjänsteföretaget (EP 2006, kap. 3, art. 10).

Partiernas organisering av assistentersättningen

Socialdemokraterna som är den största gruppen med fem ledamöter har fördelat EP:s stöd dels på fem politiska assistenter, dels på en kansli- och presschef, en ekonomiassistent, en webb- och pressinformatör samt en halvtidsanställd person med ansvar för besök och övrig administration. Sammanlagt har partiet alltså nio anställda på sitt kansli i Bryssel (Burrau 2008-02-26). De politiska assistenterna inriktar sig huvudsakligen på sina respektive ledamöters utskott, men kan även vid behov tjäna som allmänna resurser för hela kansliet. I arbetsuppgifterna ingår att sammanfatta texter, förbereda uttalanden, skriva frågor till ministerrådet och kommissionen, iordningställa röstlistor, författa underlag till artiklar och pressmeddelanden m.m. (Burrau 2008-02-26).

De fyra *moderata* ledamöterna har tillgång till sammanlagt nio heltidsanställda personer: en kanslichef och två assistenter per ledamot. Samtliga är placerade i Bryssel. Assistenternas arbetsuppgifter motsvarar i huvudsak uppgifterna för en politisk sekreterare, dvs. man bevakar frågor, tar fram underlag m.m. Utöver detta har de moderata företrädarna även fördelat en del

av EP:s assistentstöd på personalen vid partiets kansli i riksdagen (Holmberg 2008-02-26).

Junilistans båda företrädare förfogar över sammanlagt fem assistenter: dels var sin heltidsanställd assistent som arbetar i Bryssel och ibland i Strasbourg, dels tre assistenter med placering i Stockholm. De Brysselbaserade assistenterna arbetar i regel gentemot sin respektive ledamot, men vissa arbetsuppgifter som besöksgrupper samt informations- och sessionsarbete genomförs dock gemensamt. Man ansvarar även för vissa pressfrågor. Assistenterna i Stockholm arbetar i huvudsak med ekonomisk administration och informationsarbete. Arbetsuppgifterna sammanfaller i mångt och mycket med de Brysselbaserade assistenternas uppgifter (Wijkman 2008-02-26).

Vänsterpartiets två ledamöter har var för sig tillgång till två heltidsanställda assistenter med placering i Bryssel respektive Stockholm. Dessa fyra assistenter arbetar i huvudsak som politiska sekreterare åt sin respektive ledamot. Man inriktar sig särskilt mot arbetet i de utskott där ledamoten finns representerad. Därutöver har Vänsterpartiets företrädare tillgång till tre gemensamma resurser: dels en heltidsanställd samordnare och en pressekreterare som är anställd på 75 procent av heltid, båda stationerade i Bryssel, dels en halvtidsanställd administrativ assistent, stationerad i Stockholm (Dahlström 2008-02-25).

Folkpartiets ledamot förfogar över två heltidsanställda assistenter med placering i Bryssel. I assistenternas arbetsuppgifter ingår att bereda utskottsärenden, kontrollera och skriva röstlistor, sköta kontakter med medier, författa artiklar, besvara allmänhetens frågor, ta emot besöksgrupper, skriva muntliga frågor till ministerrådet och kommissionen, anordna seminarier samt administrera budget och ekonomi (Svanborg 2008-02-25).

Centerpartiets ledamot har tillgång till tre assistenter: två heltidsanställda och en som är anställd på 75 procent av heltid. Samtliga är placerade i Bryssel. En av assistenterna fungerar som arbetsledare medan de båda övriga tjänstgör som politiskt sakkunniga. Assistenternas huvuduppgift är att stödja Centerpartiets företrädare i EP (Falemo 2008-02-25).

Miljöpartiets ledamot förfogar över fyra assistenter: två heltidsanställda och två halvtidsanställda. De förra är placerade i Bryssel respektive Stockholm. En av de halvtidsanställda assistenterna är placerad i Stockholm medan den andra arbetar varannan vecka från Göteborg och varannan vecka från Bryssel eller Strasbourg (Schlyter 2008-02-25).

Assistenternas arbetsuppgifter varierar. Den heltidsanställda assistenten i Bryssel följer arbetet i EP och har administrativa såväl som politiska uppgifter. Den heltidsanställda assistenten i Stockholm organiserar bl.a. skol- och företagsbesök samt ansvarar för bokinköp till ledamotens bibliotek. En av de halvtidsanställda assistenterna i Stockholm arbetar med pressrelaterade frågor medan den andra arbetar med materialproduktion, ledamotens hemsida, m.m. (Schlyter 2008-02-25).

Kristdemokraternas två företrädare har var för sig tillgång till två heltidsanställda assistenter med placering i Bryssel. Dessutom förfogar man gemensamt över en heltidsanställd assistent vid partiets kansli i riksdagen. En av

ledamöterna förfogar över ytterligare en assistent i Bryssel som är anställd på 60 procent av heltid. En av ledamöterna använder en del av EP:s bidrag för att täcka konsultkostnader (Damm 2008-02-27).

Assistenterna i Bryssel tjänstgör som politiska handläggare. I deras huvudsakliga arbetsuppgifter ingår att följa arbetet inom sina respektive ledamöters utskott, skriva rapporter och komma med ändringsförslag, författa utkast till tal och artiklar, bevaka medier, anordna utfrågningar och debatter, ta emot besök samt besvara frågor från partimedlemmar och allmänhet. Assistenten vid riksdagen arbetar med föreläsningar och debatter kopplade till ledamöternas åtaganden i Sverige samt förbereder svenska gruppers besök i Bryssel. Rekryterade konsulter har bl.a. arbetat med massmediala frågor och en av ledamöternas hemsida (Damm 2008-02-27).

Den enda företrädaren för *feministiskt initiativ* förfogar över två heltidsanställda assistenter med stationering i Bryssel. I dessa assistenters arbetsuppgifter ingår att både politiskt och administrativt bistå ledamoten i dennes arbete (Öberg 2008-02-27).

Referenser

Burrau, Paula, kanslichef och presschef, svenska socialdemokrater i Europaparlamentet, Europaparlamentet Bryssel, tfn +32 476 90 91 57, e-post: pse.delegationsv@europarl.europa.eu. Skriftliga uppgifter 2008-02-26.

Dahlström, Eva-Britt, koordinator och politisk rådgivare, svenska delegationen GUE/NGL-gruppen, svenska Vänsterpartiet, Europaparlamentet, tfn +32 2 283 71 05, e-post: ebsvensson-assistant2@europarl.eu.int. Skriftliga uppgifter 2008-02-25.

Damm, Sofia, internationell sekreterare, Kristdemokraternas partikansli i riksdagen, tfn 08-786 66 56, e-post: sofia@kristdemokraterna.se. Skriftliga uppgifter 2008-02-27.

European Parliament (2006): *CODEX for parliamentary assistants in the European Parliament. Bureau decision of 25 September 2006*. PV BUR 25-09-2006. ANNEXE. Dokument tillhandahållet via Johanna (Hanneke) Coppolecchia-Somers, *assistant and co-secretary, European Center for Parliamentary Research and Documentation* (ECPRD).

European Parliament (2007): *Handbook for members of the European Parliament*, last edited November 2007. Dokument tillhandahållet via Johanna (Hanneke) Coppolecchia-Somers, *assistant and co-secretary, European Center for Parliamentary Research and Documentation* (ECPRD).

Falemo, Bengt, kanslichef, Centerpartiets partikansli i riksdagen, tfn 08-786 40 24, e-post: bengt.falemo@riksdagen.se. Skriftliga uppgifter 2008-02-25.

Holmberg, Birgitta, Moderaternas partikansli i riksdagen, tfn 08-786 80 70, e-post: birgitta.holmberg@moderat.se. Muntliga uppgifter 2008-02-26.

Schlyter, Carl, ledamot av Europaparlamentet, *Group of the Greens/European Free Alliance*, e-post: carl.schlyter@europarl.europa.eu. Skriftliga uppgifter 2008-02-25.

Svanborg, Karin, *head of office*, MEP Olle Schmidt, Folkpartiet Sverige, tfn +32 2 28 47 541, e-post: olle.schmidt-assistant@europarl.europa.eu. Skriftliga uppgifter 2008-02-25.

Wijkman, Birgitta, administratör, Junilistans Stockholmskansli, e-post: birgitta.wijkman@junilistan.se. Skriftliga uppgifter 2008-02-26.

Öberg Nilsson, Liv, assistent till Maria Carlshamre, Europaparlamentet Bryssel, tfn +32 2 284 76 20, e-post: mcarlshamre-assistant@europarl.eu.int. Skriftliga uppgifter 2008-02-27.